

ԶԱՊԷԼ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

1936

Յպարան ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ Գաեիրե

1938

Յոյսքոմս ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՂ ԴԱԽԻՐԷ

A $\frac{\text{II}}{33509}$

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Մանկավարժութիւնը այնպիսի նիւթ մըն է, որով պէտք է զաւղուի ամեն զարկացած մայր: Կինը իր կեանքին մէջ ամենէն աւելի այդ գիտութեան — ըսել կ'ուզեմ մանկավարժութեան — պէտք պիտի ունենայ, իսկ որ մեջտեղը փոքրիկներու դաստիարակութեան նշման կենսական հարց մը կայ:

Մայր ըլլալ դաստիարակ ըլլալ ըսել է, սակայն դժբախտաբար այս նումարսութեան քափանցողներու թիւը տակաւին մասի վրայ կարելի կ'ըլլայ հասնել, եւ նիւթ այդ պատճառաւ է որ դաստիարակութեան հիմք եղող մանուկներու դաստիարակութիւնը անխնամ ձրգուած է այսօր մեր մէջ:

Մեռնողէն մինչեւ եօթը տարու մանկութեան օրջանն է, եապես շատ փափուք օրջան մը: Այդ օրջանին մանկան Ֆիզիքական, իմացական եւ բարոյական կարողութիւնները հաւասարապէս եւ ներդաշնակօրէն զարգացման կը կարօտին:

Որքան իմաստութեամբ կ'աւարենք մեր պարտականութիւնը դէպի մանկան դաստիարակութիւնը, ա՛յնքան նպաստած կ'ըլլանք անոր ներկայ ու ապագայ երջանկութեան:

Այսօր ուրախութեամբ լոյս կ'ընծայեմ ներկայ աշ-
խատութիւնս, ոչ միայն մանուկներու անկեղծօրէն ծա-
ռայած ըլլալու գոնունակութիւնը վայելելով այս կեր-
պով, այլ նաեւ մանուկներու դաստիարակութեան հար-
ցին շուրջ անհրաժեշտ տեղեկութիւններ տուններէն ներս
թափանցել տալու պատշեհութիւնը վայելելով, որուն
այնքան անհրաժեշտ պէտք կայ:

ԶԱՊԷԼ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՊԶՏԻԿՆԵՐՈՒ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ 1914ին առաջին անգամ Տիպար Մանկապարսեզս հիմնեցի Պոլսոյ մէջ, դաստիարակութեանս խնամքին յանձնեց ժագ Սայապալեան, գրական անունով Փայլակ, իր երեք սիրուն զաւակները: Օր մը անակընկալ կերպով իր այցելութիւնը բնդունեցի. փափաք յայնեց փոքրիկներս նկարելու եւ երկու ծամ գործին հետեւեցաւ ու մեկնեցաւ: Օր մը ծրար մը ստացայ իր ֆարսովը: Ազգ. Ուսանողներու Խնամակալութեան Տարեցոյցն էր. Ի հարկէ թղթատեցի զայն, ո՛վ զարմանք, մեր նկարին հետ վարժարանէս ստացած իր տպաւորութիւնները գտայ հոն, իբրեւ սիրուն անակնկալ մը: Հոն յայտնած միտքերը շանեկան ըլլալուն, յարմար նկատեցի իր գրութիւնը նոյնութեամբ զետեղել գրոյկիս մէջ:

Տառնըհինգ տարի մը կայ. քանի մը երիտասարդ քարեկամներ մատենադարանի մը կազմութեան նախաձեռնարկ եղած էինք մեր թրքախօս գաւառին մէջ: Այն օրերուն, գրքի ու մտքի հետ կապուած ամէն կարգի ձեռնարկներուն համար, մեծագոյն խոչընդոտը տիրող ըէժիմն էր: Առանձին չէնքի մը մէջ, գրեթէ ամէն օր, քանի մը հոգի,— և ան ալ երիտասարդներու,— հաւաքումին համար արտօնութիւն տրամալու մասին մտածելն իսկ յիմարութիւն էր: Քանի որ պատուարը գլել անցնիլ անկարելի էր, կը մնար անոր շուրջը դառնալ կողմնակի ճամբով մը:

Համոզեցինք Թաղ. Խորհուրդը որ դպրոցին մէջ տեսնակ մը տրամադրէ մեզի այդ նպատակին համար

Բազդը այնպէս բերաւ որ այդ սենեակը յարակից գրտնուի մանուկներու այն խամրոցին՝ որուն «ծաղկոց» անունը կուտային, չես գիտեր ինչ անբացատրելի հեգնութիւնով, և որուն խաթարող հետքերը կրած էր մեզմէ ամէն մէկը իր կարգին, — ինչպէս գործածուած դրոշմաթուղթեր որոնց վրայ թղթատան կնիքին հետքը կրնայ աւելի կամ որոշ ըլլալ, բայց անշնչելի ամէն պարագայի մէջ:

Եւ օր մըն ալ, մեր ընկերներէն մէկը, — քովի սենեակին մէջ ծեծ ուտող պզտիկի մը լացէ՛ն ազդուած թէ մեր ձեռնարկին հանդէպ առ հասարակ երիտասարդութեան ցոյց տուած ընդվզեցնող անհոգութենէն վերջովուած, չե՛մ գիտեր, — առաջարկեց որ, փոխանակ մեր ուժերը՝ դարակներու խորը ի զուր ընթերցողի սպասող գրքերու համար վաճառելու, մանկապարտէզ մը բանանք:

Ամսական 10—12 ոսկի ծախքի մը հոգը պիտի ստանձնէինք յանկարծ: Բուռական արկածախնդրական էր այս ձեռնարկը գուռառի համար՝ ուր տակաւին տախտակի վրայ գրուած «այբուբէնը» քերականը և սաղմոսը դասական ու ամփոփոխ հիմը կը կազմէին մանուկներու դաստիարակութեան: Բայց մեր բարձի գիրքը Տիւմայի «Երեք Հրացանակիրք»ն էր այն ատեն, և ինքնագովութիւն չէք համարեր անշուշտ երբ ըսեմ թէ, մեծ չափով Բարթոսեան մեծամտութեան կողքին, Աթոսի անձնազոհութենէն և Տ'արթանեանի յանդգնութենէն մասնիկներ ալ ունէինք մեր հոգիներուն խորը, — կը տեսնէք որ խօսքը չըրի Արամիսի հնարամտութեան:

Վերջապէս, չաքաթ մը ետքը Սմբատ Դաւիթեանին գրեցինք որ մանկապարտիզպանուհի մը զրկէ մեզի և տմիս մը ետքը մեր մատենադարանի սրահին մէջ տող մը բան կարդալ տնկարելի դարձած էր՝ քովի

սենեակին երգերուն ու խաղերուն աղմուկէն:

Մանկապարտէզի հետ առաջին ծանօթութիւնս
ատկէ կը սկսի:

* * *

Անկէ ի վեր, գաւառի կամ Պոլսոյ մէջ, շատ մանկապարտէզներ տեսած, հանդէսներու գտնուած, պըղտիկներուն պարերը, երգերը, խաղերը դիտած եմ: Առնուազն երկոտասանեակ մը մանկապարտիզպանուհի օրիորդներ կամ տիկիներ, իրենց հետեւած դրութեան, Յրօպէլի կամ Բէսթալօծիի դպրոցներուն վրայ խօսած, անոնց տարբերութիւնները բացատրած և մէկուն կամ միւսին առաւելութիւններուն վրայ ճառած են ինծի:

Կարմիր գոգնոցներու մէջ ճլվլացող պղտիկները տարակոյս չկայ որ բաղդին նպաստաւորուած էակները թուած են ինծի միշտ, ամէն անգամ որ մեր սերունդին մանկութեան հետ բաղդատութեան դրած եմ անոնցը:

Բայց, միշտ, պարերը՝ իրենց տարիքին համար միմոսային, դոց եղած ոտանաւորները իրենց համար անըմբռնելի և թութակային, իրենց շարժումներուն և խօսքերուն ամբողջութիւնը՝ քիչ մը կապկային ըլլալու տպաւորութիւնը ձգած են վրաս, չեմ գիտեր ինչու: Եւ շատ անգամ խորհած եմ որ թերեւս մենք, ինչպէս ուրիշ շատ մը բաներու, նոյնպէս ալ մանկապարտէզի դրութեան մասին գէշ ընդօրինակիչ մը եղած ըլլանք:

Եւ սակայն, մանկավարժական արուեստին նրբութիւններուն օտար ուղեղիս մէջ, այս խորհրդածութիւնը տարտամ կասկածի մը հանգամանքը պահած էր միշտ, մինչև այն օրը որ պատեհութիւն սննեցոյ տեսնելու Օր. Զապէլ Զաքարեանի վերջերս հիմնած Տիպար Մանկապարտէզը:

Այդ տիպար հաստատութեան մէջ անցեալած երկու ժամեր բաւական եղան զիս համոզելու թէ, կասկածս որդարացի էր, և թէ մեր մէջ, մանկապարտէզները, ո՛չ թէ միայն գէշ ընդօրինակութիւններ եղած են առ հասարակ, այլ ծաղրանկարներ:

* * *

Մինչեւ հիմա, դպրոցները, — մանկապարտէզներն ալ մէջն ըլլալով, — նմանցուցած եմ պետական կազմի մը որուն մէջ աւելի կամ նուազ շեշտուած տիկսարթօնի դեր մը ունի ուսուցիչը:

Օր. Զաքարեանի մանկապարտէզը բացառութիւն կը կազմէ այդ օրէնքէն. անիկա պատիկներու հանրապետութիւն մըն է, — նոյն իսկ հասարակապետութիւն մը եթէ կ'ուզէք, — որուն նախագահը, օրիորդը, ծայրայեղօրէն զգուշաւոր է իր վէթօյի իրաւունքը գործադրելու մէջ:

Նրբանցքին մէջ կեցած կը խօսինք. պատիկներէն մէկը, ամբողջ շալկած, անդիի սենեակը երթալու իր հապճեպին մէջ կուգայ մեզի կը զարնուի:

Օրիորդը ետ կը քաշուի, կը դառնայ, և երբ կը կարծեմ թէ մեզմ յանդիմանութիւն մը պիտի ուղղէ անոր, ընդհակառակը, ինքն է որ ներողութիւն կը խընդրէ անկէ:

— Ներողութիւն օրիորդ, կ'ըսէ՝ այն ատեն պատիկը իր կարգին:

Ու կը խորհիմ ուսուցիկ անպէտուծեանը վրայ այն երկար խրատներուն զոր պատիկ թերութեան մը համար կ'ուղղենք մեր պատիկներուն, որոնց փոքրիկ էութիւնը այդ բառերուն ծանրութեան տակ կը կքի և աւելի կամակոր կը դառնայ:

Երբ մը պիտի երգեն, օրիորդն է որ տղաքներուն կը հարցնէ թէ ո՞ր երգը կ'ուզեն:

Պղտիկներէն մէկը զաւելտական ձեւեր ունի որոնք իր ընկերները կը զուարճացնեն։ Օրիորդը չարգիւեր զանոնք. թերեւս կատակերգակի տաղանդ մըն է որ կը յայանուի կանխահասօրէն. եթէ արգիլէ գաղանի պիտի խնդան և անմեղ դրօսանք մը պիտի այլասեռի։

— Զրօսանքի տանն է, կ'ըսէ, թող նուպարը մեզ խնդացնէ քիչ մը, կ'ուզէ՞ք։

Եւ ամէնքը իրենց ուրախութենէն կը ցատկաւան։

Չեմ երեւակայեր երբէք աւելի շէնշող, և աւելի հմայիչ պատկեր մը քան այս պղտիկներուն ճաշելը։ Ամէն մէկը իր մանրիկ թիկնաթուղ շալկած վար կ'իջնէ, ճերմակ փռոցներով պղտիկ սեղաններուն շուրջ բոլորուելու։ Օրիորդը, սեղանէ սեղան խօսակցութիւնը վտռ կը պահէ որպէս զի պղտիկները կամաց կամաց ուտեն։ Եթէ տարեկան աղջիկ մը.

— Աղ կ'ուզէ՞ք, կը հարցնէ իր քով նստող հինգ տարեկան մանչուն.

Կամ վեց տարեկան աղջիկ մը,

— Կ'ուզե՞ս որ հուկիթդ ստկեմ, կ'ըսէ իր քովի տղուն.

Անկարելի է ասոնք տեսնել և չսպահովուիլ որ իրերօգնութեան զգացումներով մեծցած ազատ քաղաքացիներ են որ կը պատրաստուին այդ յարկին մէջ։

Մարմնամարզին բացակայութիւնը միայն ուշադրութիւնս կը գրաւէ և մեկնելու պահուն պատճառը կը հարցնեմ։

— Այս տարիքի պղտիկներու համար, կ'ըսէ Օր. Զաքարեան, կը խուսափիմ այն բոլոր բաներէն որոնք զգալի և երկար կարգապահութիւն կը պահանջեն, որովհետեւ պղտիկները շուտ կը ձանձրանան ստկէ և չեն կրնար աղէկ ընել ինչ որ ձանձրոյթ կը պատճառէ իրենց։ Մանկապարտեզի այս օրուան դրութիւնը կը

կայանայ՝ պղտիկներուն ընել տալու մէջ այն բաները
զոր կրնան լաւագոյն կերպով ընել, եւ ձանձրոյթը
լաւագոյնին թշնամին է:

Արդարեւ մեր ուսուցիչներն ու մանկավարժուհի-
ները որքան պէտք ունին դեռ սերտելու այս ճշմար-
տութիւնը, որ շատ պարզ կը թուի բոցատրուելէ
հտք, — Գոլոմպոսին հաւկիթին պէս:

ՓԱՅԼԱԿ

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Ամեն մարդ կը զգայ իր քակից խեղճութիւնը,
բայց շատ քիչեր կը զգան իրենց մտի աղփասութիւնը:
Անոր համար է որ մտով աղփասներուն քիւր աւելի
շատ է:

Դաստիարակին գործը դաստիարակութիւն ըլլալուն,
շատ բնական հետեւանով ան կը դիմէ օրէ օր դեպի
բարոյականութիւն. իսկ երբ հակառակ ընթացք մը
ցոյց կուտայ ան, կրնանք նկատել զինքը դպրոցին ու
մարդկութեան մակաբոյծը միանգամայն:

Մտին համար կարն եւ ուղիղ համբան նամար-
տութեան համբան է. երբ մարդ ստիւած է այդ ուղիքն
ընթանալ, ոչ միայն մարմինը կ'ուժեղանայ, այլ նաեւ
նոզին կը բարձրանայ:

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԵԶ

1932-ին ծանօթ եւ սիրուած գրագիտուհի, Տիկին Վիքթորիա Արեւուհիի Մեր Դպրոցները Դաղութներու մէջ, անուն գործէն կը քաղեմ բառ առ բառ Դալուսեան Մանկապարտեղին տուած այցելութեան իր կրած տպաւորութիւնները: Աւելորդ է ըսել թէ՛ այսպիսի բաղձանք մը պիտի չներէի ինծի, եթէ Տիկին Արեւուհի դպրոցական գործերու մասին խոր հասկացողութիւն չունենար:

Ա. ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ. Գահիրէ, 20 Յունվար 1931

Վարժարանին ժրջան տնօրէնը, Պ. Թաշճեան, որուն կը ներկայանամ Սրբազան Առաջնորդ Հօր յանձնարարականով, կ'առաջնորդէ զիս Օր. Զաքարեանի մօտ եւ այցելութեանս նպատակը կը բացատրէ անոր ներկայացման արարողութիւնները երկար չեն տեւեր: Արդէն ուրիշ տնգամ Դալուսեան Մանկապարտեղի Տնօրէնուհին ճանչնալու հաճոյքն ունեցած էի Իսմայիլէյի մէջ: Ուստի Պ. Թաշճեանի հեռանալէն անմիջապէս յետոյ, խիստ շնորհալի ընտանութեամբ մը կ'առաջնորդէ զիս սրահ մը, ուր համախմբուած կը գտնեմ քառասունի չափ տիկիններ. անոնք եկած են մանուկներու ներկայացում մը դիտելու համար:

— Ահ, ոչ, կ'ըսեմ կորովի չեչտով մը, ժամանակէ մ'իվեր այլեւս չեմ կրնար հաճոյք զգալ մանկական այս հանդէսներէն, որոնք կրնան հետաքրքրական ըլլալ թերեւս մայրերուն համար. ուստի կը խնդրեմ որ խնայէք ինծի այս... Corvée: Կը տեսնեմ որ յարմար օր մը չեմ ընտրած. այժմ առանձին կը թողում ձեզ

ձեր հիւրերուն հետ, վաղը կամ միւս օր կրկին գալու համար, եթէ թոյլ տաք:

Բայց Օր. Զաքարեան կը պնդէ. — Քառորդ ժամ մը միայն, ճիշդ այնքան, որքան պէտք է ըսելիքներս վերջացնելու համար: Այնուհետեւ բոլորովին ձերը պիտի ըլլամ: Միւս կողմէ՝ շատ պիտի փափաքէի Ձեզի հետ միասին ըլլալ այս առաջին այցելութեան միջոցին:

Աւելի պնդել անքաղաքավարութիւն պիտի ըլլար իմ կողմէս, ուստի տեղի կուտամ... հակառակ իմ կամքիս, ու կը տեղաւորուիմ այցելուններու շարքին մէջ: Եւ սակայն բնաւ չզղջացի կեցած ըլլալուս համար, որովհետեւ այդ կերպով կրցայ տեսնել ու սովորիլ շատ մը շահեկան բաներ, որոնք ուշադրութենէս պիտի վրիպէին ապահովաբար: Ասկէ զատ, լսել ու տեսնել իրարմէ տարբեր բաներ են: Այն օրը, կէս ժամուան ընթացքին, շատ աւելի բան տեսայ ու նշկատեցի Մանկապարտէզին մէջ որդեգրուած մեթոտին և անոր վարիչն ու իր գործակիցները խանդավառող ոգիին մասին, որքան չպիտի կրնայի ընել տառն անգամ իրարու ետեւէ այցելելով:

Հրաւիրեալները, մանկամարդ մոյրեր կամ բարի մամիկներ, արդէն իսկ յուզուած այն մտածումէն թէ քիչ վերջը պիտի տեսնէին տողանցքը իրենց պզտիկներուն, որոնք մէկ կողմէ իրենց դերերը կատարելով հանդերձ, միւս կողմէ անոնց նայուածքին մէջ պիտի փնտռէին պաշտամունքի այն արտայայտութիւնը, զոր սովոր էին կարդալ հոն, նստած էին այնտեղ երկիւղած լուսթեամբ մը մտիկ կ'ընէին Օր. Զաքարեանը, որ այդ հրաւէրին նպատակը կը բացատրէր անոնց:

— «Մենք ոչինչ կրնանք ընել այստեղ առանց ձեր օժանդակութեան, մայրեր կ'ըսէր ան: Որպէսզի կարենանք մեր պարտականութիւնները կատարել և

արդիւնաւոր կերպով լծուիլ ձեր զաւակներուն բարոյական և մտաւորական յառաջդիմութեան գործին, ձեր անհրաժեշտ աշխատակցութեան պէտք ունինք՝ Մանկապարտէզն ու ընտանիքը պարտաւոր են զիրար լրացնելու և յայտնանով միայն անոնք կրնան իրագործել իրենց նպատակը. որ է մատաղ հոգիի մը ձեւակերպումը և իմացականութեան մը զարթուումը՝ Բայց ինչպէս կրնանք գործակցիլ իրարու հետ, երբ զիրար չենք ճանչնար։ Ստոյգ է թէ մեր աշակերտներու տուններն այցելելու սովորութիւնն ունինք և ամէն տարի ձեզ տեսնելու կուգանք ձեր տան մէջ՝ Բայց այս ծանօթութիւնն անկատար պիտի ըլլար՝ եթէ դուք ալ մեզի չայցելէիք այստեղ— Հոս գործի վրայ տեսնելով մեզ, պիտի գնահատէք մեր ճիգերը և համոզուելով որ անոնք արժանի են օժանդակութեան, չպիտի զլանաք ձեր քաջալերութիւնները՝ որոնց այնքան պէտք ունինք։

« Կերջապէս ձեր իսկ աչքերով կը տեսնէք այն շրջապատը՝ որուն մէջ ժամանակ կ'անցնեն ձեր զաւակները Մանկապարտէզի իրենց երեք տարիներու ընթացքին— երջանիկ տարիներ, որովհետեւ ամէն ինչ կ'ընենք հոս որպէսզի իրենց ժամերը հաճելի դառնան, հակառակ խիստ կարգապահութեան և իրենցմէ պահանջուած ճիգերուն։ Բայց մեր Մանկապարտէզին մէջ ընդունուած կարգապահութիւնը բնաւ չի նմանիր տնոր՝ որուն ենթարկուեցաք դուք ձեր ատենին, ոչ ալ տնոր՝ զոր դեռ այսօր իսկ կը պարտադրեն չառ մը վարժարաններու մէջ։ Հոս կրուորական հնազանդութիւն մը չենք պահանջեր տղոցմէն, զանոնք չենք դատապարտեր ընդարմացուցիչ լուծութեան և անշարժութեան, որ այնքան վնասակար է իրենց ֆիզիքական զարգացման։ Դուք այստեղ չպիտի տեսնէք պղտիկ

գինուորներ՝ որոնք շարքով պիտի անցնին ձեր առջեւէն պարզ ինքնաշարժներու (automate) նման, ոչ ալ կանոններու այն խստութիւնը, որ պատրաստ է պատժելու ամէն օրինազանցութիւն։

«Աշակերտներու մէջ մտքի ցրուածութեան տեղի չտալու և անոնց ձանձրոյթը փարատելու համար, համբերութեան գանձէն զատ — անհրաժեշտ դրամագլուխը ամէն անոնց՝ որոնք գործ ունին մանուկներու հետ — անսխալելի և մոգական միջոցներ ունինք մեր տրամադրութեան տակ։ Մեր ժամանակացոյցին մէջ մըտցուցած ենք զբաղումներու ամբողջ շարք մը, որոնց համար աշակերտները հոգի կուտան։ զծագրութիւն, նկարչութիւն, շինութիւններ, կաղապարում (modelage), ուլունքներ շարել, ասեղնագործութիւն, մտքի ու մարմնի ճկունութեան փորձեր (jeux d'adresse), երգեր և մարզանք։

« Եւ որովհետեւ մանուկներն ալ շուտ կը յոգնին ճիշդ մեծերու նման, իրենց ձանձրոյթը երգերով փարատելու համար կրամաֆօն մը դնեցինք, միւս կողմէ որպէսզի կարենանք զանոնք կրթել առանց ձանձրացնելու, սինեմայի մեքենայ հայթայթեցինք։ Վերջապէս մեր աշակերտներուն եռանդը խթանելու համար պզտիկ թանգարան մը կազմեցինք, որուն մէջ խնամով կը պահենք իրենց լաւագոյն աշխատութիւնները։ Այս բոլորէն զատ՝ պիտի տեսնէք ուրիշ ապակեդարան մը՝ ուր կը գտնուին պուրրիկներ, ոչխարներ, պզտիկ թմբուկներ և մանկական խողերու վերաբերեալ ամբողջ կազմածներ՝ որոնք պիտի ծառայեն աւելի կենդանի, աւելի հետաքրքրական դարձնելու անոնց ոտանաւոր տրտաստութիւններն ու երգերը։ Միւս կողմէ կը ջանանք կարելի եղածին չափ մօտէն հետեւիլ մանկավարժական գիտութեան կատարելագործութիւններ-

րուն և ամէն օր բարոյական, մտաւորական և նիւթական նոր յառաջդիմութիւն մը կ'իրականացնենք այս հիմնարկութենէն ներս, անոր կառավարումը երեսի վրայ ձգած չենք, ընդհակառակն կը ջանանք օթակել զայն այնպիսի վայելչազարդութիւններով (embellissement) որոնք կրնան աւելի հրապուրիչ և աւելի սիրելի դարձնել Մանկապարտէզը մեր աշակերտներուն:

« Մեր ամբողջ դպրոցական կարասիները վերանորոգելու վրայ ենք արդէն: Նախկին սեւ նստարաններուն տեղ, ընդունեցինք կանանչ կամ կապոյտ գոյնով պզտիկ աթոռներու և մէկ հոգինոց առանձին պզտիկ սեղաններու նոր դրութիւնը, որոնք խիստ նպատակայարմար են, վայելուչ և սոսողջապահական: Մեր կառավարումը դեռ հեռու է վերջացած ըլլալէ, սակայն զայն կատարելագործելու համար յոյսերնիս կտրած չենք բնաւ, վստահի վստահ ենք ձեր օգնութեան, որուն շնորհիւ կրցած ենք արդէն այնքան հըրաշքներ գործել: Այո՛, ձեզի, ձեր գործակցութեան միայն կը պարտինք, մայրե՛ր, մեր Մանկապարտէզին բոլոր այս վայելչազարդութիւնները: Ձեր տարեկան նուիրատուութիւններուն շնորհիւ, որոնց գումարը 40-50 ոսկիի կը հասնի, մեր տրամադրութեան տակ սննինք և պիտի ունենանք պզտիկ դրամագլուխ մը, որով պիտի կրնանք վերջին կատարելութիւններով օթակել մեր հիմնարկութիւնը: Բայց լաւ է որ խօսքը տամ ձեր զաւակներուն: Անոնց միջոցաւ պիտի համոզուիք թէ մեր բոլոր ճիգերը արժանի են ձեր գնահատութեան և վստահ եմ թէ պիտի շարունակէք սերտօրէն գործակցիլ մեզի, ինչպէս ըրած էք մինչեւ այսօր, գործակցութիւն, որմէ մեծապէս պիտի օգտուին ձեր արտի հասորները»:

Յանկարծ դուռը կը բացուի ու 30ի չափ պզտիկ-

ներ, որոնք կարծես նշանի մը կը սպասէին, ներս կուգան ու իրենց ծնողած աչքին առջեւ զանազան շարժումներ կ'ընեն, կ'երգեն ու ոտանաւորներ կ'արտասանեն: Բոլորն ալ ընտանի են իրենց կերպերուն մէջ, ժպտուն և աշխոյժ, ճնճողուկներու նման: Ընթերցողը կրնայ երեւակայել ուրախութիւնը պառաւ մամիկնեւորուն, որոնց հիացումը չափ ու սահման չունի: Բայց Օր. Զաքարեան, հաւատարիմ իր խոստման, դուրս կ'ելլէ, նշան ընելով ինծի որ իրեն հետեւիմ:

Կարն այցելութիւն մը 4 տարեկաններու դասարանը (Ծիլ):

Քառասուն աշակերտներ են անոնք խիստ ընդարձակ սենեակի մը մէջ: Բայց ինծի կը թուի թէ քառասուն հոգինոց դասարան մը շատ կուգայ խնամեալ աշխատանքի մը համար: Մանուկներն զբաղած են միջակ մեծութեամբ ուլունքներ շարելով թելերու վրայ: Զիրենք հարցափորձելով, կը տեսնեմ որ կրնան տարբերել գոյները և իրարմէ զանազանել կապոյտն ու դեղինը, կարմիրն ու ճերմակը, և չնայրնան ինծի ցոյց տալ երեք մատ, երեք աթոռ, երեք սեղան՝ երեք ուլունք... Աւելի ի՞նչ կրնայինք սպասել իրենցմէ:

«Կոկոն» դասարան. 5—6 տարեկաններ:

Այս դասարանին մէջ կը գտնեմ բարեկամուհիս, Տիկին Հ. Պալեան, որ քանի մը տարիներէ ի վեր արդէն կը պաշտօնավարէ հոս: Իր դասարանն ալ խոճողուած է 40 աշակերտներով: Պզտիկներն արդէն գաղափար ունին ամբողջին և կէսին մասին: Այսօրուան դասին նիւթը 1/4 ն է:

Տղոց առջեւ դրուած են հաւասար մեծութեամբ 4 խորանարդներ:

— «Ամբողջ մը կազմեցէք», կը հրամայէ ուսուցչուհին: Աշակերտներն իրարու քով կը բերեն զանոնք: — «Լա՛ւ, երկու կէսերու բաժնեցէ՛ք զայն»:

Աշակերտներն երկուքի կը բաժնեն զայն առանց վարանելու:

— «Նորէն ամբողջ մը կազմեցէք ու վերջէն ալ չորս մասերու բաժնեցէք զայն»:

Տղաք չորս խորանարդները կը շարեն սեղաններուն վրայ:

Յետոյ վարժուհին կարմիր խնձոր մը առնելով, կը կանչէ աշակերտներէն մէկը, որ ընկերներուն դիմացը կեցած, միեւնոյն գործողութիւնը կը կրկնէ պլանով ին վրայ: Պատիկներն ուշադրութեամբ կը հետեւէին անոր և բաւորն ալ հասկնալու երեւոյթն ունէին:

Աւելի ապահով ըլլալու համար՝ կը պատրաստուէր հարցաքննել զիրենք, երբ յանկարծ զանգակը հնչեց. ու խորհելով թէ իմ կողմէս անխղճութիւն պիտի ըլլար աւելի երկար վար դնել զիրենք, որովհետեւ արդէն կէս օր էր և անոնց պարապ ստամոքսները կրնային բողբոջել իմ դէմս, ստիպուեցայ հետեւիլ իրենց՝ ճաշարան երթալու համար:

Բ. ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ.— 21 Յունվար: 1931

Իրագիտութիւն «Մադիկ» դասաւրանի (7 արեկաններ):

Յորեմին Պատմութիւնը.— Վարժուհիին գլխուն վերեւ, պատէն կախուած է փոքրիկ պատկեր մը՝ որ ջրաղաց մը կը ներկայացնէ. վարժուհին կը հարցնէ.

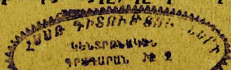
— «Ի՞նչ կը տեսնէք այս պատկերին մէջ:

— Զրաղաց:

— Մարդիկ ջրաղացին մէջ ի՞նչ կ'ընեն:

Լռութիւն:

Վերջապէս աշակերտ մը, միտքը բերելով անշուշտ նախընթաց դասերէն մէկը, կը պատասխանէ վարանելով.

— Անոր մէջ ցորեն կ'աղան :

Վարժուհին նորէն կը հարցնէ .

— Ուրկէ՞ ձեռք կը բերենք ցորենը :

Ամբողջ դասարանը միաբերան .

— Արտերէն :

— Ի՞նչ բանի կը ծառայէ ցորենէն ելած ալիւրը :
Բոլոր աշակերտները՝ ոգեւորութեամբ կը պատասխանեն .

— Հաց, կարկանդակ , սիմիթ կը շինեն անով :

— Ապրի՛ք, շատ աղէկ է» : Ու դասը կը վերջանայ հաղիւ քառորդ ժամ մը տեւելէ յետոյ :

Ծորենին պատմութիւնը : Բայց փոխանակ հապճեպով վերջացած բառերու պարզ դոս մը ըլլալու, կըրնար լեցնել ամբողջ եղանակի մը, երկու երեք ամիսներու ծրագիրը, ի հարկէ ընդհատումներով , բայց շարունակ չհեռանալով անկէ, որպէս զի ցորենի գաղափարին հետ կապուած զանազան ծանօթութիւնները խորապէս քանդակուէին աշակերտներու մտքին մէջ :

Յետոյ, ինչո՞ւ ցոյց չտալ ցորենը, անոնց աչքին առջեւ, պնակի մը մէջ չցանել զայն, որպէս զի աշակերտները կարենան տեսնել անոր ծլարձակումը : Ինչո՞ւ Շուպրայի արտերը չառաջնորդել զանոնք հունձքի եղանակին կամ կալի առեն, երբ գիւղացին որաներու ոսկի դէզը կը փռէ կալին մէջ ու կ'սկսի ցորենը յարդէն զատելու գործողութեան : Ի՞նչ բանաստեղծական տեսարան . ֆէլլահը նստած է կամին վրայ, զոր կալին մէջ կը դարձնեն երկու հուժկու գոմէշներ, մինչ յարդի թեթեւ ճիւղերը օդին մէջ կը պարեն քնքոյշ զեփիւռի շունչին տակ և իրենց ոսկի փոշիին տակ կը ծածկեն մարդիկն ու անասունները : Անոնց ճիշտ մօտը պատկառելի ժանտաթզենիի մը շուքին տակ , կը դառնայ ջրհան անիւը, սափիեն, ուսկից ջրերը կը թափին

առուին մէջ անուշ խոխոջիւնով մը, իսկ այդ աշխատանքին վրայ հսկող մարդը, իր ձանձրոյթը փարատելու համար, կը մրմնջէ տխուր ու մեկամաղձոտ երգ մը, մէկը այն վաղնջական երգերէն, որոնք օրեցօր մարդկութիւնը իր ծագման օրերէն սկսեալ:

Որքան հմայիչ կրնան ըլլալ այս բոլորը մանուկ դիտողին համար, որքան գեղեցկութիւն և ո՛րպիսի սքանչելի նիւթեր գծելու և կաղապարելու՝ միւս կողմէ, այս կարգի պտոյտները որքան պիտի նպաստեն աշակերտներու մտաւորական զարգացման և պիտի կազդուրեն անոնց մարմինը:

— «Այս բոլորը սքանչելի բաներ են, ըսողներ գանուին թերեւս, բայց ոչ գործադրելի»։ Անհիմն առարկութիւն։ Ի հարկէ վարժուհիներէն պահանջող չկայ որ դէպի արտերն առաջնորդեն 300 հատ անհանդարտ մանուկներ, բայց շատ դիւրութեամբ կարելի է այսպիսի պտոյտներ սարքել 30ի չափ 7—8 տարեկան աշակերտներու համար, որոնք նախընթաց դասերու միջոցաւ պատրաստուած ըլլան դիտելու և հասկնալու իրենց տեսած բաները և անոնցմով հետաքրքրուելու:

Բայց ապահով եմ թէ Օր. Զաքարեան, քաջ ըմբռնելով վերի թելադրութեան իմաստը, «սքանչելի, բայց ոչ գործադրելի» ի այս առարկութիւնը չպիտի յարուցանէ բնաւ։ Նա մէկէ աւելի անգամներ տուած է արդէն իր նախաձեռնութեան ապացոյցները և պիտի չվարանի կատարուելիք նոր ճիգերու առջեւ։ Հետեւաբար կասկած չունիմ թէ պիտի հաճի բարեփոխել իր մեթոտին այս մասը, մեթոտ մը, սակայն, որ անառարկելի է և որուն մէջ կը ցոլայ ճշմարիտ մանկապարտէզի իսկական ոգին։ (*)

(*) Ծ. Հ. Տիկին Արարունի յայտնած գաղափարը բոլորովին մանկավարժական է եւ համաձայն ենք իրեն այդ կէտին մէջ:

ԸՆԹԵՐԳԱՆՈՒՅԻՒՆ ԵՒ ԶՐՈՆԳԱԳՐՈՒՅԻՒՆ «ԲՈՂԲՈՂ» ՊԱՍԱՐԱՆԻ (6—7 տարեկաններ):

Ծանուկները նստած են իրենց փոքրիկ գրասեղաններուն առջեւ. աշխուժութիւնն ու ժպիտը կը ցուան իրենց դէմքերուն վրայ և այցելուն հաճոյք կը զգայ անոնց վրայի գլուխի խնամեալ մաքրութիւնը տեսնելով. Անոնք կը շարունակեն նախորդ օրուան իրենց ընթերցանութեան դասը, որուն նիւթը Ծ գիրն է. Օր. Զաքարեան հարցումներ կ'ուղղէ անխտրաբար բոլոր կարգերուն մէջէն ու է աշակերտի. Տրուած պատասխանները բոլորն ալ ճիշդ են:

Յետոյ կ'անցնի Կ գիրն. նախ կը գծէ անոր պատկերը գրատախտակին վրայ իր բազկացուցիչ մասերուն քսփնելով զայն, ուղղաձիգ, հորիզոնական և յետոյ դարձեալ ուղղաձիգ գծիկներով: Վերջը բոլոր աշակերտները, տրուած մասնաւոր նշանի մը վրայ, մէկ անգամէն կը շարունակեն գրատախտակին առջև, որ կը բռնէ դասարանին չորս պատերը և աշակերտներու թըւին չափ մասերու բաժնուած է:

Ամէն մէկ աշակերտ, այդ մասերէն մէկուն առջև կեցած, իր կարգին կը գծէ Կ գրին պատկերը, այնուհետեւ նախ վանկեր, յետոյ ամբողջական բառեր կը կազմեն այս նոր գրին միջոցաւ. Եւ մանուկները այս բոլորը կ'ընեն իրենց համար խիստ պատուաբեր յաջողութեամբ: Որդեգրուած այս մեթոտը անթերի է, որովհետեւ մտքերը չի քնացներ, ամբողջ դասարանը մէկ անգամէն կ'ընայ զբաղցնել և անոր շնորհիւ աշակերտները կ'օգտագործեն իրենց սուղ ժամանակը:

Թուաբանութիւն «Ծաղիկ» ՊԱՍԱՐԱՆԻ (7—8 տարեկան):

Այս դատարանին մէջ ալ աշակերտները թուով խիստ շատ են. բայց շնորհիւ անթերի մեթոտի մը, որուն քլիսաւոր գիծերը ցոյց տուինք ընթերցանութեան դասին տութիւ, աշակերտները կրցած են աղէկ մը մաքերնին պահել այն ամէնը ինչ որ սորված են մինչեւ այդ օրը, այսինքն մինչեւ 20 թիւը իր չորս գործողութիւններով:

Այս հիմնարկութեան մէջ ինչ որ ամէնէն աւելի դնանատեղի թուեցաւ ինծի, ամբողջ դատարանին հետաքրքրութիւնը վառ պահելու այն մեթոտն է, որ աշակերտներուն մէջ կրնայ դարգացնել ուշադրութեան ընդունակութիւնը և խորհրդածելու կը վարժեցնէ դանոնք:

Կէսօր է արդէն. հրաժեշտ կու տամ և կը բաժնըւիմ Գալուստեան Մանկապարտէզէն՝ սքանչելի տպաւորութեամբ, վասնզի այնտեղ կրցայ տեսնել ընտիր յատկութիւններ, նախաձեռնութեան ոգի, անխոնջ կորով, մշտարթուն հետաքրքրութիւն և յառաջդիմութեան բաղձանք, որ կը կռթնի մանկավարժական հիմնական ծանօթութիւններու վրայ:

ՏԻՊԱՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

Պարոն Խ. Ս. Գուրեան երբ տակաւին Մանկապարտեզս քաղաքն էր, 1934 Մայիս 10ին այցելութիւն մը տուաւ վարժարանիս եւ Արեւ օրաքերթի միջոցաւ իր կրած տպաւորութիւնները յայտնեց: Իր գրութիւնը նոյնութեամբ կ'արտասուենք «Արեւ»էն, իր ունեցած շահեկանութեանը համար:

Պատեհութիւնը ունեցայ այցելել Տիպար Մանկապարտեզը, Գահիրէի Թաղերէն Սաքաթինի, Իպն էլ Սալտուհի վրայ, զոր կը վարեն ներկայիս երկու փորձ մանկավարժներ, Օր. Զապէլ Զաքարեան եւ Տիկին Ռօզա Պարոնեան ընկերակցաբար, կորովով եւ նուիրումով:

Տիպար Մանկապարտեզի շէնքը յարկաբաժին մ'է լուսաւոր եւ օդաւէտ, գետնէն բարձր երկու լայնարձակ սրահներով եւ կից ուրիշ երեք սենեակներով, որոնք կը ծառայեն որպէս դասարան, ունի պարտեզ մը կամ բակ մը հովանաւոր, խաղի եւ մարզանքի համար, ցած պատով մը շրջափակուած: Շէնքը մանկապարտեզի մը ամէն յարմարութիւններով օժտուած է եւ պայմանները առողջապահիկ են: Տառն եւ ութը մանուկներ կան առայժմ 2 սեռէ, երեքէն մինչեւ եօթը տարեկան, որոնք երեք դասարաններու բաժնուած են: Բացի տնօրէնուհի Օր. Զապէլ Զաքարեանէ, կան Տիկին Ռօզա Պարոնեան, աւագ մանկապարտիզպանուհի եւ օգնական ուսուցչուհի մը, որոնք ստանձնած են որոշ դասեր եւ կը հսկեն աշակերտութեան վրայ: Մտից սրահը եւ տնօրէնութեան սենեակը վայելչօրէն կահաւորուած են, մտից սրահի

պատերուէն վրայ կախուած են մանուկներու համար յատկապէս պատրաստուած խոշոր գունաւոր պատկերներ ընտանի կենդանիներու և վայրի զազաններու։ Այս պատկերները նոր են բոլորովին և մաքուր, այնպէս որ հաճոյք մ'է նայիլ անոնց վրայ և ճանչնալ անոնցմով կենդանական աշխարհը։

Դասարանները յարգարուած են անհրաժեշտ կահով, աթոռներով և սեղաններով, ամէն աշակերտ ունի առանձին իր սեղանը և աթոռը, փոքր և սիրուն, բոլորը ներկուած են բաց կապոյտ և կը փայլին մաքրութեամբ։ Հայ մանուկներ նստած այս աթոռներուն վրայ կ'ըզբողին գրելով, գծելով կամ գունաւոր թուղթերէ մը կրտսելով երկրաչափական ձևեր և կազմելով անոնցմէ գեղարուեստական պարզ պատկերներ։ Աշակերտները լի ու լի կը վայելեն իրենց ազատութիւնը և շատ մտերիմ են իրենց վարժուհիներուն հետ։ մանուկներ այս ազատութեան մէջ սակայն, կը պահեն կարգը և չեն մղուիր ընելու գործ մը, որ փնտսէ տղոց խաղաղութեան և երջանկութեան, միջնորդաբար զուարթ է հոս և սիրալիր։ Բարոյացուցիչ այս միջնորդաին տակ անմեղ այս սիրտերու մէջ նախանձը տեղ չի կրնար գըտնել, մանուկներու հոս փոխանակուած շունչը հրեշտակային է և յուզիչ հակողութիւնը անոնց, որոնք բոլորած են այս մանուկները գործովով և շնորհքով։

Դասարաններէ ներս ճաշակ մը կը տիրէ, ճաշակը մանկավարժին, և կը զգաս թէ հոս աշխարհը մանուկներուն է, քանզի ամէն ինչ մանկական է, անապատըրուակ և հարազատ։ Պատերէն կախուած են մանկութեան յատուկ պատկերներ, Յիսուս Տաճարին մէջ, Յիսուսի հանգիպումը իր մօր եւ Յիսուս եւ Մանուկներ։ Այս դասարանները խորաններ են, որոնց պատարագի ցածիկ սեղաններէն որպէս խուռնկ կը բարձրա-

նան անմեղուկ այս մանուկներու աղօթքները առաւօտները երբ դասարան կը մանեն և երեկոները երբ զայն կը ձգեն:

Զգայարանաց և կամքի կրթութիւնը դասարանէ դասարան աստիճանական է և յոյժ հրահանգիչ: Յըրոպէլեան նուէրներով և Մօնթէսօրեան օրինակներով մանուկներու զգայարանական իմացումները և դասողութիւնը կը զարգանան, անոնք կը զանազանեն գոյները, կ'որոշեն ձեւերը, կը դիտեն ներդաշնակութիւնները, կը դատեն գեղեցիկը և ագեղը, կը սորվին թիւերը և զրոյի կատարած դերը, կը վարժուին չորս գործողութեանց ազարկայապէս և փայտիկներու միջոցաւ գաղափար կը կազմեն ամբողջի և կոտորակի յարաբերական արժէքին վրայ: Անոնք կը սորվին գըծել, սեւ ու գունաւոր, լոյսի և ստուերի վէտվէտումներով և կը յայտնեն գեղարուեստական բնածին յարմարութիւններ, զոր ծնողք յաճախ կ'անտեսեն: Արամիկ Պըլըգտանեան իր հասակակիցներուն մէջ, գծած պատկերներովը և գունաւոր նկարներովը, այսպիսի բեղուն երեւակայութեան և արուեստի ձիրքերով օժտուած մանուկ մը թուեցաւ ինձ:

Մանուկներ իրենց այս տանը մէջ կանուխէն կը սորվին ճանչնալ գիրերը, կտրղալ վանկերը, բառերը և ապա նախադասութիւններ ամբողջ, դասարանէ դասարան ցոյց տալով զարգացում մը, այնպէս որ անոնք երբ ձգեն Մանկապարտէզը պարզ ընթերցումի վարժուած կ'ըլլան արդէն: Կարեւորութիւն կը արուի գեղագրութեան և սա աւելի հաճելի զբաղում մ'է մանուկներու քան ընթերցումը, զոր կը գտնեն նուազ հետաքրքրական և յոգնեցուցիչ: Այսու հանգերձ մանուկներ, իրենց այս տան մէջ կը սորվին միայն հայերէն, օտար լեզուի աւանդութեան փորձը չըլլար, հոս

կը տրուին հիմունքը մայրենի բարբառին, որ այնքան հեշտ է մանուկներու շրթանցը վրայ։ Անոնք մայրենի լեզուն կը սորվին երգով, կեանքը իրենց համար կ'ըլլայ երգ մը ուրախ, անոնք կը սորվին դիւրին արտասանութիւններ և կանուխէն կը դառնան բեմադրիչներ հարազատ առողջանութեամբ և շեշտերովը լեզուն, որ իրենցմով պիտի ապրի Մանկապարտէզը ունի դաշնակ մը, մանուկներ երգերը կը սորվին դաշնակով, անոնք կը պարեն թեթեւ, խմբովին, ամէն շտրթումի մէջ դնելով կշռոյթը ընական, անոնք կը պարեն զուարթ հայ երգը միայն իրենց շրթներուն վրայ։

Օր. Զապէլ Զաքարեան և Տիկին Ռօզա Պարոնեան տէր են իրենց կոչումին և արուեստին։ Օր. Զաքարեան կ. Պոլսոյ մէջ նախկին ընթացաւարտներէն է Ուսուցչանոցին զոր Դպրոցատէր Տիկնանց Միութիւնը կը վարէր։ Օր. Զաքարեան ապա անցած է Ժընէվ մօտէն ուսումնասիրելու համար մանկավարժական վերջին մեթոտները և հետեւած է ազատ դասընթացքի մը։ Տիկին Պարոնեան Սեբաստիոյ մէջ Ամերիկեան Աղջկանց բարձրագոյն դպրոցը աւարտելէ յետոյ նոյն հաստատութեան մէջ լրացուցած է նաև մանկապարտէզի յաւելուածական դասընթացք մը մանկավարժ Միս Շարլոթ Հըլտի հսկողութեան տակ։ Երկու ընկերակիցները հին վաստակաւորներ են և ծառայութեան տարիներ ունին իրենց ետին։

Վարիչներ Օր. Զաքարեան և Տիկին Պարոնեան մանկապարտէզը, տունը կը նկատեն մանուկին, ըստ անոնց, երբ մանկապարտէզ մը խճողուած է հարիւրաւոր մանուկներով կը դադրի մանուկներու տունը ըլլալէ և կը ստանայ վիճակը պասսապարաճի մը։ Երբ հարիւրաւորներ այսպէս կը կրթուին մանկապարտէզի մը մէջ և ան ալ կիցը նախակրթարանի մը, հնարաւոր

չէ տալ մանուկին այն խնամքը, որ մայրական է և տունինն է իսկապէս Մօտէն տրուած խնամքին և հըսկողութեան արդիւնքները չեն կրնար բաղդատուիլ այն ճնշող վիճակին հետ որուն կ'ենթարկուի մանուկը ազգային վարժարաններու խճողուած սենեակներուն մէջ։ Այս վերջիններու համար նիւթապէս հնարաւոր չէ նախակրթարաններու կցուած մանկապարտէզները մայրենի տունի վերածել և մօտէն տալ մանուկին նիւթական և բարոյական այն խնամքը, որուն այնքան պէտք ունի նա տարիքի այսքան կանուխ շրջանին։ Այս դիտողութիւնները կ'ըլլան իր հարկէ ոչ թէ քըննադատելու կամ վարկաբեկելու համար, այլ ցուցնելու վարչական և մանկավարժական այլ դժուարութիւնները որոնց մէջ կը գտնուին առ հասարակ մեր ազգային մանկապարտէզները։ Անոնք իրենց դերը հընարաւորութեան սահմանին մէջ կը կատարեն և զոհողութեամբ, որ արժանի է գնահատումի։ Հաւաքոյն արդիւնքներ կրնան ստացուիլ ազատ մանկապարտէզներէ ուր սահմանափակ թուով մանուկներ կ'ընդունուին և ընտանիքներ՝ որ ի վիճակի են նիւթապէս տալու աւելի խնամոտ կրթութիւն մը իրենց մատաղատի զաւակներուն, կրնան օգտուիլ դիւրութիւններէն, զոր Տիպաք Մանկապարտէզը կ'ընծայէ իր բոլոր յարմարութիւններով։ Ինչ որ վարիչները դիտել կուտան և ճշմարիտ է, ականյալուածք անհրաժեշտ ծախքերը գոցելն է միայն և ոչ թէ շահագործել ծնողաց բարեմըտութիւնը։

Մանկապարտէզի տոհմային դաստիարակութիւնը գաղութներու մէջ այսօր մեր գոյութեան պահպանումին կարեւորագոյն ազգակիներէն մէկն է. մանուկը կը մնայ հայ և կ'ապրի նուիրուած իր ցեղին, այն ոգիին համեմատ, զոր ան կը ստանայ մանկապարտէզէն։ Հայ

երգը եւ հայ լեզուն կ'ապրին իր հետ եթէ նոյնիսկ նա օտար վարժարան երթայ մանկապարտէզէն անմիջապէս յետոյ նախնական և երկրորդական կրթութեան համար, զոհելով տոհմային բարձրագոյնը, որուն ներկայիս շատ քիչ ծնողք կը մնան յանձնառու: Տիպար Մանկապարտէզին դերը, ուրեմն, աղգապահականութիւն տեսնելէ տէ գնահատելի է յոյժ և արժանի հայ ծնողաց քաջալերութեան:

Գանիրէ 10 Մայիս, 1934

Խ. Ս. ԳՈՒՐԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍՆԵՐ

«Ազատ Միսֆ»ի խմբագրապետ, Պարոն Արեակ Ալպոյանեան, մեր ամսվերջի հանդեսին ներկայ գտնուելով իր թերթին 1937 Յունիս 20ի թիւին մեջ հետեւեալ կերպով արտայայտեց իր տպաւորութիւնները, զորս քաղաքացիներ կը դնենք ստորեւ՝ հոն յայտնուած գաղափարներուն կարեւորութեանը համար:

Վերջին շարժումն մէջ կատարուեցան մայրաքաղաքիս Հայ կրթական հաստատութեանց ամսվերջին հանդէսները, որոնց նկարագրութիւնները ընել աւելորդ կը դատենք, նկատելով որ յաճախ անոնք իրարու կը նմանին և ամէն տարբերութիւնը ունին: Անկեղծօրէն խօսելով մենք դէմ ենք այս հանդէսներուն, նախ անոր համար որ զանոնք կը նկատենք երկու տեսակետով քննարկար: Ա. աղաքը կապկուսութեան կ'առաջնորդեն և Բ. անոնց կը պատճառեն ա-

Լեւորդ ժամավաճառութիւն և յոգնութիւն: Անոնք որ դպրոցներու մէջ տպրած են շատ լաւ գիտեն թէ հանդէսի մը պատրաստութիւնը ի՞նչ կ'արժէ և ո՞րքան ժամանակի կորուստ կը պատճառէ: Նոյնպէս այդ հանդէսները՝ իբր ճիգի մը արդիւնք յաճախ ջնարակներ են և շատ անգամ հեռու են ներկայացնելէ դպրոցին իսկական պատկերը և աւելի հետամուտ են խաբելու ծընողքները իրենց որդեսիրութիւնը գգուելով կամ շրջացողիչ բաներ մը ներկայացնելով: Այս տեսակէտով ըսցառութիւն մը կրնանք համարել համեստ այլ սակայն իսկապէս իր նպատակին համար տիպար հաստատութեան մը, «Տիպար Մանկապարտէզ»ի հանդէսը, որ հանդէս մը չէր այլ տարեկան աշխատութեանց ցուցադրութիւն մը, կամ աւելի գործնական դասընթացք մը մանկավարժական, որմէ կարելի էր որ շատեր օգտուէին եթէ հոն ըլլային և տեսնէին Օր. Զապէլ Զաքարեանի մեթոտները՝ մանուկներու դաստիարակութեան համար:

Մ Տ Ա Մ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Յաճախ հարսութիւնը մեր ընկերին՝ մեզի կ'ըլլայ մեծ փորձանք. իսկ բարութիւնը անոր սրտին մեզի կ'ըլլայ մեծ փրկանք:

Շատեր կ'աշխատին երեւցալու համար, քիչեր կ'աշխատին ըլլալու համար. այս է պատճառը որ մեծ մարդոց սուր միտք պիտի տեսնէ աշխարհիս վրայ:

Յաճախ կը պատահի որ մեր բարեկամին տունը քանդուի պահուն, մեր տունը քանդուած կը գտնենք, իսկ անոր տունը կանգուն:

ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

Ո՛վ որ ալ իյնայ, ով որ ալ իյնայ, դուն միայն պէտք է մնաս կանգուն, ո՛վ դաստիարակ :

Ո՛վ որ ալ իյնայ, քե՛ղ ի՛նչ փոյթ, դուն միայն պէտք է մնաս միշտ կանգուն :

Դու անկումդ է միայն զարհուրելի, ո՛վ դաստիարակ, որովհետեւ ո՛վ պիտի բարձրացնէ զանոնք, բարոյական ճամբէն իյնողները :

Մի մոռնար, քու պարտականութեանդ ամէնէն էականն և ամէնէն կենսական դիժը, որ է ձեռք կտրկառել իյնողներուն և զանոնք վեր բարձրացնել :

Մի մոռնար քու ամէնէն գլխաւոր կոչումդ, որ է մղել սուրբ պատերազմը ի հարկին և չքաջալերել ոչ մէկը, որ կը սայթաքի :

Աշխարհիս ամէնէն խմտոտունն ալ երբ ըլլաս, երբ քու գործովդ ցոյց չես տար, թէ բարձրագոյն արժէքները գնահատելու ճաշտին ունիս, այն ատեն դուն պէտք է քալես այս աշխարհիս մէջէն՝ հասարակ մահկանացուի մը պէս, քու անցած ճամբաներուդ վրայ, առանց լուսաւոր հետք մը ձգելու :

Երանի անոր, այն դաստիարակին, որ երբ ետին դառնայ իր կոխոտած ճամբաները տեսնելու, Ղովտին պէս աղի արձան չի կտրիր, իր հեռքերուն թողուցած բարոյական խաւարը տեսնելով :

Լուսաւոր հետք, լուսաւոր հետք ամէնէն աւելի դուն պարտական ես քու ետեդ ձգելու, չէ՞ որ աշխարհ պէտք ունի այդ լոյսին, բարոյական խաւարին մէջ անյոյս չկորսուելու համար : Դու աշխարհին ես, մի մոռնար. գլխակցի՛ր կոչումիդ :

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դաստիարակութիւն:

Գործ, սիրոյ, համբերութեան և նուիրումի:

Ճամբան:

Քարոտ և փշոտ, ատոր համար շատեր իրենց գընացքը չաւարտած, կը վերադառնան ձեռնունայն:

Հաւատք:

Միակ ուժը՝ որ թոյլ կուտայ մեզ փորձել վերելքը այդ դժուար գնացքին, հասնելու համար այն ճամբան՝ որ լեցուն է վարդերով և որ մեր հոգին պատրաստ է չվայելած երջանկութեան մը երանութիւնը զգալու:

Նպատակ:

Կերտումը՝ մարդուն հոգեկան, իմացական ու բարոյան ուժերուն, բոլոր այն գեղեցիկ նիւթերով, որով կրնայ մարդը անմահանալ:

Արդիւնք

Երջանկութիւնը նոյն այդ անհատին և երջանկութիւնը բոլոր մարդկութեան:

Տաժա՞նք:

Ահա ինչ որ կայ բարձր՝ բոլոր գեղեցիկ գործերու վախճանին մէջ:

Յատակատեսութիւն:

Միակ յատկանիշը բոլոր մեծ դաստիարակներուն,

որոնք կրնան իջնել մարդկային հոգիներու խորը և մեր կարճատեսի աչքերէն ծածկուած գաղտնիքներու քօղը պատռել և հոն վնասուել ու տեսնել գեղեցկութիւններ և անոնցմով արբենալ:

Գինովութիւն:

Գեղեցիկ մոլութիւն այն դաստիարակին համար որ գիտէ գեղեցկութեան նեկտարը կաթիլ կաթիլ ըմպել մինչեւ կորուստը գիտակցութեան իր սեփական բարիքին:

Կերտում հոգիի:

Զքնաղ առաքելութիւններ, որով սաղմը կը կերտուի և որ երբեք չստացուիր, որ երբեք չնուաճուիր որ երբեք չխորտակուիր:

Այդ հոգին ճշմարիտ դաստիարակի հոգին է և առանց այդ հոգիին դաստիարակութեան սրբազան գործին չէ կարելի ծառայել:

4 Նոյեմբեր 1925

Գանիրե

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒՅԻՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի մէջ, ուր կրթական գործին կը մօտե-
նան ուեղի մեծ կարեւորութիւնով մը, մանկապար-
տէզները բոլորովին անջատ հաստատութիւններ են,
նախ իրենց շէնքերով— Երբեք չէք տեսներ հոն նա-
խակրթարանի մը մէջ կամ անոր կից մանկապարտէզ-
ներս Եւ յետոյ, իրենց առանձին անօրէնուհիները և
առանձին կրթական տեսչուհիները ունին Ուրեմն հոն
մանկապարտէզները յանձնուած են կին դաստիարակ-
ներու միայն: Մեր մէջ կը տեսնուի որ բոլորովին
տարբեր է պարագան: Մէկ անձի մը կը յանձնուի նա-
խակրթարանի և մանկապարտէզի տեսչական գործը:

Ըստ իս տհա հոս պէտք է վնասել մեր մանկա-
պարտէզներու անբաւարար վիճակին գլխաւոր պատ-
ճառը: Շատ շատերու համար մանկապարտէզներու
վրայ ծախսուած գումարը պերճանք կը նկատուի:

Մանկապարտէզի մանուկներու դաստիարակու-
թիւնը առանձին գործ մըն է որուն չեն հետեւած մեր
տնօրէնները, բացառութիւնները յարգելով:

Եթէ նոյնիսկ Տնօրէնը ուսումնասիրած ըլլայ գործը,
բայց ան այնքան ծանրաբեռնուած է նախակրթարանի
մէջ իր գործերով որ միջոց պիտի չգտնէ մանկապար-
տէզով ալ զբաղելու: Ահա պատճառը մանկապարտէզը
առանձին տեսչուհիով կառավարելուն, ահա պատճառը
նաեւ Ֆրանսայի մէջ նախակրթարանի և մանկապար-
տէզի համար առանձին կրթական տեսուչ և տնօրէնու-
հիներ ունենալուն:

Կրթական տեսչուհիներու գործն է ուրեմն մանկապարտէզներու վերին հսկողութիւնը: Համալսարանական կիներն են անոնք, որոնք իրենց պարբերական այցելութիւններով կը հսկեն մանկապարտէզի տնօրէնուհիներու աշխատութեանց վրայ, մանկավարժական նոր մեթոտներ կը բերեն և կը հսկեն խստիւ անոնց գործադրութեան վրայ: Մանկավարժական դասախօսութիւններ կը սարքեն մանկապարտէզի ուսուցչուհիներու և ծնողներու համար: Կը տեսնուի տարբերութիւնը կարծեմ մեր և անոնց միջև: Հոս գործը նկատուած է գոճաճ աշխատանք մը, զոր ուէ պատահական անձ կրնայ տանիլ, իսկ հոն հսկայ գիտական գործ մը, մասնաւորներու վերապահուած: Հոս աշխատաւորը կը փնտռէ տգէտին ծափերը, իսկ հոն իմաստունին գնահատանքը: Հոն գործը համոզումով ու գիտակցութիւնով կ'աշխատուի կատարել, իսկ հոս անգիտակցօրէն և առանց համոզումի: Հոն կրթական տեսչուհիները մանկավարժական թերթերու միջոցաւ քաջաբար իրենց մանկապարտէզներու թերի կողմերը կը քննադատեն, իսկ հոս ուէ անկեղծ քննադատութեան չենք հանդուրժեր և թոյլ կուտանք որ կեղծիքը դպրոցէն ներս թափանցէ և իր աւերները գործէ: Կ'ըմբռնե՞նք թէ դաստիարակին նկարագիրը ի՞նչքան մեծ ազդակ մըն է դպրոցի մը յառաջդիմութեան համար: Եթէ ան սովորական մահկանացու մըն է՝ զուրկ անհատականութենէ և նախաձեռնութեան ոգիէ, արդարասիրութեան զգացումը իր ջիղերուն և արիւնին հետ չէ շողախուած, եթէ զուրկ է բարեշրջական ոգիէ, ինչպէ՞ս կարելի պիտի ըլլայ մեր դպրոցներէն ներս մտցնել բարեփոփոխութիւն:

Գիտենք թէ ժողովուրդը յաճախ շատ բան չի գիտեր դաստիարակութեան հարցին մասին, բայց պէ՛տք է թո-

դուր զայն իր խոր քունին մէջ։ Ամբոխին հետ, բայց ամբոխէն միշտ բարձր պէտք է քալէ դաստիարակը։

Իր խօսքով և մանաւանդ իր գործով զայն պէտք է առաջնորդէ և լուսաւորէ։ Այլապէս հասարակութեան մէջ չի կրնար գործել հայ դաստիարակը, և ատկէ դըպրոցը կը տուժէ և սերունդը։

Լուսագոյն դպրոցները — ժողովուրդի մը խմացական ու բարոյական չափանիշն են։ Ուրեմն լուսագոյն դպրոցներ ունենալու համար լուսագոյն ժողովուրդի մը պէտք ունինք, եթէ չունինք պէտք է ստեղծել անպայման, քանի որ դպրոցի մը յառաջդիմութեան գործին հետ այնքան սերտ աղերս ունի ժողովուրդի մը խմացական ու բարոյական վիճակը։

Ահա բուն վէրքը, որուն վրայ մատս դնել կը կարծեմ։

Մանկապարտէզի վարիչներս այս գործին համար պէտք եղած պատրաստութենէն զուրկ ըլլալնուս, կարողութիւնը կը պակսի մեզի գործին մեծութեան թափանցելու։

Զայն կ'առնենք իր թեթեւ կողմէն։ Ո՞ր աչքը կարող պիտի ըլլայ տեսնելու մեր սխալը՝ ժողովուրդը։ Ըսինք թէ ան յաճախ անգէտ է։ Յորչափ այս վիճակը շարունակուի, մեր մանկապարտէզները պիտի դիմեն դէպի անկուճ և իրենց օգտակար դերը պիտի չկրնան խաղալ մանուկներու դաստիարակութեան կարևոր գործին մէջ։

Մեր սխալներուն պէտք չէ յամառօրէն կառչած մնանք։ Քիչ մը ողջմտութիւն բաւական, պիտի ըլլայ մեզի հեռու պահելու համար շատ մը թերութիւններէ։

Պատճառը այս դժբաղդ կացութեան։

ա) Մանկապարտէզներու զուրկ ըլլալը դիտող աչքի մը հսկողութենէն։

բ) Մանկապարտէզի վարիչներու անձեռնհասու-

թիւնը գործին հանդէպ:

գ) Ժողովուրդին անտարբերութիւնը կրթական հարցին մասին:

դ) Ժողովուրդին անտարբերութեան շահագործումը, որ երևան կու գայ դպրոցական տարեկան հանդէսներու առթիւ, հանդէսներ՝ յաճախ ծափահարուած անգիտակից ամբօխին կողմէ: Այդ ցուցադրութիւնները յաճախ մեր վարիչներու անձեռնհասութեան նշանն են, դիտող աչքին և կրթական գործէ հասկցող անհատին համար:

Դարմա՞նը:

ա) Մակապարտէզները նկատել գիտական հաստատութիւններ և զանոնք յանձնել գործին համար պատրաստուած անձերու:

բ) Ժողովուրդին բարձրացումին համար որեւէ յոգնութիւն չխնայել, որպէսզի ան կարող ըլլայ իր դպրոցներուն արժանաւոր տէրն ըլլալ և կարող զայն պահպանելու ամէն ոտնձգութեանց դէմ:

ՄԱՆՈՒԿԻՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱԴՈՒՆՔԸ

Կ Ա Մ

ԱԶԱՏ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ահա նիւթս որուն մասին կ'ուզեմ հակիրճ և ամփոփ բացատրութիւններ առլ այսօր: Է՛հ, թերեւս ձեզմէ շատերը ըսեն, ո՞վ չի ցանկար ազատութեան, և քանի՞նե՛ր ազատութեան ճշմարիտ սիրով վառուած իրենց բոլոր կարողութիւնները՝ իմացական, բարոյական ու ֆիզիքական, ի սպաս դրած չեն ձեռք բերելու համար այդ պաշտելի ազատութիւնը:

Ես չպիտի զբաղուիմ այսօր, մարդկութեան այն զանգուածով որ իր ճակատագիրը պէտք է ինք կերտէ միայն, ես չպիտի ուզեմ զբաղուիլ չափահասներու յատուկ ազատութիւնով, սննդով՝ որ իրենք են միայն պատասխանատուն իրենց լուս և վատ գործերուն համար:

Չափահասներս, սա սխալ գաղափարներով տոգորուած ենք ամէնքս ալ, թէ ազատութիւնը միայն մեզի համար պէտք է, թողէք որ սակայն, մեզմէ շատ քիչեր կրնան իրենց ազատութիւնը գործածել իմաստուն կերպով:

Ազատ ըլլալը, ես կը սահմանեմ չափահասներուս համար սա կերպով. ազատ ըլլալ, միայն և միայն լաւագոյն գործեր կատարելու իրաւունք ունենալ և կամ այդ իրաւունքը ձեռք բերել աշխատիլ. նոյնն է նաև մանուկին համար, սա տարբերութեամբ որ անոր համար ազատ ըլլալ կը նշանակէ ապագային լուս գործեր կարենալ կատարելու համար միայն:

Ահա թէ ինչո՞ւ մանկավարժական այս խոր հարցին

պէտք է մօտենալ լրջութեամբ, ահա ինչո՞ւ այնքան մեծ կարեւորութիւն պէտք է տանք ազատ դատաւարակութեան երբ մեր գործը մանուկներու դատաւարակութեան բարդ, այնքան փափուկ և նոյնքան դժուարին խնդրայն հետ է:

Արդարեւ դժուարին գործ մըն է ազատ դատաւարակութեան խնդիրը լուծելու հարցը, ինչպէ՞ս տալ փոքրիկին ազատութիւն, երբ ան ինքզինքը կառավարելու ի վիճակը չէ, ան իր ազատութիւնը գործածելու անկարող է:

Այս հարցը լուծելու լաւագոյն ձեւն է կը կարծեմ անոր մօտենալ լրջութեամբ և իմաստութեամբ և քննել ու ռստմնասիրել ըստ այն միջոցները, որոնցմով կարող պիտի ըլլանք տալու մանուկին անկախ և ազատ դատաւարակութիւն մը:

Մանուկին անկախ և ազատ դատաւարակութիւն մը տուած կ'ըլլանք երբ զայն կարգապահութեան կը վարձեցնենք գործունէութեամբ և աշխատութեամբ և ոչ թէ անօտարժութեամբ և կոյր հնազանդութեամբ:

Անշարժութիւնը չափահասներուն համար իսկ զոհողութիւն պահանջող գործ մըն է: Ամէն մարդ թող այս խնդիրը քննէ իր անձին վրայ իսկ և պիտի համոզուի ըսածիս ճշմարտութեան: Մեզմէ ո՞վ կրնայ 10 վայրկեան՝ ոչ աւելի՝ միայն կատարեալ անշարժութեան մէջ. շրջապատուած ըլլալով հանդերձ բարեկամներէ և կամ ծանօթներէ: Եթէ խօսելու կարելիութիւն չի գտնենք, գոնէ աչքերով պիտի սկսինք խօսիլ իրարու հետ, գաղտնի ժպիտներ փոխանակելով իրարու կամ ցաւի արտայայտութիւններ:

Որքա՞ն դժուար և ծանր է պարագան երբ խնդիրը կը վերաբերի փոքրիկներուն, չարժուն և թշուշունի մը ազատութեան ցանկացող էակներուն: Պա-

բազման տակի կը ծանրանայ, երբ այդ անշարժութիւնը տեղի կ'ունենայ հակառակ ենթակային փափաքին, հակառակ անոր խառնուածքին և բնաւորութեան:

Մանուկը երեք տարեկանէն սկսեալ անկախութեան նշաններ ցոյց կուտայ և իրեն համար սահմանուած կապանքներէն ձերբազտուածի ջանքեր կ'ընէ: Որքան ուժեղ ըլլայ իր մէջ դէպի անկախութեան ձգտումը, որքան յատկանշական՝ այնքան մեծ կ'ըլլան իր պայքարները զայն ձեռք բերելու համար, պայքարներ՝ որք կ'որոտայալուին լացերով, ճիչերով, որոնք աւա՞ղ, շատ տկար են իր տրդար իրաւունքը ձեռք բերելու համար մեզ նման բռնապետներէ:

Մենք ամէնքս ալ բռնապետներ ենք այդ փոքրիկ և անմեղ էակներուն հանդէպ ցորչափ չենք կարող և չենք ուզեր թափանցել անոնց հոգեկան արատյայտութիւններուն, ցորչափ չենք կարող, չենք ուզեր չափել այդ արատյայտութեանց քանակը և որակը:

Մանուկը շարունակ վէճի մէջ է զինքը վարողներուն հետ իր տան մէջ, անոր համար որ իր ձգտումը դէպի անկախութիւնը ո՛չ միայն չի գնահատուիր, այլ նաեւ կ'աշխատուի իր սողմին մէջ մեռցնել: Ի՛նչ գեղեցիկ խօսք մըն է զոր փոքրիկներուն բերնէն յաճախ կը լսենք «ես կ'ընա՛մ, ես կ'ընե՛մ» բացատրութիւնը, որուն իմաստին աւա՞ղ չենք թափանցեր մեծերս ընդհանրապէս: Այդ բառերը մանուկին բերնէն պէտք է լսենք տեսակ մը յուզումով և ուրախութիւնով, այդ բացատրութեան մէջ պէտք է տեսնենք մանուկին անկախութեան փթթումը և այդ վայրկեանէն ժամանակը հասած պէտք է նկատենք տալու համար անոր անկախ դաստիարակութիւն մը: Անկախ դաստիարակութեան շնորհիւ մանուկը կը վարժուի իր մատաղ հասակէն, ինքնաբաւ ըլլալու և ինքնաբաւ եղող սերուն:

դը երբ դպրոցէն դուրս կու գայ, ան գիտէ պարկեշտօրէն կեանքի պայքարը մղել, ան այլեւս ընկերութեան բեռ մը չէ, այլ ընդհակառակը ճամրդեկային ընկերութեան տառապանքին դէմ պայքարող գեղեցիկ ուժ մըն է՝

Բայց ինչո՞ւ չենք գնահատեր մեծերս մանուկին մէջ երեւցած այդ հոգեկան տրտայայտութեան արժէքը, անոր համար որ յարտեւ ճիգ և ջանք պէտք է, զոր ձեռք կը բերուի միայն տոկուն կամքի մը շնորհիւ:

Արդէն մանուկին դաստիարակութիւնը պէտք է վարեն ծայրայեղօրէն ուժեղ նկարագիրներ, հոգեպէս կատարեալ առողջ անձեր:

Փոքրիկին համար ամէն բան դաստիարակութիւն է, անոնք ամէն վայրկեան մեր իմաստուն օժանդակութեան պէտք ունին, մեզմէ ո՞վ չի գիտեր թէ՝ որքան ծանր է փոքրիկի մը սորվեցնել ուսելը, լուացուիլը. այս աշխատութիւնը երեւոյթապէս շատ պարզ է, մինչդեռ չափազանց ձանձրացնող, մեծ համբերութիւն պահանջող գործ մըն է, և ատոր համար է որ ամէնքս տլ կը նախընտրենք այդ ամէնը մեր ձեռքով ընել քան թէ մանուկին ընել տալ: Ոեւէ հասարակ ու ազէտ անձ կրնայ այդ գործը կատարել, բայց երբ այդ աշխատանքին մէջ դաստիարակութիւն մը պէտք է մտցնենք ինչ որ անհրաժեշտ է, այն ատեն կը դառնայ դաստիարակին պաշտօնը:

Մանուկը վարել մասնագիտական գործ մըն է և մենք դաստիարակներս դեռ շատ բան ունինք սորվելու գիտութեան այդ մարզին մէջ. հոս է բովանդակ պատճառը բուն վէրքին, երբ կարծենք թէ առանց պատրաստութեան այս գործը կարելի է վարել:

Բայց ինչպէս կրնանք ներմուծել ազատ դաստիարակութիւնը մանկապարտէզներէն ներս, ինչպէ՞ս կըրնանք մանուկը ինքնաբաւ ըլլալու վարժեցնել իր բո-

լոր գործերուն վրայ հսկելով և զինքը առաջնորդելով իր առաջին և դժուարին քայլերուն մէջ, երբ զանոնք դառնակներու պէս իրարու վրայ հաւաքելով կը փակենք սենեակներու մէջ, բանտարկելով զանոնք այնպիսի դրամադաններու վրայ, որոնք ոչ միայն մանուկին ազատ շարժումը կ'արգիլեն, այլ նաեւ ոսկըրաթեքութեան կ'ենթարկեն այդ գեթադդ փոքրիկները՝

Տիկին Մոնթէսորի, որ խալուհի մըն է, և որուն մանկավարժական դաղափարները այնքան համակրութիւն ստեղծած են այսօր իր շուրջը, և գիտուն մըլլալէ զատ, բժշկուհի մըն ալ է միանգամայն, մեծուպէս կը ջառագոյժէ ազատ դատարարակութիւնը և կ'ըսէ. «Իմ մանկապարտէզիս մէջ, փորձառութիւնը ցոյց տուաւ որ ազատ դատարարակութեան գլխաւոր պայմանը նկատեմ մինչեւ ցարդ ընդունուած դրամադաններու փոփոխութիւնը, որ կը կայանայ փոքրիկներու տալ առանձին աթոռներ և սեղաններ, որ ուղղուած տանն այդ փոքրիկը թէ իր անձը և իր սեփական աթոռը և սեղանը շարժման մէջ դնել կարենայ: Մանուկը իր փափաքած ընկերին մօտ երթալ և անոր հետ զբաղուիլ: Պէտք է ան ազատ ըլլայ, որպէսզի ապրի, պէտք է ապրի, որպէսզի կարենայ իր զգայարանքները կրթել» Մանուկը պէտք է ազատ ըլլայ նաեւ անոր համար որ զինքը կարենանք ճանչնալ, կարենանք իր հոգին կարգալ, որպէսզի մեր կրթական միջոցները ըստ այնմ պատշաճեցնենք: Բայց ինչպէ՞ս ճանչնալ մանուկը, երբ իւրաքանչիւր ուսուցչուհիի կը յանձնենք առնուազն 30 աշակերտ: Երեւակայեցէք 30 տարբեր հոգիներ, տարբեր ժառանգականութիւններով, ֆիզիքական, իմացական ու բարոյական տարբեր կարողութիւններով, տարբեր միջավայրներէ հաւաքուած և

զորս կ'ուզենք միեւնոյն եղանակաւ դաստիարակել,
միթէ կարելի՞ է: Եւ կը յաջողինք արդէն...

Ո՞վ է որ սակայն կրթական բարեփոխումներ պի-
տի ներմուծէ մեր դպրոցներէն ներս. ամենքս Այո՛,
ամէնքս մեր կարողութեան ներս՝ չափով պարտական
ենք օգնել կրթական գործին, և ոչ թէ ամէն հոգ բեռ-
ցընել մէկ քանի անձերու վրայ, զորս հոգաբարձսւ ա-
նունով կը ճանչնանք:

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Սուրբ տարածողները անոնք են, որ չեն հաւատար-
մութեան գեղեցկութեան եւ հզօրութեան: Ճամար-
տութիւնն ալ արեւ մըն է, զոր չէ կարելի խափանել:
Թեեւ ան ալ արեւի նման երբեմն կ'ունենայ մասնա-
կի խաւարումներ, բայց միշտ ալ պիտի փայլի կեանքի
հորիզոնին վրայ, իբրեւ անօրջելի ու պայծառ լոյսը
յաւիտեական, արեւի նման:

Ի զուր ճիգ ուրեմն, ի զուր ստորնացում, զայն խա-
ւարելու համար, ան միշտ ալ պիտի յաղթանակէ, ուս-
կամ կահուիս:

ԳԻՐԻ ԴԱՍԸ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԵԶԻՆ ՄԷՋ

Գիրի դասը այնպիսի աշխատանք մըն է, որ հարուստ հող ունի աղուն բարոյական դաստիարակութեան նպատակաւ տեսակէտէն, երբ ան խնամոտ կերպով ուսուցուի:

Բայց կարեւոր է գիտնալ թէ ե՞րբ պէտք է սկըսիլ այդ աշխատանքը:

Ընթերցանութեան բանաւոր մէթոտի մը համաձայն աղան կարգաւ սկսած առաջին օրը պէտք է նաեւ գրէ: Գրելու կարգաւ աշխատանքը միաժամանակ և զուգընթաց պիտի երթայ:

Տղաք որպէսզի գեղեցիկ գրել վարժուին, պէտք է ամէն մէկ տառ առանձին առանձին ուսուցուի, նախ պարզ գրերը յետոյ գլխաւորերը, ցոյց տալով գիրերը արտադրելու համար դիւրին միջոցները, որպէսզի աղան առաջին օրէն սորվի թէ ի՞նչպէս պէտք է ձեւացնէ ունէ է տառ: Փոքրիկները երբ առանձին ձգուին այս գործին մէջ շատ անճոռնի ձեւով յառաջ կը բերեն գիրերը, իւրաքանչիւրը իրեն համար ընտրելով մասնաւոր ձեւ մը արտադրելու համար այդ ու բէնը:

Մանկապարտէզի գործը անով դժուար է որ ամէն բանի հիմը ինք պիտի դնէ, մանկապարտէզի գործը անով բարձր է, երբ ամեն բանի հիմը լաւ կրնայ դնել:

Եթէ մեր շինածը նախակրթարանը պիտի քանդէ, այն ստեն մանկապարտէզները գոյութեան իրաւունք չեն կրնար ունենալ: Լաւ մանկապարտէզի նպատակն է

տղուէն ապագայ դաստիարակութեան գործը դիւրացը-
նել կամ անոր ապագայ դաստիարակութեան ծառայել:

Ուրեմն գիրի դասը այնպիսի մէթոտիկ կերպով և
այնպիսի խնամքով մը պէտք է աւանդել որ, երբ տղան
նախակրթարան մտնէ ուսուցիչը կարող ըլլայ անոր
գիտցածը հիմ բռնելով շարունակել իր աշխատանքը:
Որքան պիտի յոգնի ուսուցիչը և որքան անպէտ ժա-
մանակ պիտի սպառէ, երբ հարկադրուի գիրի հիմնա-
կան օրէնքները սորվեցնել անոր, մոռցնելով այն վար-
ժութիւնը, զոր ստացած է տղան անգամ մը:

Բնու վարժութիւն չունենալը աւելի նախընտրելի
է, քան գէշ վարժութիւն մը ունենալը: Աւելի դիւրին
է նոր վարժութիւն մը տալը, քան արդէն ստացած
վարժութիւն մը մոռցնել տալը:

Կը տեսնուի թէ որքան բծախնդիր պէտք է ըլլայ
մանկապարտէզը լաւ վարժութիւններ տալու իր պար-
տականութեան մէջ:

Անհրաժեշտ է որ դասարանի պատերը տղոց թի-
ւին և հասակին համեմատ սեւ ներկուած ըլլան, որ-
պէսզի փոքրիկները միաժամանակ կարենան գրել, և
գիրի առաջին վարժութիւնները սեւ տախտակին վը-
րայ կատարուին երկու շաբաթի չափ ըստ պարագային,
յետոյ ամէն մէկ նոր տառի անցնելու ատեն վարժութիւն-
ները կատարել տալ կուսիճով և յետոյ տետրակին մէջ
գրել տալ:

Տղու գեղեցկագիտական ճաշակը զարգացնե-
լու համար ստորին թուղթով շինուած տետրակներ
պէտք չէ տալ, մանաւանդ որ պայծառ ալ չեն երեւար
գիծերը, որով տղոց աչքերուն համար ալ օգտակար չեն
կրնար ըլլալ: Մատիւններն ալ պէտք է ընտիր տեսա-
կէ ըլլան, որպէսզի տղաք ուժով գրելու վատ սովոր-
ութիւնը չստանան, սովորութիւն մը փաստակար, որ

աղոց աշխատանքը կը դժուարացնէ երբ գրիչով գրել սկսին:

Դպրոցը անսպաժման ինք պէտք է հայթայթէ փոքրիկներու պիտոյքները, որպէսզի աղաք չստիպուին բերել անաղնիւ թուղթով շինուած տետրակներ և անպիտան մատիտներ, որոնք աղոց գործը դժուարացընելէ զատ ուէ օգտակարութիւն մը չունին:

Կայ նաև նկատողութեան առնուելիք պարագայ մը. ո՞ր տարիքին պէտք է սկսիլ գրել — կարգալու աշխատանքի: Գրելը կարգալէն չեմ զատեր, անոր համար որ շատ սխալ է ընթերցանութիւնը սկսիլ առանց գիրի նոր մէթոտի համաձայն, անոնք պէտք անսպաժման զուգընթաց ընթանան: Եթէ աղան ստացած է զգոյարանքներու խնամոտ կրթութիւն մը, այն տառն կարելի է սկսիլ գրել-կարգալու աշխատանքը, հակառակ պարագային դժուարութեան կը բաղխի, և կը վհատի: Պէտք է ամէն աշխատանք հաճոյքով կատարել տալ, աշխատութեան սէրը ներշնչելու համար անոր, մէկ խօսքով ծառայելու համար անոր տպագայ գոտախորակութեան:

Բայց պէտք է նաև մեր մանկապարտէզներու մէջ մուտ գտած սովորութեան մը դէմ երթալ, այն է երկար տառն մատիտով գրել տալու սովորութիւնը:

Պիտի առարկուի թէ աղաք իրենց մասները և կամ իրենց հազուստները պիտի աղտոտեն, այդ առարկութիւնը բնաւ հիմ չունի, աղաք պէտք է կանուխէն վարժուին զգոյշ ըլլալու, ասկէ զատ մատիտով և գրիչով գրելու մէջ շատ տարբերութիւն կայ, ատոր համար որքան կանուխ սկսուի այնքան լաւ է գրիչով գրել: Աւելի քիչ է դժուարութիւնը աղոց համար, իսկ յոգնութիւնը մեծ է ուսուցչին համար:

Տղաք գիր չգրելով՝ գրել պիտի սորվին, այսինքն էջեր պիտի չմրոտեն, ձաքառել պիտի չսորվին, այլ ի-

րենց քանի մը տող գիրը, թէեւ քանակով քիչ այլ
որակով լաւ պիտի ըլլայ, քանի որ զայն արտադրե-
լու համար ճիգ և ուշադրութիւն պիտի չխնայեն։ Ահա
թէ ինչպէ՞ս այդ աշխատանքը պիտի ծառայէ իրենց
ըսրոյական դաստիարակութեան։ Լաւ գործ տեսնել ա-
մէն աշխատողի նպատակակէտը պէտք է ըլլայ և մա-
նուկը կանուխէն պէտք է պատրաստել այդ բանին։

ԽՃՈՂՈՒԱԾ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐԸ

Խճողուած դաստարաններու խնդիրը այնպիսի լուրջ կրթական խնդիր մըն է, որով կ'արժէ որ զբաղին ոչ միայն դաստիարակները, այլ նաեւ ազգային վերին մարմինները:

Խճողուած դաստարանները ոչ միայն արգելք կը հանդիսանան աշակերտին յառաջդիմութեան, այլ նաեւ դաստարանին ներդաշնակութիւնը կը խոնգարեն, կարգապահութիւնը կը դժուարացնեն, դաստարանին բարոյական մակարդակին բարձրացման կատարեալ խոչընդոտներ կը դառնան: Անոնք ուսուցչին դերմարդկային ճիգերը ամլութեան կը դատապարտեն և դատախարակը կը յուսալքեն: Յուսալքուած դատախարակը կը դառնայ աշխարհիս թշուառագոյն արարածը այն վայրկեանէն, երբ կը տեսնէ թէ իր ներկայութիւնը այլեւս արժէք մը չի ներկայացներ այն գործին համար, որուն համար ինք կոչուած է:

Ու գիտակից դատախարակը՝ որ կրնայ խորաչափել այն վտանգը որ խճողուած դաստարանէն յառաջ կուգայ, և որ կ'սպառնայ մէն մի աշակերտին, որ կ'սպառնայ համայնքին և հայրենիքին, երբեք այդ հսկայ չարիքին ստանափրտ ու անտարբեր չի կրնար հանդիսատեսը մնալ:

Խճողուած դաստարաններու աղաքը անուշադիր կ'ըլլան, զրկուած աշխատանքի սէրէն, որ աղբիւրն է բոլոր ազնուական սէրերուն, ամէնէն ազնուագոյնը ու ազնուացնողը միանգամայն:

Ու դպրոցին ամէնէն մեծ պարտականութիւնը չէ՞ միթէ զարգացնել աղուն մէջ այդ զգացումը երբ ունոր սերմերը կը տեսնէ հոն, և արթնցնել՝ երբ այդ

զգացումը բթացած կը գտնէ մանուկին մէջ և որուն պատճառներն ալ աւելի արդիւնք են արտաքին ազդեցութեան:

Հոս կ'արժէ քննել եւ վերլուծել բոլոր այն պատճառները, որոնք տղան կ'ընեն անուշադիր և անտարբեր իր աշխատանքին:

Ա. Եթէ տղան զետեղուած չէ իրեն յարմար կարգին մէջ, տրուած աշխատանքը կրնայ իր իմացական հասողութենէն վեր կամ վար ըլլալ: Երկու պարագային ալ տղան հաճոյք չզգալով գասէն, անտարբեր ու անուշադիր կը մնայ, ինչպէս մենք մեծերս ալ նոյն պայմաններուն տակ այդ վիճակին պիտի ենթարկուէինք: Կը տեսնուի թէ կարգերու դասաւորումը որքան լուրջ խնդիր մը կը ներկայացնէ:

Բ. Կրնայ տղան իրեն յարմար կարգին մէջ դըրուած ըլլալ, բայց օրուան դասը իւրացնելու համար մասնակի աշխատանքի մը կտրօտի, երբ այդ զլացուի իրեն, ամէն օր դասէն աւելի նուազ բան կը հասկնայ և այս վիճակը շարունակուելով, կուգայ ատեն մը որ դասը ոչ մէկ կերպով իրեն կը խօսի և տղան շատ չ'ուշանար դառնալու դասարանին յետինը, ոչ միայն իր կարողութիւնով, այլ իր գրաւած տեղով, որովհետեւ այդպիսիները դժբախտ սովորութիւն եղած է դասարանին ետեւի գրասեղաններուն վրայ զետեղել, հեռու մեր աչքէն ու մեր սրտէն:

Կայ նաեւ երկրորդ դասակարգ մը. կրնայ ըլլալ նաեւ փոքրիկը անընդունակ իմացական աշխատութեան, բթամիտ, ինչպէս կը կոչենք սովորաբար, ոեւէ կարգի հետ չի կրնար երթալ. կտրօտ բոլորովին մասնաւոր ու անհատական աշխատանքի մը: Յաճախ դաստիարակներս անոր բարոյական վճիռը կու տանք: Բան չի կրնար սորվիլ, ու ո՛վ դժբախտութիւն զայն կը լը-

քենք օր մըն ալ՝

Ինչո՞ւ սակայն չարժէ զբաղուիլ այդպիսիներու վիճակով, եւ ինչո՞ւ բարի դատախարակը պիտի չուզէ ամենամեծ ուշադրութիւն նուիրել այդպիսիներուն, որովհետեւ ան կը լսէ անոնց բողոքը դպրոցական այս անիրաւ ու անարդար օրէնքին դէմ, որ կը կայանայ չգրադուիլ այդպիսիներով եւ ամէն տարի յառաջ բերել կարգէն ինկածներու պատկտուելի թիւ մը, որովհետեւ ան կը տեսնէ անոնց մղած պայքարը եղած զրկանքին դէմ, որովհետեւ՝ վերջապէս՝ ան կը սիրէ լսել արդար բողոքի ձայնը եւ բաւարարութիւն տալ անոր։

Տեսէ՛ք թէ ինչպէ՞ս կը բողոքեն այդ փոքրիկները եւ վրէժ կը լուծեն մեղմէ անուղղակի կերպով։

Անոնք դպրոցին միջրոպները կը դառնան վնասակար եւ իրենց ընկերները կը մահացնեն, եւ այդ միջրոպները աճելով, դատախարակը այլ եւս անկարող կ'ըլլայ անոնց դէմ պայքարելու։ Անոնք դպրոցական աշխատանքի բարիքներէն զրկուելով, անզբաղ մնալով կ'ըստանան վատ սովորութիւններ, եւ անոնցմով կը վարակեն ուրիշ անմեղներս Իսկ անոնք երբ դպրոցէն մեկնին պիտի երթան աւելցնելու թիւը այն ինկածներուն, որոնցմով լեցուն է աշխարհ, որոնցմով այնքան կը տառապի մարդկային ընկերութիւնը։

Ու ամէն անգամ որ դպրոցէն դուրս, մեր շուրջը այդպիսիներուն կը հանդիպինք պէտք է սա խորհրդածութիւնը ընենք մենք մեզի. «Դպրոցը արդար եղա՞ւ այդ դժբախտներուն հանդէպ, եւ դատախարակը իր կարելի միջոցները ի գործ դրա՞ւ զանոնք փրկելու համար»։

ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

Փորձառութիւնս

Որ երկու չափ և երկու կշիռ ունի՝ Յառաջդիմութիւն է ան և միանգամայն յետադիմութիւն։ Հանճարեղօրէն կատարուած գեղեցիկ գործ մըն է, որ ամէն օր կը բարձրանայ և կը բարեփոխուի և որուն հիմն է տենջանքը կատարելագործուելու։ Համեստ կերպով կիրարկուած աշխատանքի մը յամառ կրկնումն է նոյն ձեւով։

Փորձառութիւնս

Տարիներու աշխատութեան անպէտ արդիւնք, որ կրնայ միայն դադարի մը զարդը կազմել։

Փորձառութիւնս

Ամբողջ իմաստութիւն, լուսոյ անսպառ աղբիւր, որ կրնայ մարդկային մտքի խաւարին ճառագայթ մը ղրկել և հոնկէ հանճարի նոր լոյս մը ծագեցնել, աւելի փայլուն, աւելի զօրաւոր քան առաջինը։

Փորձառութիւնս

Իր ետին ունի երկայն արահետ մը, որուն վրայէն կ'անցնին անցորդները կոխտելով ու աւերելով զայն։

Փորձառութիւնս

Հրաշալիօրէն գեղեցիկ ճամբայ մը, ուր կանգ կ'առնեն ճամբորդները, իրենց ուխտը կատարելու գիտութեան այդ խորանին առջեւ և իրենց Աստուածին պաշտամունքի հարկը բերողներու թիւը շատցունել։

Փորձառութիւնս

Զօրաւոր դէնքը դաստիարակին, որ պիտի ծառայէ աշակերտին իբր փրկութեան պարանս

Փորձառութիւնս

Երբ իմաստուն չէ ան, դաստիարակը պիտի դարձընէ մոլորած հովիւ մը, որ փոխանակ կարճ և ուղիղ ճամբէն մտրդադետին տաաջնորդելու հօտը, տպաւորութեա լեռներէն վեր պիտի բարձրացունէ հասնելու համար հոնս

Փորձառութիւնս

Իբր գեղեցիկ վերարկու ամէն մարդ կ'ուզէ անով զարդարուիլ, բայց ան թափանցիկ է և մերկութիւններ չի կրնար ծածկել :

Փորձառութիւնս

Ամէն մարդ կ'ուզէ տաանց բացառութեան զայն շահագործել . մին իր անձնական բարիքին անձուկ մտքով, ուրիշ մը ընդհանուրին շահուն ծառայելու ազնիւ տենջով :

Փորձառութիւնս

Քիչերու կողմէն անոր բուն արժէքին թափանցուած, ատոր համար կը կողոպտուի ան միշտ զայն չյարգողներէն :

Փորձառութիւնս

Որ կրնայ ծառայել իբրեւ յաղթութեան թափնի և իբրեւ փշէ պսակ միանգամայն :

ՄԻ՛ ՄՈՌՆԱՐ

Մի՛ մոռնար կեանքիդ մէջ, ոչ մէկ բան մի՛ մոռնար դու։ Մի՛ մոռնար երբ ընկերդ անիրաւած ես և կամ անկէ անիրաւութեամբ։ Մի՛ մոռնար երբ քու ընկերիդ անկեղծ բարեկամութեան դաւած ես և կամ քու ընկերդ քու մաքուր բարեկամութեանդ դէմ դաւածանած։ Ո՛հ, անպիտան բան է մոռացումը։ Մի՛ մոռնար այն չարիքը, զոր քու ընկերիդ պատճառած ես. եթէ մոռնաս, զուրկ մնալով խղճահարութենէ, ապահովաբար պիտի փութաս երկրորդ չարիք մըն ալ պատճառելու քու նմանիդ։ Մի՛ մոռնար այն բարիքը, զոր ուրիշները քեզի ըրին, մի՛ մոռնար այն բարիքը, զոր դուն ըրիր ուրիշներուն։ Գործած բարիքդ երբ չգիտես դուն վերյիշել, զուրկ պիտի մնաս այն հոգեկան հաճոյքէն, զոր մեզ կուտայ միայն բարի գործի մը յիշատակը։ Մի՛ մոռնար խոստումներդ, որքան ալ աննշան ըլլան անոնք, մի՛ մոռնար ուրիշներէ պահանջելու կատարումը խոստումներու, որքան ալ աննշան ըլլան անոնք, զիմարդ մէյ մը որ վարժուի իր խոստումը մոռնալու, ան ապահովաբար նոյն յանցանքը պիտի մըղլի միշտ գործելու։ Մի՛ մոռնար յաջող օրերուդ մէջ այն տառապանքը, զոր չար բախտը քեզ հրամցուց, զի յիշատակը այն ցաւերուն քեզ պիտի ըմբռնել տայ չափը քու ընկերոջ տառապանքին, զի մարդկային է կարեկցութեան զգացումը իր ընկերին։ Մի՛ մոռնար քու տառապանքիդ մէջ անցեալ ուրախութիւններդ, զի անոնց յիշատակը կրնայ ըլլալ սպեղանի քու ներկայի ցաւերուդ։ Չմոռցուած ուրախութիւնները կարող կ'ընեն նաեւ մեզ թափանցելու, մասնակցելու մեր ընկերոջ ուրախութեան, և այս կերպով աւելցնելու չափը անոր ուրախութեան զի մարդկային է բոլորովին և՛ մեր ուրախութեան, և՛ մեր ցաւերուն մասնակիցներ փնտռելը։

Մի՛ մոռնար, կեանքիդ մէջ ոչ մէկ բան մի՛ մոռնար։

ՄԵՆՔ ՈՐՈՒՆՆ ԵՆՔ

ՄԱՆՈՒԿԻՆ ԹԷ ՄԱՅՐԻԿԻՆ

Ահա հարց մը, իր խորքին մէջ դերազանցօրէն մտնկաւարժական: Ամէն խղճամիտ և բարոյականի տէր դաստիարակ անով զբաղած պէտք է ըլլայ և իր վճռական խօսքը տուած: Մենք մանուկին կը պատկանինք, ուրեմն անոր պէտք է ծառայենք հուսատարմօրէն, արդարութեամբ և խմտատութեամբ:

Եթէ արդարեւ այս վճռական որոշումը տուած ըլլայինք մենք մեզի դպրոցական տարւոյն մէջ ուրիշ դիմադծութիւնով մը երեւան պիտի դայինք: Ձէ՞ որ դպրոցը կրթական յառաջդիմութեան վառարանն է, ուրեմն տարւոյն վերջ դպրոցին կատարած յառաջդիմութիւնը պէտք է ներկայացնէինք հանրութեան ամէն մարդի մէջ: Մենք ի՞նչ կ'ընենք սակայն, ցաւաւ լիօրէն յաճախ, մեր մտածումը կ'ըլլայ հանրութիւնը շլացնել և դործին թերութիւնները կեղծ շարքի մը տակ խեղդել և կեղծ դիմակով երեւնալ հանրութեան:

Ահա թէ ինչ տրժէք կը ներկայացնէ դաստիարակին անձը դպրոցին յառաջդիմութեան գործին մէջ: Ան պէտք է ցոյց տայ որոշ կեցութեամբ, ան ըլլայ ճշմարտապէս ծառայող կրթութեան, ըլլայ նախաձեռնող, ըլլայ կորովի՝ նկարագրով, ամբօխը տանի և ո՛չ թէ անկէ տարուի և սորվեցնէ մայրիկին թէ ի՞նչ պէտք է սպասէ դպրոցներու փակումին առթիւ: Մէկ վայրկեան անպէտ տեղը կորսնցնել ի միտս մանուկին, ոճիւր է դաստիարակին համար: Երբ հանրութիւնը շլացնելու համար անխմտ ճիգեր կը թափենք և կը հրճուինք

ամբոխին անգիտակից ծափերէն, այդ վայրկեանէն արդէն կը սկսի սնանկութիւնը դպրոցին:

Դպրոցին կատարած իրական յարաջգիմութիւնը արդէն ինքնին գեղեցիկ շարք մը չէ՞, ուրեմն ինչ հարկ կեղծ շարքներու ետեւէն վազելու, կեղծիքը սիրել, դաստիարակի վայել բան չէ, անկեղծ շարք երեւան բերել ամէն դաստիարակի գործ չէ:

Դիչ մըն ալ դուրս գանք մեր ոսկորամուկութեան պատեանէն: Այս կը նշանակէ արդէն, իրական դաստիարակ դառնալ: Երբ իրական դաստիարակ ենք, դպրոցը շուտով կը դարձնենք յառաջգիմութեան վառարան, շուտով կ'աղդենք ամբոխին, շուտով կը սորվեցնենք անոր թէ՛ շողշողուն հանդէսներով չի դատուիր դըպրոցի մը արժէքը, այլ կրթական ներքին յառաջգիմութիւնով, մեթոսներու արդիականութիւնով, մանուկին ճշմարտապէս ծառայելու մեր ցանկութիւնով:

Լուս դպրոց կ'ուզենք, պէտք է նախ իր կոչումին հուրով խանդավառուող դաստիարակներ փնտռենք Դիոգինէսեան լապտերով:

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Կատարելութիւնը անսահմանութիւն մըն է եւ կատարելութիւնը անոր հասնելու բուռն եւ անկեղծ բաղձանքին մեջ պէտք է փնտռել:

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԵԶԻ ՄԷՋ ԳՐԵԼ-ԿԱՐԴԱԼՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ

Առ հասարակ ծնողներու ամէնէն մեծ փափաքն է որքան կարելի է շուտ իրենց պղտիկներուն ձեռքին մէջ գիրք տեսնել, խնդիր չէ թէ անոնք կարենան կարդալ կամ ոչ :

Առ հասարակ ուսուցչուհիներու - մանկապարտէզի-բաղձանքն է մայրիկներու փափաքներուն դոհացում տալ: Անշուշտ մեր խօսքը բանաւոր փափաքներու մասին չէ: Ասկէ է որ կը ծագի մանկապարտէզի մէջ կանխահաս ուսուցման խնդիրը:

Գրել-կարդալու աշխատանքը սկսելու յարմար տարիքն է, Ազգ. վարժարաններու մէջ, 6 կամ 5 տարեկան 8 ամսու, պայմանաւ որ աղան մանկապարտէզին մէջ զգայարաններու կրթութիւն վայելած ըլլայ և չըլլայ յետամնաց մը: Մեր խօսքը normal (բնականոն) մանուկին համար է: Այս պայմաններու մէջ աշխատանքը կը տարուի հաճելի և յաջող կերպով: Յաջողութիւնը ուրախութիւն կը բերէ և ուրախութիւնը լուազոյն խթանն է յաջողութեան: Ուրեմն մանկապարտէզի մէջ ծաղիկ դաստարանէն պէտք է սկսիլ գրել-կարդալու աշխատանքը: 8 տարեկանին, երբեմն 3 կամ 4 ամիս պակաս, մանուկը նախակրթարան կ'անցնի: Երկու տարի ընթերցանութիւն կը տեսնէ աղան ուրեմն մանկապարտէզին մէջ, ծաղիկ և նախապատրաստական դաստարաններու մէջ, ինչ որ բաւական է: Առա-

ջին գիրքը պէտք է սկսիլ Հոկտ. 15ին կամ Նոյեմբեր 1ին, որուն միջոցին նորեկներու մուտքը կը դադրի և մէկ անգամէն կարելի կ'ըլլայ աշխատանքը սկսիլ կանոնաւոր կերպով: Եւ առաջին տարուան մէջ 7 կամ 8 ամսուան ընթացքին մանուկը առաջնորդուելով բանաւոր մեթոտով մը՝ կը տիրանայ գրել-կարդալու հիմնական մեթոտին, և արդէն գիրքն ալ կ'աւարտէ: Գիրքերը ըստ այնմ պէտք է պատրաստուած ըլլան արդէն: Իսկ ընթերցանութեան Բ. գիրքը կը սկսի յաջորդ տարի նախապատրաստական դաստիարակին մէջ: Յաճախ կը պատահի որ կոկոն դաստիարակէն սկսին, հոս ալ դարձեալ կը տեսնուի կամ մայրերու բազմանքին գոհացում տրուած և կամ օրուան տնօրէնին: Ահա թէ ինչ կ'արժէ բարոյական անձը դաստիարակին համար: Երբ մանկապարտէզի վարչուհին իր պաշտօնին գիտակցութեան կը միացնէ նաև բարոյական մարդու մը բոլոր արժանիքները, ան կը քալէ այն ճամբէն, զոր լաւագոյնը կը նկատէ մանուկին համար միայն:

Պայքար մը, որ ստորին կիրքերու յագեցումին համար չէ որ սկիզբ կ'առնէ և կը շարունակուի մաքուր հոգիի մը բոլոր թափով, ճիշդ այդ պայքարին համար պէտք է պատրաստուած ըլլան դաստիարակները, մանաւանդ ներկայիս: Որքա՛ն ընդարձակ է դաշտը մաքուր պայքարին՝ դաստիարակին համար: Պայքար՝ եթէ ոչ յաճախ երբեմն հոգաբարձութեան դէմ, պայքար՝ երբեմն տնօրէնութեան դէմ՝ կրթական հարցերու շուրջ, պայքար՝ մայրերու գործին հանդէպ ունեցած անհասկացողութեան դէմ, պայքար՝ վերջապէս՝ մանուկը լաւագոյն ունակութիւններով տոգորելու սուրբ աշխատանքին մէջ: Այս պայքարը պէտք է կատարուի համբերութեամբ, խաղաղութեամբ, յարատեւութեամբ, ապացոյցներով, աշխատանքի արդիւնքի ցուցադրումով:

Բայց ի՞նչ յողջութիւն, ի՞նչ մտահոգութիւն դաստիարակին համար առանց շահու այս պայքարին մէջ, իր շահը կը կայանայ անտարակոյս պարտականութեան կատարման յառաջ բերած հոգեկան գոհունակութեան մէջ, որուն քիչեր արժէք կուտան: Չէ՞ որ արժէքին ճակատագիրը սեւ է յաճախ:

Այնպէս կը պահանջեն և այդպէս կ'ընեմք մը առնուած երբեք չ'արդարանար: Այդ միաքը մեզի առաջնորդ և մխիթարիչ պէտք չէ նկատել: Ասպարէզ եկած ենք մանուկին ծառայելու համար, ամէն կողմնակի նկատումներէ պէտք է խուսափինք: Այս քաջարի վարմունքը կրնա՞նք ցոյց տալ, եթէ այո՛, այն ատեն կրնանք մեր ասպարէզին մէջ օգտակար դառնալ:

Անգամ մը որ մեր բարոյականը փրկուած է, անպայման մենք ղմեղ պիտի դնենք մանուկին լաւագոյնս ծառայելու պայմաններուն մէջ, Անգամ մը որ այդ դիտակցութիւնով զինուինք, շատ բնականօրէն կ'ըլլանք ճշմարտին խոզաւորիկ և զայն իրականացնող: Անգամ մը որ հասնինք այդ վիճակին արդէն, անկարելի է որ ուրիշները չի կարենանք վեր բարձրացնել, անկարելի է որ ուրիշներուն սխալումքին մէջ իյնանք: Այն ատեն կը դառնանք տէրը մեր գործին կամ դպրոցին և կը վարենք զայն ազատօրէն: Եւ այն մանկապարտէզին մէջ, ուր գործելու գիտակից անկախութիւնը տիրած է, այնպիսի մանկապարտէզի մը մէջ չէք տեսներ ոեւէ քմահաճոյք, ո՛չ ալ կը տեսնէք կոկոն դասարանին մէջ գրել-կարդալու աշխատանք և ո՛չ ալ ֆրանսերէն՝ նախապատրաստական դասարանին մէջ, ուր տղաք 7 կամ քիչ մըն ալ պակաս տարիք ունին: 6 տարեկաններու ձեռքն ալ կը տեսնուի ֆրանսերէն դասագիրք երբեմն:

Մանուկը մինչեւ մանկապարտէզը աւարտելը այն-

քան քան ունի սորվելիք, որ կրնամ ըսել թէ՛ յաճախ
չաւարտած իր սորվելիքները, մանկապարտէզը կ'ա-
ւարտէ։ Երբ ծրագրին մէջ Ֆրանսերէն մըն ալ կ'աւելնայ,
փոքրիկին համար սիրելի ու կարեւոր աշխատանք մը
զանց կ'աւանդուի վստահօրէն։

Ինչ է նպատակը մանկապարտէզին՝ եթէ ոչ տալ մա-
նուկին ֆիզիքական, բարոյական և իմացական դաստի-
արակութիւն մը։ Հայերէն լեզուն, որով կը խօսի մանու-
կը, կրնանք ծառայեցնել իր զարգացման Գծագրու-
թիւնը որ տյնքան սիրելի աշխատանք մըն է աղուն
համար, երբ ան բանաւոր մէթոտով մը կ'աւանդուի,
(տեսնել «Գծագրութեան ուսուցումը մանկապարտէզին
մէջ», Զարգարեան գրատուն) և կը կապուի հայերէն
դասին հետ, մեծ յառաջդիմութիւն կը բերէ լեզ-
ուի և իմացական զարգացման տեսակէտէն։ Մանու-
կը իր սիրած աշխատանքներուն միջոցաւ միայն կրնայ
ուշադիր, դիտող, արթուն և եռանդուն ըլլալ, զարգա-
ցընելով իր մէջ աշխատանքի հանդէպ սէրը։ Երբ մա-
նուկը մանկապարտէզէն դուրս կուգայ բարոյական ու-
նակութիւններով տոգորուած, աշխատանքի սէրով լե-
ցուն, որ հիմն է բարոյական դաստիարակութեան, ա-
նիկա կատարելալ նիւթ մըն է նախակրթարանի համար,
ուր կրնայ քիչ տանուան մէջ մեծ յառաջդիմութիւն
ցոյց տալ։ Մանկապարտէզը մշակուած հողն է, ուր
նախակրթարանի ուսուցիչը կրնայ ուսման սերմերը
ցանել և այսպէսով սպասել լուազոյն հունձքի։

Որքան տխուր է տեսնել պզտիկներ, որոնց ձեռ-
քին մէջ հայերէն և ֆրանսերէն գիրք կայ, երբ տա-
կաւին անոնք իրենց տարիքի զարգացման չեն հասած։
Մանկապարտէզի մէջ աղուն ինքնաբեր եռանդը՝ dé-
sir spontané, պէտք է միշտ յարգուի։ Նախ աղուն հա-
մար աշխատանքը յոգնեցուցիչ պէտք չէ ըլլայ, խնա-

յեւու համար անոր փափուկ ֆիզիքականին՝ Երկրորդ՝
պէտք է ըլլայ ան ուրախ և մանուկը նուիրուի անոր
իր ազատ կամքով, այլապէս իր կարողութիւնները
ինքնաբեր ճիգով մը ի սպաս չի դնել իր դործին, ո-
րով ո՛չ միայն առաջին առթիւ աշխատանքէն ուժանա-
լու կը վարժուի, այլ նաեւ իր կարողութիւնները չեն
զարգանար: Դիտեցէք ազատ մանուկը իր ազատ աշ-
խատանքին մէջ, այն ատեն պիտի տեսնէք թէ՛ ան որ-
քա՛ն իր ուշադրութիւնը կը լարէ, որքա՛ն ճիգ կ'ընէ
և որքա՛ն կամք կը դնէ աշխատանքին մէջ: Մանուկը
երբ նախակրթարան մտնէ պէտք պիտի ունենայ տո-
կուն կամքի մը և ճիգի մը ամբողջ կեանքին մէջ,
անա ինչո՛ւ առաջին օրէն իր այս կարողութիւններու
զարգացման ուշադիր պիտի ըլլանք:

Մանուկը իր մայրենի լեզուով պէտք է կրթուի և
իր լեզուն իր զարգացման ծառայեցնելու միջոց մը
պէտք է նկատել: Պրանսերէն ba, bo, bi, ևն. մէկ քա-
նի բառեր կարգացնել տալով անոր կարողութիւննե-
րուն զարգացման նպաստած չենք ըլլար: Ուրեմն ֆը-
րանսերէնը իբրեւ բոլորովին անպէտ աշխատանք մը՝
մանկապարտէզի մէջ մուտք պէտք չէ գործէ: Կարեւոր
է ամէն աշխատանք ժամանակին սկսիլ և աւանդել
զայն մեթոտով: Այն ատեն միայն մանուկը պիտի սոր-
վի մեր բոլոր ուղածները: Այս ճշմարտութեան մինչեւ
որ չթափանցենք մենք զմեզ մեր սխալանքէն ետ չենք
կրնար կեցնել: Ինչպէս գիտենք, ամէնուն տրուած չէ
սխալներու թափանցելու կարողութիւնը, այս պատճա-
ռաւ սխալները կը յաւերժանան ամէն մարդի մէջ:

Կը խորհիմ նաեւ որ սխալը կու գայ սխալ դատո-
ղութենէ մը՝ դպրոցական վարիչներու կողմէ:

Յաճախ կը տեսնուի որ մասնաւորապէս Ազգ. դըպ-
րոցներու մէջ, ընտանեկան ամէն խնամքէ զուրկ տը-

դաքներ, չկտրենան գրել-կտրելու աշխատանքը իւրացնել նոյն իսկ իրենց և տարեկան հասակին մէջ՝ մանկապարտէզի շրջանը տւարտելէ վերջ:

Ասկէ ծագում կ'առնէ սխալ տրամաբանութեամբ մը՝ տարի մը տւելի կանուխ սկսելու գրել-կտրելու աշխատանքը: Ո՞վ պիտի կանգնի այս սխալին դէմ...

Կրթական ծրագիրները յետամնաց պզտիկներու կարողութեան վրայ չէ որ պիտի չափուին, այլ բնականոն պզտիկներու վրայ: Իսկ ի՞նչ պիտի ըլլան յետամնացները: Անոնք մտնաւոր խնամքի տուարկայ պիտի դառնան:

Դպրոցին մէջ կայ դասակարգ մը որ սահմանուած չէ նախակրթարանի շրջանը տւարտելու, ինչպէս նաեւ մանկապարտէզին: Պէտք չէ իրար անցնիլ անոնց համար, ծրագիրներու փոփոխութիւն կատարել, պէտք չէ ալ զանոնք լքել ստկայն. պէտք է անոնց մօտենալ գթութեամբ, իմաստութեամբ, անոնց իմացական կարողութեան տարողութեան համաձայն աշխատանք ըստեղծել անոնց համար միայն, ընկերութեան անմեղ դժբախտն է այդ դասակարգը, ընկերութեան անանուն ոճիրներու արդիւնքը, զորս գործողները անպատիժ կը մնան: Սակայն դպրոցը դո՛նէ պէտք է անոնց համար արդար ըլլայ: Ընկերութեան բարիքն ալ այդ կը պահանջէ արդէն: Այդ դասակարգը պէտք չէ ընկերութեան բեռը դարձնել տպագային:

Ինչպէս կը տեսնուի, յետամնացներու ծննդավայրը մանկապարտէզն է, քանի որ հոն երեւոյն կու գան այդպիսիները: Եթէ մանկապարտէզը ո՛չ միայն իր կտրելին՝ այլ անկարելին կ'ընէ այդպիսիներուն դաստիարակութեան համար այն ատեն միայն մեղապարտ չէ, այն ատեն իրաւունք կ'ունենայ զանոնք նախակրթարանին յանձնելու, որպէսզի քիչ մըն ալ անոնք աշ-

խառին , ոչ թէ զանոնք մանկապարտէզ պահել և մանկապարտէզը դարձնել յետամնացներու և մանկութեան տարիքը անցուցած տղաքներու հաստատութիւն մը : Գալուստեան մանկապարտէզը այդ դժբախտ վիճակին մէջ էր երբ 1924-25ին դպրոցական շրջանին մանկապարտէզի վարչութիւնը ինծի յանձնուեցաւ :

Այդպիսիները պէտք չէ որ դաստրանին պէջը կազմեն ունեւ և սրտէ հեռու : Մեր անարդար կեցուածքը անոնք լռելեայն կը պատեն , օր ըստ օրէ անբարոյանալով և դառնալով այսպէս դպրոցին միքրոպները :

Մէյ մը որ ըմբռնուի թէ դպրոցական յետամնացներու վիճակին բարեփոխմը անյետաձգելի դպրոցական խնդիր մըն է , այն տառն ո՛չ միայն այդպիսիները կը փրկուին , այլ նաեւ բնականոն փոքրիկները , որոնք զերծ կը մնան զիրենք իրենց յառաջդիմութեան մէջ դանդաղեցնող պատճառներէն : Այն տառն իւրաքանչիւրը կը քալէ իր կարողութեան համաձայն , ինչ որ անհրաժեշտ է դպրոցական յառաջդիմութեան համար :

Այսպէս պատրաստութեամբ բնական տղան երբ նախակրթարան կ'անցնի՝ օտար լեզու մը սկսելու պայմաններուն մէջ կը գտնուի այլեւս :

Ինչպէս կը տեսնուի ուրեմն , օտար լեզուն անգղը , մանկապարտէզի ծրագրին մէջ չէ , այդ մասին անօգուտ ածապարտնքը ոչ մէկ կերպով արդիւնաբեր կրնայ ըլլալ : Իմաստուն համբերութիւն մը փոքրիկներու հանդէպ անհրաժեշտ է :

ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՄԷՋ

Մտքի կարեւոր կարողութիւններէն մէկն է յիշողութիւնը, որ պէտք ունի մէթոտիկ կրթութեան մը : Երբ երախտն մանկապարտէզ կը մտնէ 3 կամ 4 տարեկան հասակին, իր մէջ յիշողութեան կարողութիւնը բաւական զօրաւոր է, ժանտաւանդ 4 տարեկանին, երբ իր դատողութեան և տրամաբանութեան կարողութիւնները քունի մէջ են դեռ : Ծիշդ այս պատճառաւ ի վընաս աղուն կը շահագործենք յիշողութեան կարողութիւնները մանկապարտէզին մէջ :

Մայրերը և մանուկներու դաստիարակներս պէտք է միշտ ունենանք սա մտածումը թէ՛ մանուկը պէտք է դաստիարակենք իր անձին և ընկերութեան բարիքին համար միայն : Որովհետեւ փոքրիկները յիշողութիւն ունին, պատճառ մը չէ այդ որ զիրենք թութակներու վերածենք : Գիտեմ թէ բոլորիս համար հաճելի է լսել 3 կամ 4 տարեկան երախտներու կողմէ արտասանութիւններ և թէ ճիշդ այդ հաճոյքն է որ մեզ կը մղէ պզտիկներու սորվեցնել ոտանաւորներ, Յաճախ կը պատահինք փոքրիկներու, որոնք ո՛չ միայն բնականէն լաւ ձիրք ունին արտասանելու այլ նաեւ ունին լաւ առուգանութիւն :

Արդարեւ մանկապարտէզի ծրագրին մէջ կայ արտասանութեան ուսուցումը, բայց ինչպէ՞ս պէտք է կիրարկել զայն, որ ծառայէ մանուկին դաստիարակութեան :

Իբրեւ մայրենի լեզուի ուսուցում, գրել կարգալու

աշխատանքէն առաջ, պէտք է հսկել փոքրիկներու լաւ և ճիշդ առողջանութեան Եայանառեսական մէթոտով — մէթոտ էնթիւրիթիվ — պէտք է անոնց բառերու պաշարը ճոխացնել և աղուն սորված արտասանութիւնն ալ պէտք չէ պարունակէ աղուն անձանօթ և անհասկընալի բառերս Արտասանութեան նիւթը աղուն ծանօթ շրջապատէն պէտք է առնել և զայն մարսել ալ իրեն, գործօն մէթոտով. ուրեմն նախ աղուն արամարանութեան և դատողութեան յանձնել նիւթը և յետոյ անոր յիշողութեան Առանց արամարանութեան և դատողութեան մշակման, յիշողութեան զարգացումը պիտի ծառայէր մանուկը վերածելու թութակի մը: Որքան մայրեր անգիտակցօրէն սւրախ կ'ըլլան երբ իրենց երախաները, նոյնիսկ 4 տարին չլրացուցած, կարող կ'ըլլան արտասանել իրենց տարիքին համար երկայն և իրենց ուղեղին համար անմարսելի ոտանաւորներ, նոյնիսկ Ֆրանսերէն: Մայրեր կան, որոնց թիւը քիչ չէ, որոնք մանկապարտէզները կը դատեն իրենց զաւկին սորված շատ արտասանութիւններէն: Ուսուցչուհիներս ալ, փոխանակ մայրերու սխալ և ծուռ կրթական ըմբռնումները ուղղելու և զանոնք առաջնորդելու, ինչ որ հեշտ գործ մը չէ ամէնուս համար և ոչ ալ յաճախ մեր կարողութեան սահմանին մէջ, կը մոռնանք մանուկին անկեղծօրէն ծառայելու մեր պարտականութիւնը, կ'աշխատինք մայրիկները գոհացնել:

Ուրեմն, ինչպէս կը հասկցուի, արտասանութեան դասը մեզի և մայրերու հաճոյք պատճառելու միջոց մը պէտք չէ նկատել, այլ միջոց մը՝ աղուն գրել կարդալու ապագայի աշխատանքը դիւրացնող, անոր կարողութեանց զարգացման նպաստող: Մենք վստահ ենք որ երբ երախան 5 ուկէս կամ 6 տարեկանին գրել — կարդալու աշխատանքը կ'սկսի, որոշ դժուարութիւններու կը հանդիպի ուղղագրութեան մէջ, երբ չէ ը-

րած լաւ մարզանք մը բոռերը ճիշդ արտասանելու :

Ամէն արտասանութեան դաս պէտք է նախապէս յանձնել աղուէն դիտողութեան, ուշադիր զննողութեան, դատողութեան և տրամաբանութեան, — անշուշտ աղուէն կարողութեան և տարիքին ներած սահմանին մէջ — և յետոյ միայն զայն յանձնել իր յիշողութեան : Այս կերպով աւանդուած արտասանութեան դասը միայն պիտի կրնայ ծառայել ո՛չ միայն աղուէն յիշողութեան զարգացման, այլ նաև լեզուի զարգացման և լաւ տրողանութեան և համարձակութեան :

Բաղձալի է ուրեմն որ արտասանութեան դասը ծառայէ իր իսկական նպատակին՝ մանուկին իմացական կարողութեանց ներդաշնակ զարգացման : Մոռնանք մանուկը դաստիարակելու ատեն մայրիկին բաղձանքը նկատի ունենալ, ինչ որ պիտի ըլլար մեր գործին հանդէպ գիտակցութեան պոկաս մը :

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

— Ճօղապահը այն չէ որ ժամանակէն առաջ իր աշխատանքին գլուխը կը գտնուի եւ սակայն իր աշխատութեան մէջ երբեք ճօղապահութեամբ չ'առաջնորդուի : Այլ այն է որ ո՛չ միայն ճիշդ որոշեալ ասեցին գործին գլուխն է, այլ ամբողջ օրը բոլորանուէր լծուած իր աշխատանքին մէկ վայրկեան իսկ չիմեղանցեր ճօղապահութեան ոգիին դէմ :

— Այն որ նողկանքով կը նայի իր օուրջը տարածուած պզտիկութիւններու, զգեղութիւններու, եւ անմասն կը մնայ անոնցմէ, այնքան աւելի ուժ կը հաւաքէ դէպի վեր բարձրանալու, բարոյական բարձրագոյն ոլորտները սաւառնելու :

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԴՊՐՈՑՆԵՐԷ ՆԵՐՍ

Դրամը իմաստութեամբ դործածելու մէջ կը կա-
յանայ խնայողութիւնը ըսուածը: Խնայողութիւնը կը
մերժէ ամէն անիմաստ և պերճանք նկատուած ծախ-
սերը: Այսօր մեր նիւթը պիտի ըլլայ դպրոցներու մէջ
ի դործ գրուելիք խնայողութեան հարցը, որուն մա-
սին ըմբռնումը կը տարբերի դպրոցներու նիւթական
հոգը ստանձնող հոգաբարձուներու միջև: Սակայն մենք
այս հարցին պիտի մօտենանք ըսորոովին անկախօրէն
և մեր տեսակէտը պարզելով՝ դիմելով մեր փորձառու-
թեան դպրոցներէն ստացուած: Դպրոցներէն ներս նե-
րելի չէ տեսնել խնայողութիւն, որ բնոյթն ունի մանուկի
դաստիարակութեան շնորհիւ: Կրնա՞նք փակել ման-
կապարտէզները և կամ դուրս թողուլ 5 կամ 6 տա-
րեկան պզտիկները խնայողութիւնը պատրուակելով:
Ո՛վ խեղճ պզտիկներս Դուք տկար արարածներ, ան-
կարող ձեր իրաւունքը պահանջելու և պաշտպանելու,
մեր գլխութեան սիրոյն և չնորհին ապաւինած էք
միայն: Դժբախտաբար ձեզի հանդէպ ընկերութիւնը իր
դիրքը ճշգրտած չէ տակաւին ըսորովին:

Սակայն հոս երեւան կուգայ ինքնին լուրջ հարց
մը: Մանկապարտէզները անհրաժեշտ հաստատութիւն-
ներ են, կրնա՞նք դանդաղ պերճանք նկատել, և անոնց
համար ծախսուած դրամը աւելորդ:

Մանկութեան շրջանի (3էն 7 տարու) յատուկ կա-
տարեալ դպրոցներ են մանկապարտէզները, ուր տղան
կը ստանայ ֆիզիքական, բարոյական ու իմացական
կրթութիւն: Մանկապարտէզը դաստիարակութեան հի-

մը կը դնէ, ուրեմն մանուկին ապագայ դաստիարակութեան մէջ մեծագոյն դեր մը ունի կատարելիք ան :

Այլ ևս բոլոր մանկավարժներն ալ համաձայն են թէ՛ մանկութեան շրջանը պէտք է պատահականութեան թողուլ, մանուկը պէտք է զայն անցընէ իմաստութեամբ :

Այս միտքն է որ ստեղծած է մանկապարտէզները : Անոնք յաջորդած են հին asileներուն, մանուսնդ 1879 թուականէն սկսեալ գթութեան հաստատութիւններ ըլլալէ դադարած են և իրենց որոշ տեղը գրուած՝ դըպրոցական հաստատութիւններու մէջ : Անոնք հրաշալի կրթական հաստատութիւններ են ներկայիս՝ դաստիարակութեան կարեւորութիւնը գիտցող քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ : Անոնք իրենց ուղղութիւնները կ'ըստանան ներկայիս բժիշկներէ, մանկավարժներէ, որոնք աւելի լու կը ճանչնան մանկան բնութիւնը, և անոր պահանջները :

Պատերազմէն ստղին սամէնէն աւելի մանուկներու դաստիարակութիւնն է որ մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց տուած է կրթական մարզին մէջ : Ամէն յառաջդիմութիւն իմաստուն և անշահախնդիր պայքարի մը արդիւնք է : Արդարեւ որքան մեծ կիներ Ֆրանսայի մէջ ալ իրենց մասնակցութիւնը բերած են կրթական այս վերջին պայքարին :

Նրբ խորհինք որ մեզմէ աւելի զարգացած ուղգեր, մանկապարտէզներու կու տան այնքան մեծ կարեւորութիւն, իբրև կրթական յարկերու, որքան առաւել մենք պէտք է տանք սմէն տեղ, և մանուսնդ այս գաղութին մէջ, ուր սմէն տեսակ վտանգ դարանակալ կ'սպասեն մեր խեղճ փոքրիկներուն, անոնց համար գոյութիւն չունենալուն ո'չ դուրսի և ո'չ ալ ընտանեկան կրթիչ միջավայր մը առհասարակ :

Ինչպէս կը տեսնուի, մանկապարտէզները դարձած են այլևս անհրաժեշտ հաստատութիւններ, ուր պէտք է յաճախեն բոլոր փոքրիկները, հարուստ թէ աղքատ, 3 տարեկանէն սկսեալ մասնաւոր դպրոցներու համար, ուր խնդում չկայ, 4 տարեկանէն սկսեալ աղքատին դպրոցներու համար: Մայրիկներու միտքին մէջէն պէտք է ջնջել սա սխալ դադարփորը. «Դեռ պզտիկ է զաւակս, կրնայ տունը մնալ»: Մայրե՛ր, ձեր երախտները դաստիարակութեան պէտք ունին, ոչ թէ 3 կամ 4 տարեկանէն սկսեալ, այլ նոյն իսկ օրօրոցէն սկսեալ: Երախտիդ արդար պահանջն է դաստիարակութիւնը, քո գլխաւոր պարտականութիւնդ է իբրեւ ճշմարիտ ծնողք տալ զայն տնոր: Մենք, դաստիարակներս միայն կրնանք հաստատել թէ որքա՛ն մեծ է տարբերութիւնը փոքրիկներու միջև լաւ կամ գէշ մանկապարտէզ տեսնող կամ բնաւ չտեսնողներու: Բայց պէտք է անկեղծ արտայայտութիւն մը ընել նաև հոս: Մանկապարտէզները օգտակար և վնասակար հաստատութիւններ են միանգամայն: Ինչ քորիք որ պիտի բերէր աղուն ներկայ և ապագայ դաստիարակութեան համար լաւ մանկապարտէզ մը, գէշ մանկապարտէզ մըն ալ փոքրիկ աղուն համար պիտի դառնար մեծագոյն չարիք մը ներկայ և ապագայ դաստիարակութեան համար: Դարձեալ ձիշդ այս տեսակէտին համար է որ, այնքան մեծ ջանք կը կատարուի Եւրոպայի մէջ մանկապարտէզները բարեկարգելու՝ զանոնք դարձնելու համար ճշմարիտ գիտական հաստատութիւններ:

Ահա թէ որքա՛ն մեծ պարտականութիւն մը կ'իյնայ նախ ծնողներու վրայ, իրենց երախտներուն տալու համար խնամեալ դաստիարակութիւն մը, երկրորդ՝ վարժարաններու հոգաբարձութեանց վրայ, որոնք յաճախ նիւթակոն ճղճիմ հաշիւներէ մղուած անփոյթ կը

գանուին մանկապարտեզները դարձնելու համար ճշմարիտ տիպար հաստատութիւններ: Պէտք չէ մոռնալ թէ ապագայ սերունդն է որ պիտի պատրաստուի մանկապարտեզներու մէջ, և մարդկութեան ծառայելու շիտակ ճամբան մանկութեան ծառայելն է:

Դպրոցներու հանդէպ ծառայութիւն մը այն ատեն կրնայ բարիք մը դառնալ երբ անոր մէջ կրնանք մեր տնկելծ մտածումը և մաքուր հոգին դնել: Անհրաժեշտ է նաև նիւթին տիրապետութենէն զերծ ըլլալ, զայն նկատելով լաւագոյն միջոց մը՝ լաւագոյն կրթական նպատակներ հետապնդելու համար միայն:

Մ Տ Ա Մ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Ամեն կարգի զոհողութեան բաժինն է տառապանքը եւ զոհողութեան ընդունակ հոգիին համար քաղցր է այդ տառապանքը:

Ճամարիս ուժը երբեք հետամուտ չըլլար արտաքին ուժ որոնելու, սրբին եւ մեքին ուժին կը հաւատայ ան եւ կ'ուզէ զայն զարգացնել իր մէջ եւ որ կրնայ ծառայել իրեն հաւատարմօրէն:

Ճամարիս համբաւդ քու ամենեւնի ուժեղ, ամենեւնի մեծ բարեկամդ է, ան կը յամառի գերեզմանեդ անդին ալ ապրիլ: Տես ծառայութիւնդ մինչեւ գերեզման քեզի կ'ուղեկցի, դագաղիդ ընկերացող սիրելիներդ հազիւ կրնան զքեզ ծածկող հողդ քոջել իրենց արցունքներով, պզտիկ պահի մը համար, բայց մահու համբաւդ միտք անբաժան կը մնայ քեզի հետ:

Դեմքին գեղեցկութիւնը հոգիին գեղեցկութեամբ միայն կրնայ կատարելութեան հասնիլ:

ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԵԻՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախադպրոցական շրջանի դաստիարակութիւնը չի վայելեր այն կարեւորութիւնը, որուն արժանի է ան և այս ճշմարտութիւնը, խորունկ ցաւով մը կու գամ խոստովանիլ:

Յրէօպէլ, հիմնադիրը մանուկներու դաստիարակութեան, խորապէս համոզուած էր որ՝ մանուկի ապագայ դաստիարակութիւնը կախում ունի անոր նախադպրոցական շրջանի բարեօք դաստիարակութենէն միայն:

Սակայն արեւի պէս պայծառ այս ճշմարտութիւնը որքան հեռի ենք տակաւին ըմբռնելէ:

Մանուկը երբ լոյս աշխարհ կուգայ, կը ջանանք ֆիզիքական խնամքով շրջապատել զինք առաջին օրէն, առանց մտածելու թէ՝ մանուկը մարդ ըլլալու համար տպագոյին, անհրաժեշտօրէն նոյնքան խնամքի կը կարօտին իր բարոյական ու հոգեկան կարողութիւնները միանգամայն:

Արդարեւ մանուկը մինչեւ 7 տարու անկարող է դիմադրելու ֆիզիքական աննպաստ պայմաններու և անհրաժեշտ է զայն շրջապատել առողջապահական նըպաստաւոր պայմաններով:

Իսկ ո՞ր մայրը համաձայն չէ մեզի հետ թէ՝ մանկան բարոյական դաստիարակութիւնն ալ կը խաթարի երբ ան չ'առաջնորդուի իմաստուն, մեթոտիկ ու գիտակից կերպով մը և այս կերպով մանուկը կը դառնայ կամակոր, քմահաճ ու բռնակալ:

Երբեք չափազանցութիւն ըրած պիտի չըլլանք երբ ըսենք թէ՝ պզտիկ մանուկը մեծ հոգեբան մըն է, շատ լաւ կը չափէ զինքը վարողներու և՛ ակարութիւնը և՛ ուժը. վա՛յ մեղի երբ զուրկ ենք մանուկը վարելու համար պէտք եղած բարոյական ազդեցութենէն և հեղինակութենէն։ Այդ վայրկեանէն մանուկը կը դառնայ պզտիկ բռնակալ մը։ Ինքն է իր անձին տէրը և միանգամայն մեր տէրը, ինքն է հրամայողը, ինքն է շարունակ պահանջներ դնողը մեր վրայ։ Եւ ս՛իկընայ և կամ կը համարձակի իր փոքրիկ տիրոջը հրամաններուն չանսալ։ Այլ եւս անոր խօսքը կը դառնայ պատգամ Աստուծոյ։

Փոքրիկ մանուկը՝ տան ուրախութիւնն ու երջանկութիւնը, կը դառնայ այլ եւս անտանելի բեռ մը և դժբաղդութիւնը իր ծնողքին։ Ինչո՞ւ, անոր համար որ չենք կրցած գիտակից կերպով առաջնորդել զինքը իր առաջին բարոյական քայլերուն մէջ։ Փոխանակ զինքը լաւագոյն յատկութիւններով սոգորելու, գէշ ունակութիւններ տուած ենք։ Եւ ի՞նչ է արդէն նկարագիր ըսուածը, եթէ ոչ ստացուած և արմատացած սովորութիւններու ամբողջութիւնը։ Ուրեմն մանուկին բարոյական դաստիարակութեան աշխատիլ կը նշանակէ տալ անոր լաւագոյն սովորութիւններ և աշխատիլ զանոնք ուժեղացնել, որովհետեւ անոնք են որ մանուկին բնականորութիւնը պիտի կազմեն սպառնալին։

Այս ուղղութեամբ գիտակից աշխատութիւն մը կը տրուի՞ մանուկին՝ տանը մէջ. դժբաղդաբար մեր պատասխանը ժխտական պիտի ըլլայ այս մասին։

Պատճառը. — պատճառը շատ պարզ է։ Դանի որ դաստիարակութիւնը արուեստ մըն է և միանգամայն գիտութիւն, և այդ գիտութիւնը մեր աղջիկներուն սորվեցնելու անհրաժեշտութիւնը չենք զգացած։

Սակայն նախադպրոցական շրջանի դաստիարակութիւնը մանկան ապագայ դաստիարակութեան հիմն է. քանի որ անոր վրայ է որ պիտի կերտենք մանուկի ապագայ դաստիարակութիւնը, կ'որժէ անոր կարեւորութիւն տալ զի այդ հիմը որքան՝ ըլլայ ամուր, այնքան հաւանականութիւն կայ անոր ապագայ դաստիարակութեան յաջողութեանը համար: Եւ ըսէ՛ք, կ'աղաչեմ, որ գեղեցիկ շէնքը կ'որելի է կանգնել խախտւա հիմի մը վրայ: Միթէ մարդկային կառուցուածքն ալ նոյն օրէնքին չի՞ հպատակիր:

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Հագուել կայ, հագուել ալ: Վայելուչ ըլլալ, իր կիրք նաեակին անկեղծ արտայայտութիւնն ըլլալ, կը նշանակէ հագուել գիտնալ: Ուրիշներու նաեակին անգիտակից գերին դառնալ չի նշանակիր հագուելու արուեստը գիտնալ:

Ծնողք եւ դաստիարակ մարդկութեան ծառայող քաջարի զինուորներ են, պայմանաւ որ իրենց այդ սուրբ պարտականութեան մէջ առաջնորդութիւն գիտկցութեան ու գիտութեան լոյսերով:

Արդարութեան ամենագերազանց ձեւն է, իրաւունքը տալ մեր նմանին, անկէ առանց լսելու բողոքի նիշը:

Անհատի մը բարոյական ուժը սնունդ կ'ստանայ միտք բարձրագոյն իտեալներէ:

ԴԱՍԻ ԱՏԵՆ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՌՆԵԼԻՔ ԿԵՏԵՐ

Աշխատութիւնը մանկան համար խաղ մը պէտք է ըլլայ և ամէն խաղ դէպի աշխատութիւն պէտք է ձգտի Դասն այնպէս մը պէտք է ընել որ միշտ կեանք ու ոգեւորութիւն պարունակէ: Դասի ատեն որքան տխուր է տեսնել տղաքներ, որոնք ձանձրացած երեւոյթ մը ցոյց կուտան, որ մտիկ չեն ըներ ինչ որ կ'ըսուի Պատճառ, վասն զի ուսուցչուհին չէ կրցած աշխոյժ ու հրապոյր դնել դասին մէջ ու չէ կրցած խօսիլ նաեւ մանկան մտքին մատչելի նիւթերու վրայ: Դասերը պէտք է խօսին տղուն մտքին, սրտին ու մարմնոյն միանգամայն. ահա կրթիչ մանկավարժութեան ջատագոված դրութիւնը: Սակայն գործածուած դրութիւնն որքան որ լաւ ըլլայ, դարձեալ տղան կրնայ յոգնեցնել, հետեւաբար դասերու տեւողութիւնը իմաստուն կերպով պէտք է կարգադրուած ըլլայ և աշխատելու է տղան չյոգնած դասը դադրեցնել: Շատ անգամ տղաք թոյլ ու անտրամադիր վիճակ մը ցոյց կու տան դասի ատեն. այս պարագային իմաստուն ուսուցչուհին կրնայ դարման գտնել, խօսելով տղուն մէջ հետաքրքրութիւն արթնցնող նիւթի մը վրայ, որ առաւել կամ նուազ դասին հետ առնչութիւն ունենայ և կամ երգ մը երգել տալ ու այս կերպով սփռել տըղոց մէջ եռանդ և մտքերը պատրաստել նոր նիւթն ընդունել տալու համար:

Դասախօսող ուսուցչուհին զուարթ պէտք է ըլլայ. իր աւանդելիք նիւթը կատարելապէս սերտած ու նաեւ

խօսելու ալ արամադիր վիճակի մէջ : Քանի որ աղան իր շուրջիններէն կ'աղդուի, հետեւաբար ուսուցչուհիէն կախում ունի դասի տալն աղոց մէջ ունկնդրելու, հարցափորձելու, սորվելու եռանդն արթնցնելու փափաքը : Մանկան վրայ ամէն կերպով խորապէս կ'աղդենք, հետեւաբար ըլլայ դասի տալն, ըլլայ խողի տալն՝ աղոց մէջ երբ ոգեւորութիւն, աշխոյժ չի տեսնուիր, յանցանքը մեր քով պէտք է փնտռել, ո՛չ թէ աղոց քով, ու անխորհրդաբար զանոնք պատժել : Զօրութիւն մը պէտք է որ աղաք մղուին. այդ թաքուն զօրութիւնն ալ կը դաժնուի կոչում ունեցող մանկապարտիզպանուհիին մօտ, հակառակ պարագային ամէն ջանք ու յօգնութիւն ապարդիւն պիտի դառնան :

Տղուն վրայ երեւցած ամէն թերութեանց դարման մը կայ, ինչպէս նաեւ ամէն ֆիզիքական հիւանդութեանց մէյ մէկ դեղ : Ըստ իս բժիշկին և ուսուցչին դերերն յար եւ նման են, հետեւաբար աշխատելու եղանակներն իրարմէ տարբերելու չեն բնաւ . ֆիզիքական ցուերով տառապողի մը վիճակը երբ տեսնէ բժիշկը, ի՞նչ կ'ընէ . հիւանդութեան յարմա՞ր դեղ մը տալ կ'աշխատի թէ անյարմար, անշուշտ որքա՞ն կարելի է կը ջանայ ախտաճանաչութիւնը ճիշդ ընել և ցուին յարմար տեղ մը տալ ու համբերել հիւանդին ապաքինման : Մենք ի՞նչ կ'ընենք սակայն, բարոյական ցուի բժշկներս, բարոյական հիւանդին հանդէպ՝ վայրկեան մը կը քննենք ախտացեալին հոգին, ճիշդ դեղ մը տալու համար, բնաւ երբէք ու այս կերպով բնաւ չեն բուժուիր մեր ձեռքին տակ բարոյական ցուերը : Պէտք է վստահ ըլլանք որ ամէն բարոյական ցուի առաւել կամ նուազ դարման մը կայ, միայն աշխատինք նախ ցուին հոգեբնախօսական պատճառները գտնել և ապա ունոր դարմանը, բժշկի մը համբերութեամբ, չդատա-

պարտելով բնաւ հիւանդն իր ախտին համար, զի բնաւ
յանցանք չունի։ Ուստի դասի ատեն ծոյլերը, անտար-
բերները, անուշադիրները պէտք չէ պատժել, պատիժն
այդ պարագային թունաւոր դեղին կարելի է նմանցը-
նել, որ հիւանդը մեռցնելու կը ծառայէ միայն։

Դասախօսութիւնները՝ մանաւանդ մանկապարտէ-
զին մէջ՝ վերացեալ պէտք չէ ըլլան։ աւելի լու է բնաւ
դաս չտալ, եթէ նիւթը թանձրացեալ ձեւով աւանդե-
լու կարելիութիւն չկայ։

Դասի ատեն չտփուած ձեւուած կարգապահութիւն
մը պէտք չէ պահանջել աղայէն։ օրինակի համար ձեռ-
քերն ետեւ կապելու պէս ծիծաղելի հրամաններ պէտք
չէ արձակել։ Մանկապարտէզի մէջ դասի ատեն ջերմա-
պէս յանձնարարելի է աղմուկը՝ որ ոգեւորութիւն կը
նշանակէ, աղմուկ մը որ աղոց կողմէն դասին նուիրած
ուշադրութենէն յառաջ կու գայ, աղմուկ մը փրկարար
որ համակ ոգեւորութեան մէջ կը պահէ դաստարանը։
առանց այդ աղմուկին դասն իր նպատակին պիտի
չծառայէր։ Մեր յանձնարարած աղմուկն որ բնաւ դա-
սարանին մէջ անկարգութիւն մտցնելու ուէ հանգա-
մանք չունի, իցիւ՝ թէ ուսուցչուհիները կարենային
ըմբռնել անոր առաւելութիւնները։ Մեր ըմբռնած
կերպով եթէ դասը աւանդուի, ոչ միայն դասի ատեն
աղուհի ժամերը երջանիկ կը սահին, ոչ միայն այդ ա-
զատ դաստիարակութենէն աղան կ'օգտուի, վասն զի
դասախօսութիւն մը որքա՞ն ազատ ըլլայ, որքա՞ն զը-
ւարթ ըլլայ, մանուկը այնքան աւելի կ'օգտուի մտա-
ւորապէս, այլ նաեւ ուսուցչուհիին ու աշակերտին միջեւ
յառաջ կուգայ այնպիսի համակրութիւն մը՝ որուն
պէտք ունի ուսուցիչը աղաքը վարելու գործին մէջ։
Տղոց բարոյական դաստիարակութիւն մը տալու հա-
մար ամէնէն կենսական պայմանն է այդ համակրու-
թիւնը։ Տղոց երջանկութիւնն ալ այդ համակրու-

թենէն կախում ունի դարձեալ Ինչպէս կը տեսնուի պաշտօնի գիտակցութեան պակաս մըն է աշակերտութեան համակրութիւնը գրաւելու մասին մեր ցոյց տուած անտարբերութիւնը Երբեմն ալ կը պատահի որ հասնաւորներու համակրութիւնը շահելու փորձեր կ'ըլլան. այդ ալ ուղիղ չէ բնաւ Խղճամիտ, բարձր նկարագիր ունեցող ուսուցչուհի մը ամբողջ աղոց սիրելի պէտք է դառնայ, անաւասիկ ոտոր մէջ կը կույանայ, իր արժանիքին բարձրութիւնը Որքան ծնողքի մը, նոյնքան և թերեւս աւելի դատապարտելի է խրտութիւնն իր աշակերտներու միջեւ Տղոց օգուտը, աղոց երջանկութիւնը կը պահանջէ ամէն բանէ առաջ զմեզ սիրելի ընծայել մեր աշակերտաց՝ մեր անկողմնակալութեամբ, մեր վարքով, մեր բարութեամբ, մեր արդարութեամբ, մեր ոգեւորիչ դասախօսութեամբ, և ահա այդ կերպով կարելի պիտի ըլլայ ստեղծել համակրութիւն և սէր դաստիարակին և աշակերտին միջեւ, և այդ կերպով պիտի դիւրանայ դաստիարակութեան դժուարին գործը, և այդ կերպով կարելի պիտի ըլլայ ծառայել սերունդին:

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Մանուկը ամենաանհրաժեշտ եւ բողոքի ամեն միջոցներէ զուրկ զարեալ մըն է: Արդար դասաւորներ պէ՞տ է ըլլանք անոր հանդեպ երբ կ'ուզուի ծառայել անոր արժանաւոր կերպով:

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Ր

ԳԱԼՈՒՍՏ ԱԶԳ. ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

1928-1929

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Ամեն տարի սովորութիւն ունեի Մանկապարտեզի տարեկան տեղեկագիր մը պատրաստել տնօրէնութեան եւ հոգաբարձութեան համար: Այս 1928-1929 տարեօրջանի տեղեկագիրս, որուն պատճենը մօտս ըլլալուն, յարմար նկատեցի ստորորեւ հրատարակել իր ունեցած շահեկանութեանը համար:

Կ'արժէ յետադարձ տկնարկ մը նետել հինգ տարի վերջ մեր գործին վրայ, հասկնալու համար թէ ի՞նչ էինք, ի՞նչ եղանք, յանգելու համար «ի՞նչ պիտի ըլլանք»ին:

Արդարեւ տխուր էր մեր անցեալը: մէկ բառով կարելի է խտացնել զայն: Մանկութեան տաճառը տւերակներու տակ թաղուած էր:

Առաջին օրէն կտրուկ ու վճռական քայլեր առնուեցան, առաջին օրէն սկսաւ վաղք դէպի վերելք: Պայքար, պայքար եղաւ մեր հինգ տարուան շրջանի կեանքը: Դաստիարակի սուրբ պայքարը՝ տգիտութեան դէմ, դպրոցական նախապաշարունեքու եւ Routineի դէմ, ինկած ու դժբաղդ մանկութեան դէմ:

Զիկար մանկապարտէզին մէջ բարոյական ու իմացական մթնոլորտ այդպէս պատճառաւ մանուկը ինկած

էր այնքան, որ իրմէ խոյս տուած էր իրեն յատուկ անմեղութիւնը:

Տղաք վարժուած չէին իրենց էնքեթին օգտակար կերպով գործածել և տառոր ուղիղ հետեւանքն էր այն տխուր վիճակը, որուն ննթարկուած էր մանկապարտէզը: Առաջին օրէն բոլոր դաստրաններու պատերու սեւ ներկուիլը փրկութեան պարանը եղաւ փոքրիկներու բարոյականին: Սեւ տախտակը չափաճառ դպրոցականին սեփականութիւնն էր, անկէ յետոյ փոքրիկներուն ալ եղաւ և իրենց ազատութիւնն արուեստաւ կաւիճը առնել և ուղտած տառն տախտակին վրայ գծել (նախ գծել, քանի որ դիրն է որ յետոյ կը յաջորդէ անոր) առաջնորդելով զիրենք գծագրութեան այն մէթոտով, որ ուղղակի իրենց մանուկ հոգիներուն կը խօսէր. փոքրիկներու բարոյական ու իմացական վիճակը հետզհետէ բարւոքումի նշաններ ցոյց տալ սկսաւ: Արդէն մէկ քանի ամիս վերջ փոքրիկ առաջնորդներ երեւան եկան: Իրենց ազատ պահերուն անմիջապէս սեւ տախտակը կը պաշարէին արտաքին աշխարհէն իրենց կրած ապուստրութիւնները պատկերացնելու: Աւելորդ է ըսել թէ այս վիճակը աւելի եռանդով կը շարունակուի:

Ամէնէն աւելի մանկապարտէզի մթնոլորտը ապականողներն էին յետամնացներու խումբը, (9, 10, 11 տարեկան) որոնցմէ հարիւրէ աւելի կային առաջին տարին: Տկարներու մասնաւոր խնամքը այդ գեղադրներու բարոյական ու իմացական վիճակը օրըստ օրէ բարձրացուց: Տկարներու հանդէպ մեր անարդար կեցուածքը զմեզ անպատիժ չի թողուր, անոնք են որ դպրոցին միջրոպը կը դառնան յետոյ և կը վարակեն ամբողջ աշակերտութիւնը, ինչպէս անցելոյն մէջ: Մանկապարտէզը այդ վիճակին մէջն էր երբ պաշտօնի գլուխ անցանք: Անմիջապէս յաւելուածական ուսուցչուհիի մը

պաշտօնի կոչուելով տկարներու դասարան մը հաստատուեցաւ և առարկայ դարձաւ լուրջ խնամքի մը: Անոր մէջէն յաջողակներ դուրս եկան, ոմանք միջին աստիճանի վրայ մնացին և զտուեցաւ այնքան որ իսկական բթամիտներու թիւը նուազեցաւ: Խնամքը իր հրաշքը գործեց: Յարգ տկարներու դասարանները կը կազմուին ծաղիկներու և նախապատրաստականներու միջեւ: Տկարները և յաջողակները նոյն ծրագրով կ'ընթանան, միայն սա տարբերութեամբ որ առաջինները դանդաղ քայլերով կ'ընթանան և վերջինները՝ արագ: Աչալուրջ կերպով կը հսկուի տկարներու աշխատութեանց վրայ:

Արդարեւ ամէն տարի տկարները կը հասնին և մեր միջավայրը հարուստ հող ունի այդ տեսակէտէն: Ընկերական մեծ վէրք մըն է այս, որուն բալաստներ գտնելու չափ բարձրութեան հասած չէ մարդկութիւնը տակաւին: Բայց դպրոցը մանուկին համար ցտեղծուած է, գոնէ ան նախանձախնդիր պէտք է ըլլայ անոր իրաւունքներու ժառին: Եւ այս պարագան հրամայողական պահանջ մը կը դառնայ մասնաւորապէս մանկապարտէզին մէջ, քանի որ մանուկը կը մտնէ հոն այն տարիքին, որ երբէք ի վիճակի չէ իր իրաւունքները պաշտպանելու, ան մեր սիրոյն, արդարութեան և շնորհին ապաւինած է միայն: Սէր և արդարութիւն հաստատել, կոյ արդեօք աւելի բարձր իտեալ մը: Արդի դպրոցներու ձգտումն է այս, որ մեզի պիտի առաջնորդէ հեազհետէ աւելի շուսաւոր ճամբաներէ:

Մանուկին մէկ արդար պահանջն է նաև ազատութիւնը: Ազատութիւնը պահանջն է նաև չափահասին, սա տարբերութեամբ որ ան պէտք ունի իր լաւագոյն ուժերը օգտագործելու, իսկ մանուկին պիտի տանք ազատութիւնը, որպէսզի իր մէջ թագնուած վատ կամ

լաւ ուժերը երեւան դան և ըստ այնմ ճշդէնք մեր ա-
նոր հանդէպ կիրարկելիք դաստիարակութեան ձեւը:

Մեր մանկապարտէզին մէջ ջանացինք մտցնել ա-
զատ կարգապահութիւնը: Յարդ կարգապահութիւնը
մանուկին համար սկզբունքին հաւատարիմ կ'ընթա-
նանք բոլորս ալ: Ազատութեան մէջ է որ մանուկը կը
սորվի ինքզինքը չի կեղծել և իր թերութիւնները
ցոյց տալ: Ինչ դառնար դաստիարակին համար անլու-
ծելի Գորդեան հանգոյց մը: Ազատութեամբ է որ մա-
նուկը ուրախ կ'ըլլայ: Ազատութիւնով է որ երբ մա-
նուկը օր մը կարող կ'ըլլայ իյնալու իրեն համար
ստեղծուած բարոյական ցանցին մէջ, կը դառնայ ան
ճշմարիտ կարգապահ տղան, ապագայ ճշմարիտ ազատ
քաղաքացին: Վախի ազդեցութիւնը կը ծառայէ միայն
մանուկի մեղրամոմ հոգին թրծելու կեղծաւորութիւ-
նով:

Ազատ դաստիարակութիւնը ձեռք բերելու համար
անհրաժեշտ էր նաեւ նոր կազմած մը: Առաջին տա-
րիէն սկսանք հին ձեւով, աղուն ազատ շարժումը կաշ-
կանդող դրասեղանները հեռացնել մանկապարտէզէն:
Ամէնատնիւ գրասեղաններու հետքը չէ մնացած այլեւս:

Նախակրթարանի ուսուցչուհիներու յատուկ բարձ-
րականդակներ դրուած էին իւրաքանչիւր դասարանի
մէջ, առաջին վայրկեանէն հեռացուցինք զանոնք ու-
սուցչուհիին դիւրաշարժութեան իրրեւ արգելիչ կա-
րասիներ:

Մէկ կողմէն աղքատութիւնը, միւս կողմէն մայ-
րերու իրենց մայրական պաշտօնին դիտակցութեան
պակասին պատճառաւ, աղաքներու մէջ մեծ թիւ մը
կը կազմէին անմաքուր և անխնամ վիճակով վարժա-
րան եկողները: Մաքրութիւնը նկատելով իրրեւ հիմը
բարոյական յատկութեանց մշակումին, բնական է որ

խիստ պիտի ըլլայինք այդպիսիներու հանդէպ։ Ուրախութեամբ կը յայտարարեմ թէ դպրոցին կողմէ այդ մարզին մէջ տարուած լուրջ ջանքերը իրենց լաւագոյն արդիւնքը տուած են։

Իբրեւ տեղական հիւանդութիւն, աչքի ցաւին դէմ ալ լաւ պայքար մղուեցաւ Անփոյթ մայրը իր պզտիկին հոգէն ազատելու համար աչքի ցաւով տառապող պզտիկը վարժարան կը ղրկէր։ Աչալուրջ կը հակուէր այդպիսիներու վրայ և վարժարանիս բժշկին խորհրդով տուն կը ղրկուէին դարմանումի մասին պէտք եղած հրահանգը տալով ծնողքին։

Առաջին տարին մանկապարտէզը յետամնացներու դպրոց մըն էր, քան որոշ տարիքի մը պատկանող փոքրիկներու դպրոց։ Ներկայիս դարձած է ան մանուկներու դաստիարակութեան սահմանուած դպրոց մը, ուր փոքրիկը անհրաժեշտօրէն պէտք է անցընէ իր մանկութիւնը։ Այս տութիւ կ'արժէ շնորհակալ ըլլալ Պատ. Տնօրէնութեանդ, որ կատարելապէս կ'ըմբռնէ թէ տարիքնին անցուցած յետամնացները պէտք չէ աւելորդ բեռ մը դարձնել մանկապարտէզին վրայ։ Անցելոյն մէջ անոր տխուր հետեւանքները մանկապարտէզը կրեց շատ դժբաղդ կերպով։

Առաջին տարին մանկապարտէզին կը պակսէին ամէնէն կարեւոր կարասիներն իսկ և դպրոցը երբէք ակնահաճոյ երեւոյթ մը չունէր։ Հինգ տարուան մէջ դպրոցը գրեթէ իր անհրաժեշտ կարասիներուն տիրացաւ։ Այլեւս ժամանակն էր որ մեր ուշադրութիւնը դարձնէինք աւելի կենսական պէտքի մը վրայ։ այն էր մանուկներու տան կահաւորումը մանուկին ճաշակին համաձայն, զայն զետեղելու համար ճոխ և հարուստ միջավայրի մը մէջ։ Տարւոյն սկիզբէն ուր այս ծրագիր մը մշակուեցաւ և անմիջապէս դործադրութեան

դրուեցաւ, որուն արդիւնքն է որ այսօր մանուկը տիրացաւ իր սիրական ու սեփական սրահին, ուր գտնուած ամէն մէկ կտրաստի կարող է խօսելու անոր մանուկ հոգիին: Ի՞նչ գեղեցիկ է պատկերը և ի՞նչ շինիչ, երբ ամէն առաւօտ փոքրիկները խումբ խումբ սրահ կը մտնեն հոն գտնուած առարկաները դիտելու: Զափահաս մը ինչ լրջութիւնով որ ներս կը մտնէ թանգարանէ մը, նոյն լրջութիւնով ներս կը մտնեն փոքրիկները իրենց սրահէն և իրենց անյող հետաքրքրութեան սնունդ կը հայթայթեն, Մանկական ոչ մէկ չարածիճիութիւն այդ սրահին մէջ: Զիրենք դիտող մը շուտով պիտի նշմարէր թէ՛ հոնկէ մեկնող ամէն մանուկ իր հոգիին համար սնունդ մը խլած էր: Մեր մօտ մանուկը իր մարմնոյն բոլոր ծակախիւներով կը շնջէ քարոյական անոյշ մթնոլորտ մը: Մանկապարտէզը այն տանն կը դառնայ մանկան դրախտը, երբ անկէ ներս կը ճառագայթեն սէր, աղատութիւն և ուրախ գործունէութիւն: Ահա մեր կիրարկած դաստիարակութեան երեք գլխաւոր լծակները մանուկը ֆիզիքապէս, բարոյապէս և իմացականապէս յեղաշրջելու համար:

Աշակերտներու թիւը գործին յաջողութեան հետ սերտ աղերս ունեցող խնդիր մը ըլլալուն, բաղձալի է որ առ առաւելն 35ը չանցնի իւրաքանչիւր ուսուցչուհիի աշակերտներու թիւը: Պաշտօնավարութեանս առաջին օրերուն 62 էր դասարանի մը աշակերտութեան թիւը:

Մանկապարտէզը իր լաւ սովորութիւններուն հաւատարիմ, այս տարի ալ իր պղտիկները կենդանութանական պարտէզ առաջնորդեց ազատ մօլաքի արտօնութեամբ, զոր ձեռք բերու Պարտէզի Տնօրէնութեան մօտ մասնաւոր դիմումով մը: Սակայն իւրաքանչիւր աշակերտէ 1 Ե. Դ. գանձելով, արդիւնքը յատկացուց մանկապարտէզի կարեւոր պէտքերուն:

Մանկապարտէզի ելքի ու մուտքի հաշիւները վար-
ժարանիս Գարտուղարութեան կողմէ ամէն ամիս կա-
նոնաւոր կերպով քննուած ըլլալով, դարձեալ կը
յանձնենք Պատ. Տնօրէնութեանդ, որ ինքն ալ իր
կարգին անոնց ճշդութիւնը հաստատէ: Այս տարի ման-
կապարտէզի ելքն էր 3464,9 Ե. Դ. (Մեկնած տարիս
6500ի բարձրացած էր):

Վստահ եմ որ Պատ. Տնօրէնութիւնը ուրախ պի-
տի ըլլայ տեղեակ ըլլալով մեր հինգ տարուան յառա-
ջագէտ վաղքին որ տեղի ունեցած է Գալ. Ազգ. Ման-
կապարտէզին մէջ. սա ապացոյց մը և վստահելի գրա-
ւական մը կարելի է նկատել թէ՛ մեր դպրոցին ու-
սուսանող խոստմնալից է, քանի որ ունի ուսուցչուհիներ,
որոնց սիրտը իրենց կողմին սիրով վառուած, դաստի-
արակի պատիւը կը համարեն միշտ բարձրանալ տանե-
լու համար գործը իր արժանի բարձրութեանը վրայ:

Սակայն երբ մէկ կողմէն կը բարձրանայ գործը,
երբ մէկ կողմէն դաստիարակը կը գիտակցի իր կա-
տարած մեծ դերին, երբ կ'զգայ թէ իր ուժերը չեն
գնահատուիր այն չափով որ կ'ապառին, այն ատենն է
որ յուսալքումը պիտի տիրէ դաստիարակին հոգիին
մէջ, այն ատենն է որ ան պիտի կասի իր թռիչքին մէջ:
Մաղթենք որ համայնքը կարող ըլլայ վարձատրելու
իրեն ծառայող ուժերը և այս կերպով իր դաստիա-
րակներուն մէջ հազուադէպօրէն երեւցած կոչումի
հուրը աւելի հրահրէ: Այս՝ համայնքին պարտակա-
նութիւնն է համայնքին բարիքին համար. ունինք ու-
սուցչուհիներ, որոնք ամէն կերպով նիւթական գնա-
հատութեան արժանի են:

Պաշտօնավարութեանս ամբողջ ինը տարուան տե-
ւողութեան միշտ Տնօրէնութեան և Հոգաբարձութեան
մօտ դիմումներ կատարած եմ օգնականներուն նիւթա-
կան վիճակի բարւոքումին համար:

Բայց անկեղծ ըլլալու համար պէտք է ըսել թէ՝ ոչինչ պիտի արժէին մեր բոլորիս բարոյական ու իմացական արժէքները, եթէ Պատ. Հոգաբարձութիւնը համաձայն Պատ. Տնօրէնութեանդ, իմաստուն կերպով գործելու ազատութիւնը մեզի չչնորհէր։ Ուրեմն այս առթիւ մեր բոլորիս շնորհակալութիւններովը և երախտագիտական զգացումներովը, մնամ յարգանք

Վարչունի

Գալստեան Ազգ. Մանկապարտէզի

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Լրագրութիւնը եւ ուսուցչութիւնը կեանքի զուգահեռական միեւնոյն գիծերու վրայ կը գտնուին. առաջինը՝ մեծ մանուկը, այսինքն ժողովուրդը դաստիարակելու պարտականութիւնը ունի, իսկ երկրորդը՝ դեռասի մանուկը կրթելու պարտականութիւնը ունի։ Մտքի ու նկարագրի ի՜նչ բարձրութիւն որ կը փնտռուի երկրորդին վրայ՝ նոյնը պէտք է փնտռել նաեւ առաջինին վրայ։

Ամեն անհատ գործ՝ իր ներքին տրամադրութիւններուն եւ հակումներուն արտացոլացումն է, ուրեմն անձ մը ճանչնալու համար չի բաւեր լոկ անոր հետ յարաբերութեան մտնել, այլ պէտք է իր գործը բնեւ մօտեն, որովհետեւ գործի մը մէջ տիրող կեղծիքը երկար ատեն չի կրնար ապրիլ։

Յաճախ կը պատահինք բարոյականը գոց ընող մարդոց, քան թէ հոմարիտ բարոյականը մարմնացող անձերու։

Զգացումները ղեկավարողը բանականութիւնն է. վա՛յ այն մարդուն որուն առաջնորդը զգացումն է միայն։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆ

Այն միակ թերութիւնը, որուն ուղղակի պատասխանատուն ուսուցիչ-ուսուցչուհիներն են, մաքրութեան թերին է, ուրկէ զերծ չէ ոչ մէկ վարժարան երբ ըսենք, չափազանցութիւն ըրած չենք ըլլար:

Կարծես ճակատագրականօրէն մեր վարժարանները դաստապարտուած են աղտոտ ըլլալու. անմաքրութիւնը անոնց ներքին յատկանիշն է: Հապա ի՞նչ ըսենք այն անիծեալ փոշիին, մարմինը թունաւորող տարրին, անտանելի միքրոպին, զոր կուլ տալու ստիպուած են աշակերտ և դաստիարակ:

Հոն ուր բազմութիւն կայ, ինչպէս վարժարանները, հոն մաքրութիւնը ստէպ պէտք է կատարուի:

Սակայն որքան ճշմարիտ, նոյնքան ցաւալի իրողութիւն մըն է թէ մենք, կրթական պաշտօնեաներս, դպրոցական մաքրութեան կենսական հարցով չենք ուզեր զբաղուիլ և մեր դպրոցներու մաքրութիւնը տընտես, տնտեսուհիներու քմահաճոյքէն կախում ունի: Այդ տգէտ արարածները երեկոնները տղոց արձակումէն վերջ անխնամ տւլտուք մը կ'ընեն, ինչ որ փոշին տեղափոխելու կը ծառայէ միայն, առանց բռնալու շատ անգամ դասարանին պատուհանները, որով փոշին օդին մէջ տարածուելէ վերջ կու գայ հանգչիլ դորձեալ տախտակամածին վրայ:

Մաքրութիւնը անհրաժեշտ է առողջապահական տեսակէտով, նոյնքան անհրաժեշտ բարոյական տեսակէտով: Դպրոցը պարտական է մաքրութեան աղուոր ունակութիւնը տղուն տալ, որուն համար կարեւոր է որ մանուկը ապրի մաքուր վայրի մէջ, Եւրկէ անխու-

սասիելիօրէն կ'ազդուի: Վարժարանը պէտք է ըլլայ մաքուր ու կոկիկ և լսկնահաճոյ երեւոյթ մը ունենայ: Տըղուն մէջ գեղեցկին զգացումը զարգացնելու տեսակէտէն անհրաժեշտ է այս: Արդէն մասնուկը սիրահար է գեղեցկին, ի ծնէ մասնաւոր հակում մը ունի դէպի գեղեցիկը. ուրեմն վարժարանը պէտք է ջանայ մանկան այդ զգացումը կրթել, ուղղել, զարգացնել և ոչ թէ մեռցնել:

Դպրոցի կառարեալ մաքրութեան հոգ տանելէ վերջ պէտք է պահանջկոտ ըլլալ նաև աղոց անձնական մաքրութեան, իրենց մարմնոյն և հագուստներուն: Պէտք է աղոց սորվեցնել՝ յարգել իրենց անձը, տալով անոր պահանջուած խնամքը:

Զօրաւոր կամք, մաքրութեան յարգանք և անոր բոցակայութեան յառաջ բերած վնասներուն գիտակցութիւնը, մեզ ուժ պիտի տայ պայքարելու դպրոցական անհրաժեշտ մաքրութիւնը երեւան բերելու դժուարին գործին մէջ:

Յաճախ աղոց քով տեսնուած մտքի թուլութիւնը, դանդաղութիւնը և ջղայնութիւնը կարելի է վերագրել անոնց մարմնոյն ու մասնաւորապէս գլխի աղտոտութեանց: Կ'արժէ ուրեմն մաքառիլ աղտոտութեան դէմ և զայն նկատել մեր գլխաւոր և էական պարտականութիւններէն մին:

Մաքրութեան առաւելութիւնն ու անհրաժեշտութիւնը կատարելապէս ըմբռնելով, երբ առ այդ պէտք եղած ջանքն ու յոգնութիւնը չենք խնայեր մեր կըրթական յարկերը մաքրութեան տէսակէտով բաղձալի վիճակի մէջ դնելու համար, գերազանցօրէն նպաստած կ'ըլլանք մատաղ հոգիներու բարոյական դաստիարակութեան:

Ե Ր Ա Ձ Ս

Ան չէր նմաներ այն երազներուն, ուրկէ մարդերը կ'արթննայ լայն շունչ մը կ'առնէ և հոգին կը լեցուի անսահման ուրախութիւնով մը, ինքզինքը ազատած ըլլալով սարսափելի երազի մը ազդեցութենէն։

Յիշատակներ կ'ան որ երէկի պէս թարմ կը մնան մեր հոգիին մէջ։ Ատոնցմէ է այս երազս։

Ես այն գիշեր տեսայ որ ուրիշ աշխարհ մը փոխադրուեր եմ։ Պաշտպանութեանը տակ կը գտնուիմ ճոխ մետաքսներով զարդարուած հրաշալիօրէն գեղեցիկ անձի մը, որուն հասակը նուրբ էր և աչքերը իմաստութեան և բարութեան ցուքերով վառուած։ Ինչ սեռի պատկանիլը կարող չէի գուշակել։ Ան հպարտօրէն և ուժեղ կերպով ձեռքէս բռնած կ'ըսէր ինձ. «Եկո՛ւր, մի վախճար, ես քեզի ցոյց պիտի տամ մեր երկրին աճող չորաշալիքները»։

Ես ալ իմ կարգիս պինդ բռնեցի իմ ձեռքերուն մէջ իր ձեռքերը և ուրախութեամբ սկսանք քալել. քալել, երկա՛ր քալել, մինչև որ հասանք արծաթեայ դուռներով շէնքի մը մօտ։ Ապուշի մը զարմացած երեւոյթով գոչեցի խելայեղ. «Ձիս ներս առաջնորդէ՛»։ «Անշուշտ և անմիջապէս» պատասխանեց խօսակիցս և զիս շնորհալի ձեւով մը առաջնորդեց դէպի ներս։

Յանկարծ բողբոսութիւ փոքրիկներ, բոլորն ալ զըլարթ ու ժպտուն, մեզ շրջապատեցին. անուշ հոտեր կը բուրէին իրենց վարդ գլուխներէն, կարծես ծաղկատանի մը մէջ ըլլայի։ Գեղեցկութեան մը առթած արբեցումին ազդեցութեան տակ աչքերս ապամայ փակուեցան մէկ քանի վայրկեան։ Երազ է այս, երազ է

կը մրմնջէին երազիս մէջ շրթներս դողդողուն։ Աչքերս բացուեցան։ Փոքրիկները հեռացած էին մեր քովէն և իւրաքանչիւրը երջանիկ իրեն տրուած ուրախութենէն և աղատութենէն, կը պարէր, կ'երգէր, կ'աշխատէր և այս ամէնը մեծ մարդու մը յատուկ լրջութիւնով։

Այսպէս միշտ երջանիկ են ձեր աշխարհին մէջ այս փոքրիկները, գոչեցի ձայնով մը որ լեցուն էր ուրախութեան յուզումով։

Այսպէս միշտ երջանիկ են անոնք, պատասխանեց առաջնորդս քաղցր հպարտութիւնով մը։

Ու մենք մեր ձեռքով համբոյրներ ու մնաք բարովներ զրկելով անոնց մեկնեցանք այդ փոքրիկներու երջանիկ աշխարհէն մեր ճամբան շարունակելու համար։

Անցանք հովիտներէ, մշակուած դաշտերէ, պարտէզներէ, որ կը թրջուէին հսկայ գետէ մը։

Ուրքան գեղեցիկ է ձեր աշխարհը, մրթմրթացին շրթունքներս ինքնաբերաբար։

Յանկարծ ականջիս հասան երգի և նուագի ներդաշնակ ձայներ, և հազիւ թէ շուրջս ակնարկներ կը նետէի զարմացումի, գեղեցիկ և անսահման ընդարձակութիւնով պարտէզի մը յաջեւ կանդ առինք, տեսանք մեծ բաղմութիւն մը, աղջիկներ ու աղաքներ կը պարէին գիրկընդխառնումի մը մէջ։

Այսօր աշխատանքի տօնն է, ըսու ընկերս, և ժողովուրդը հոս հաւաքուած է երգելու աշխատանքի փառքը և ահաւասիկ աշխատանքը խորհրդանշող կոթողը։

Զօպուած յուզումով մը և հազիւ թէ լսելի ձայնով մը ըսի. «Այս բոլորը շատ գեղեցիկ են, շատ...»

«Շարունակենք ճամբանիս», ըսաւ առաջնորդս և նոյն եւանդով ճամբայ ինկանք։ Անցանք լայն և մաքուր

փողոցներէ, նորաշէն և պարտէզներով զարդարուած տուններու առջեւէն, որոնց բոլորին դուռները բաց թողուած էին:

«Որքան պարկեշտ են այս երկրին մէջ մարդիկ», գոչեցի զարմացումով:

«Այո՛, մեծ ամօթ և մեծ յանցանք է տան դուռը փակ պահել ցերեկ տառն: Իսկ գիշերը կենդանիներու համար միայն կը խփուի»:

Մարմինս ծանրացած կ'զգայի յոգնութեանս սաստկութենէն, բայց և այնպէս կ'ուզէի որ մեր գնացքը շարունակուէր, որպէսզի կարող ըլլայինք վայելել աւելի գեղեցիկ պատկերներ և զգալ աւելի մեծ ուրախութիւններ:

Բայց շնորհալի առաջնորդս իր խորաթափանց աչքերով նշմարած ըլլալով մարմնոյս յոգնածութիւնը, ըսաւ. «Ամբողջ գեղեցկութիւնները այս աշխարհիս պարգեցի քու աչքերուդ առջեւ, բացի մէկէն, որ գեղեցկութեան հրաշալիքն իսկ է: Մէկ քանի վայրկեան և ահա պիտի հասնիմ նպատակիս»:

Արդարեւ քիչ յետոյ կանգ առինք պարտէզի մը առջեւ, որուն ցանկապատը կազմուած էր կանաչնոցներով և ծաղիկներով: Պարտէզին մէջ յաղթականօրէն կը բարձրանար գեղական շէնք մը, որուն դրան ճակատը զարդարուած էր աղւաւնիներու նկարներով և որոնց իւրաքանչիւրին բերանը կանաչ ճիւղ մը կար և անոնց ճիւղ մէջտեղը ոսկի տառերով հետեւեալը գրուած էր. «Այս արդարութեան տան մէջ դատաւորը գործ չունի» Ներս մտանք. ընդարձակ և ճոխ կերպով զարդարուած սրահ մը մեր առջեւ պարզուեցաւ, ուր կեանքի ոչ մէկ նշան կար, ոչ դատաւոր, ոչ պաշտօնեայ, կատարեալ ամայութիւն:

Այս երկրին մէջ ոչ մէկ դատաւոր գործ կը գտնէ

գործելու ըստ առաջնորդաւ Բարի՛, իմաստուն ձերեր այս պաշտօնին կը կոչուին և իրենց տան մէջ կը մընան միշտ Այս տան մէջ տիրող ամայութիւնը նոյն ինքն այս տան ամենագեղեցիկ զարդերէն մէկն է՝

Հազիւ թէ խօսակիցս իր վերջին բառերն արտասանած էր, արտասուողին աչքերով ըսի. «Այս երկրին մէջ պահէ զիս ուր մարդկային հոգին ատելութիւն չի ճանչնար, ուր մարդիկ մէկ աղօթք մը ունին միայն, մէկ երգ միայն, սիրոյ և աշխատանքի երգը»

— Լսէ՛, ըստ, առաջնորդս, եթէ կարող ես երգել սիրոյ և աշխատանքի երգը, այն տանն այս երկրին հարազատ զուտկը կրնաս ըլլալ դուն եւս և յանկարծ հրեշտակի թեւեր ստանալով, զիս պինդ գրկեց իր թեւերուն մէջ և վեր բարձրացուց։

Երբ համբոյրներովս կը ծածկէի այդ գեղեցիկ գէմքը ի նշան երախտագիտութեան, դուրսէն գործաւորներու աղմուկը զիս արթնցուց և հազիւ թէ զգացի իրականութիւնը, ընազդաբար գլուխս վերմակիս մէջ թաղեցի վերադառնալու համար իմ գեղեցիկ երազի աշխարհս։

Այն օրէն ի վեր կ'զգամ թէ հոգիս մռայլ է...

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Գնահատութիւնը վարձատրութիւնն է մեծ գործի մը հանդեպ, ուր անհատի մը սրտին ու մտքին գործակցութիւնը կ'երեւայ. աղապէս գործ մը մեծ չի կրնար ըլլալ։ Գործ մը գնահատելու համար երկու արժանիքներ պէտք են՝ սրտի բարութիւն, մտքի մեծութիւն։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ

Ժամանակը կ'անցնի արագ. զայն կ'ասեցնելը քու ձեռքդ չէ, բայց անկէ իմաստութեամբ օգտուելու պատիւն ու երջանկութիւնը դուն քեզի մի' խնայեր:

Երիտասարդութիւնը պէտք է սահմանել սոսկ երպով. երիտասարդ ըլլալ կը նշանակէ զուարճանալ մտքով ու մարմնով: Մարմնոյն տրուած ունէ հաճոյք երբ չտփազանցեալ չէ, երբ տեղին է, ըսել կ'ուզեմ՝ իմաստուն է, անհրաժեշտութիւն մըն է: Մարմնոյն բաժինը տըրուելէ վերջ պէտք չէ մոռնալ նաեւ մտքի բաժինը: Կրթութեամբ անձի մը համար հոնգիստէ մը վերջ ունէ իմացական մարզանք հաճոյք մըն է: Կը տեսնուի թէ հաւասար խանդ և արժէք պէտք է տրուի երկու մարզանքներու՝ ֆիզիքական ու իմացական: Երիտասարդութիւնը արժեցնելու համար մտքի և մարմնի հաճոյքները պէտք չէ իրարմէ բաժնել: Այլապէս երիտասարդութիւնը պիտի դառնար իբրեւ անպէտ ուժի աղբիւր:

Ամբողջ երիտասարդութիւնը Անհատի մը մէջ այդ ուժը կը սպառուի ունէ ձեւով. սպառուիլը հեշտ է, այդ ուժը կրթել ջանալ և բարձրագոյն նպատակի մը համար սպառել կարենալն է կրթութեամբ անհատի մը արժէքը. հետեւաբար երիտասարդի մը: Այս ըմբռնումով դպրոցէն դուրս եկած սերունդ մը արդարեւ կրնայ ծառայել իր անձին, համայնքին, ազգին և մարդկութեան միանգամայն:

Ամէն սերունդ իր ժամանակին փառքը պէտք է կաղմէ, և ամէն յաջորդ սերունդ իր նախորդին համար օրհնութիւն մը պէտք է ունենայ իր շրթներուն վրայ: Ահա թէ ի՞նչպէս մարդկութեան յառաջդիմութիւնը կը կառարուի ուղիղ գիծով մը:

Ի՞նչ է պատճառը, որ երբեմն ժամանակը կ'ըլլայ շատ ամուլ ու մենք կը տառապինք մեծ մարդերու պակասէն: Զի մոռնանք. սրտի ու մտքի ներդաշնակ զարգացումը անհրաժեշտ կը նկատենք մեծ մարդու աիպարին: Այդ պակասին պատճառը այն է որ երիտաւորդութիւնը չէ կրցած ժամանակէն իմաստութեամբ օգտուելու պատիւն ու երջանկութիւնը իրեն շահիլ:

Հին ասացուած՝ տրդարեւ ժամանակը ոսկի է, բայց ան երէկուան պէս թարմ պէտք է մնայ երիտասարդութեան յիշողութեան մէջ, Զէ՝ որ բոլոր գեղեցիկ գործերը ժամանակին կը պարաինք: Ուրեմն ժամանակը աղբիւր է բարիքի անոր համար, որ կրցած է օգտուիլ անկէ: Այլապէս ժամանակը կրնայ դառնալ նաև աղբիւր չարիքի:

Ես այսօր ձեզի կ'ուղղեմ խօսքերս ո՛վ սիրելի երիտասարդութիւն: Ի՞նչպէս որ ճշմարիտ դաստիարակ մը յարգանքով պէտք է մօտենայ մանուկի մը, իբր ապագայ մեծ մարդու մը թերեւս, այնպէս ալ չափահասներս նոյն յարգանքով ու սիրով պէտք է մօտենանք երիտասարդութեան երբ անոնց մէջ կը տեսնենք մեզմէ անդարձ կերպով մեկնող մեծ մարդերու պակասը լրացնելու կարող արժէքներ: Զեր հոգին պէտք է ծարաւը ունենայ գեր-մարդուն, պէտք է տառապիլ գիտնայ անոր պակասէն՝ այն տառն միայն կարելի կ'ըլլայ ձեր ճիգն ու ջանքը միացնել զայն արտադրելու համար: Երիտասարդութեան պարտականութիւնը մեծ է այդ ուղղութեամբ և կարեւոր:

Խնչ պիտի ըլլար աշխարհ եթէ դարեւոր չծնէին երկունքով այդ մեծ մարդիկը : Խնչ պիտի ըլլար աշխարհ եթէ մարդկութեան միւս մասին մէջ չըլլար հզօր պաշտամունքը դէպի այդ մեծ մարդիկը :

Մեծ ծնիլ կամ մեծութեան տենջանքով ծնիլ, և կամ մեծութեան հանդէպ պաշտամունք կրել մեր հոգիին մէջ, ահա երեք արժէքներ որ զիրար կը անուցանեն և աշխարհը կ'արժեցնեն ու կ'ապրեցնեն :

Մարդիկ հաւասար են գերեզմանին մէջ : Ափ մը հողով կը ծածկեն աղքատին ու հարուստին, իմաստունին ու անգէտին անշունչ մարմինը հաւասարապէս :

Հաւատարապէս մարդիկ կեանքի ամէն շրջաններէն կ'անցնին, կ'ըլլան մանուկ, պատանի, կ'ըլլան երիտասարդ, ծեր : Ոմանք երանի կուտան անցեալ մանկութեան, ձեզմէ ո՞վ իր այդ շրջանի երջանկութեան գիտակցութիւնը ունեցած է : Յաւին ու ուրախութեան գիտակցութիւնն է որ այդ երկու յուզումներուն արժէք մը կուտայ : Անցեալ մանկութեան գեղեցիկ շրջանը պէտք չէ փնտռել, իբրեւ ոսկի երազ թող ան ձեր յիշողութեան մէջ մնայ միշտ : Եւ մի դառնաք, զի յառաջ, թող ձեր միտքը միշտ վեր տաւանի, բարոյական ու իմացական ոլորաներու մէջ թափառի ողջունելու համար իմաստուն չափահասութիւն մը, որ ձեզ պիտի առաջնորդէ յետոյ փառաւոր ծերութեան մը, կորաքամակ բարոյական ու իմացական արժէքներու բեռան տակ :

Չափահասութիւնն ու ծերութիւնը չափանիշը պիտի ըլլան ուրեմն ձեր ապրած իմաստուն կեանքին՝ ըլլայ Ֆիզիքական, իմացական և բարոյական միանգամայն :

Ծերութիւնն է որ ձեր անաչառ դատաւորը պիտի ըլլայ, ան ձեզ պիտի վարձատրէ ու պատժէ : Ան է

որ ձեզ պիտի տպրեցնէ ձեր մահէն յետոյ իսկ, այսինքն ան է որ ձեզ պիտի անմահացնէ: Երանի այն երիտասարդին որ ինքզինքը կը պատրաստէ այդպիսի չափահասութեան մը, որ զինքը կրնայ առաջնորդել գեղեցիկ ձերութեան մը: Անշուշտ կարելի կ'ըլլայ այս այն ոտեն երբ ժամանակէն իմաստութեամբ օգտուելու պատիւն ու երջանկութիւնը երիտասարդը ինքզինքին չէ խնայած:

Երիտասարդութիւնը շրջան մըն է ապագային ձեր պարտականութիւններուն պատրաստուելու համար. այդ դժուարին բովէն անցնելու համար արժանաւոր կերպով պէտք է զինէք դուք զձեզ անհրաժեշտ զէնքերով: Որքան շատ է թիւը այն երիտասարդութեան, որ խօլ հաճոյքներու մէջ կը մեռնէ իր թանկագին ժամանակը, անկէ աւանց իմաստուն կերպով օգտուելու:

Յարգեցէք սուրեմն ժամանակը, զայն նկատեցէք իմաստուն միջոց մը զձեզ կատարելութեան հասցնելու. այն ատեն որքան հպարտ ու ուժով պիտի զգաք ինքզինքնիդ կեանքի մէջ: Ի՞նչ տխուր է անցեալ օրերուն վրայ տկնարկ մը նետել և հոն միայն ցուրտ մայութիւն մը տեսնել:

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Մանկավարժութիւնը պզտիկ թերութիւն չի՝ ճանչնար. պզտիկ թերութիւնները մեծնալով կ'ըլլան մեծ յանցանքներ: Ուրեմն ա,ս սկզբունքէն մեկնելով՝ մանկապարտիզպանուհին մեծ ու դժուարին գործ մը ունի կասարելիք, այն է՝ ամէն գնով աշխատիլ փոքրիկներու բարոյական դաստիարակութեան: Այս ուղղութեամբ աշխատանքի մը գիտակցութեան պակասը մանուկին ապագայ դաստիարակութեան համար մեծ վնաս մըն է:

ԵՐԿԱՅՆ ԹԷ ԿԱՐՃ

Այրերը անմիջապէս բողոքի սկսան երբ կիները իրենց գեղեցիկ մազերէն սիրտ ըրին բաժնուելու :

Դրապէս այրերը փորձեցին գրականութեան ակնոցով մօտենալ անոր և ողբեր հիւսեցին ըսելով թէ՛ կնոջ գեղեցիկ, առաստ և գանգուր մազերը բանաստեղծին ներշնչումի անսպառ աղբիւրներ էին ու հիմա ոչ եւս են :

Աւելի լաւ պիտի չըլլա՞ր որ բանաստեղծները այսուհետեւ կնոջ գլխուն ներքին արժէքներուն վրայ սպառէին իրենց տաղանդին ուժը՝ քան արտաքին :

Կինը հրաժարեցաւ իր մազէն, որովհետեւ անիկա իրեն համար օգուտ մը չունէր :

Այրերը վարժուած կնոջ վրայ շարունակ գեղեցկութիւններ փնտռելու, — իմա ֆիզիքական գեղեցկութիւն — կնոջ հերարձակ մազերուն վրայ կ'ուզէին հիշոնալ ու իրենց հիացումի առարկային մէկ թիւը կորսնցուցած ըլլալնուն համար կ'ողբան այսօր :

Եթէ այդքան մեծ գեղեցկութեան հրապոյր ունին երկայն մազերը, լաւ չըլլա՞ր որ քիչ մըն ալ իրենք մեզի վայելել տան այդ գեղեցկութիւնը : Այսքան տարի իրենք են վայելելու :

Կը խորհիմ որ ոչ մէկ կնոջ բերնէն բողոքի ձայն լսուած է այրերու ճաղատ գլուխներուն համար. ի՞նչպէս կը հանդուրժեն խեղճ կիները այդ գլուխները, քանի որ այրերը իրենց երիտասարդ տարիքին մէջ դժբախտութիւնը կ'ունենան ճաղատոնալու Ռայց կիները արդարեւ խելացի են. անոնք այրերու գլուխներուն կը հիանան դառելով զանոնք իրենց ներքին արժէքի

տեսակէտէնս Կ'արժէ որ այրերը կ'իներու այս օրինակին հետեւին:

Ուսուցչուհիները պէտք է որ հետաքրքրուին նորոճեալութեան հարցով, որպէսզի կամ գիտակցօրէն ընդունին իրենց հրամցումը և կամ հակառակ երթան, անոնք պէտք է ամբօխէն բարձր մնան և ամբօխի թերութիւններէն զերծ, բարի օրինակ հանդիսանալու համար իրենց աշակերտուհիներուն և զանոնք ազատելու համար նորոճեալութեան ցանցէն: Ահա թէ ինչո՞ւ առաջին հետեւողները պէտք չէ ըլլան անոնք նորոճեալութեան, որպէսզի խորհելու և գիտակցելու ժամանակ ունենան, անոր հետեւելէ առաջ:

Ուսուցչուհիները համոզուած են հիմա որ կարճ մազերու առաւելութիւնը շատ է:

1.— Մաքրութեան խնամքը գլխին այլեւս վայրկեաններու գործ է: Աշխատող և հելի հեւ գործին գըլուխը գտնուող կ'իներու համար պղտիկ առաւելութիւն մը չէ այս ժամանակի խնայողութիւնը:

2.— Գլխի յարդարանք գրեթէ չկայ: Դարձեալ ժամանակի խնայողութիւն:

3.— Գլուխը աւելի թեթեւ է հիմա, աւելորդ ծամակալներու և սանտրերու բեռէն զերծ:

Ու հետեւաբար գլխու արտաքին մասի յարդարանքին յատկացուած ժամանակը կ'ինը կրնայ շատ դիւրութեամբ յատկացնել ներքին մասին. ասկէ գոհ չըլլալու պատճառ մը չունին կարծեմ այրերը:

Կ'իները իրենց այս ընթացքով գործնական դաս մը կու տան այրերուն թէ՛ պէտք է դադրին կնոջ վերայ սին գեղեցկութիւններ վնասելէ՝ իրենց և մարդկային ընկերութեան բարիքին համար:

Ոմանք մինչեւ à la garçonne կարեցին, պէտք չէ չափազանցութեան երթալ, բայց լաւ է որ կարեն

այնքան՝ խոստացելու ժամանակ չյատկացնելու և գլխու
յարդարանքի հոգէն մի տնդամ ընդ միշտ զերծ ըլլա-
լու համար, եթէ բնականէն գտնգուր չեն մազերը՝

Տակաւին կան հայրեր ու մոռսիններ, — յամառ
պահպանողականներ — որոնք չեն կրցած թափանցել
նորածեւութեան բերած այս բարիքին և կ'ուզեն ար-
գելք հանդիսանալ տնորս

Աւելորդ է ըսել թէ՛ երբ այս նորածեւութեան
գողքը ընողները օր մը նորածեւութեան ախաէն բռու-
նուելով, փորձեն իրենց մազերը երկնցնել, խղճալի-
օրէն ցոյց պիտի տան իրենց խելքին կարճութիւնը և
իրենց անհատականութենէ զուրկ ոգին։

Այս պարագային այրերը իրաւունք պիտի ունե-
նան կուշտ մը խնդուլու այս ախուր տեսարանը պար-
զողներուն վրայ։

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Լաւագոյն դպրոցի մը մէջ դաստիարակը նուազ
դաստիարակ է, այսինքն ինքզինքը նուազ հաւկադրող
կամ բնաւ հաւկադրող չէ, այլ մանուկն է հաւկադրո-
ւը եւ հրամայողը դաստիարակին, քանի որ իմաստուն
դաստիարակը երբեք դեմ պիտի չերթայ տղուն բնութեան
անոր դաստիարակութեան գործին մէջ, այլ միշտ անոր
հոգեբանական եւ այլ պայմանները պիտի յարգէ, անոր
նշմարտապէս ծառայած ըլլալու համար։

ՄԱՏԼԷՆԻ ԿԱՂԱՆԴԸ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ան գեռ նոր վեց տարին լրացուցած էր և մէկ տա-
միտէ ի վեր սկսած էր Մանկապարտէզ յաճախել:

Մի րոշն գտնագործ մազերով աղջնակ մը՝ Մատլէն,
բոլորին ուշադրութիւնը գրաւած էր արդէն դպրոցին
մէջ: Հարստացի աղու մը պատրանքը կու տար, մինչ
ընդհակառակը աղքատիկ ծնողքի մը զաւակն էր:

Հայրը կը պատկանէր այրերու այն դասակարգին
որուն երբեք բախտը չի ժպտիր և դատապարտուած է
սեւ օրերու մէջ ապրիլ միշտ:

Կաղանդը կը մօտենար, Մատլէնի ընկերներուն
խօսակցութիւնը շարունակ կը դառնար Կաղանդի շուրջ:

Պզտիկ մանչուկ մը կ'ըսէր թէ հայրը իրեն խո-
շոր ձի մը խոտատցած է, ուրիշ մը գեղեցիկ օթօ մը
կ'ապասէր Կաղանդին, իսկ Մատլէնի պզտիկ ընկերու-
հին, որուն հետ կը խաղար միշտ զբոսանքներու մի-
ջոցին, կը պատմէր մեծ հիացումով մը, այն խոշոր
պուպրիկի մասին, զոր ինք տեսած էր վաճառատան մը
ապակափեղկին մէջ և մայրը իրեն խոստացած էր գը-
նել զայն:

Մատլէն լռիկ մտիկ կ'ընէր ընկերներուն: Ինք եր-
բեք գողտփոր չունէր Կաղանդի մասին, շատ ալ չէր
ըմբռներ արդէն ճիշդ իմաստը խօսուածներուն:

Իր տան մէջ տօնական օրերը կ'անցնէին հասարակ
օրերու նման, և այնքան քաշուած կ'ապրէր մայրը իր
հօրենական խորխլած տան մէջ, որ ոչ ոքի այցելու-
թիւնը կ'ընդունէր: Պտոյտի միակ վայրը պարտէզն

էր, ուր կ'իջնէին մայր ու աղջիկ բանջարեղէն քաղելու և մաքուր օդ ծծելու:

Կաղանդին մօտենալուն հետ աղոց ոգեւորութիւնը աւելի կը շառնար, և Մատլէն զարմանքով կը դիտէր անոնց արտասովոր ուրախութիւնը:

Ջարուհին, որ խոշոր պուպրիկին սպասող ընկերուհին էր, ըսաւ յանկարծ. «Մատլէն, դուն ի՞նչ նշան էր պիտի առնես»:

Մատլէն չկրնալով հարցումին իմաստը ըմբռնել, աչքերը խոնարհեցուց իբր պատասխան.

— Խօսէ՛, միայն ինծի ըսէ, ես ուրիշին չեմ ըսեր, կրկնեց Ջարուհի ցած ձայնով և ականջը անոր բերնին մօտեցնելով:

Մատլէն աչքերը վար խոնարհեցուցած, անշարժ կը մնար:

— Լա՛ւ, մի ըսեր, ես ալ այլեւս ընկեր պիտի չըլլամ, ըսաւ Ջարուհի և յանկարծ մօտէն հեռացաւ:

Մատլէնի խոշոր և գեղեցիկ աչքերէն արցունքի երկու կաթիլներ ինկան, զոր հեռուէն նշմարած էր Ջարուհին, որ գաղտուկ զինքը կը դիտէր:

Շիտակ Մատլէնի վրայ վազեց, համբուրեց երկու երեսները, ինքն ալ փոխադարձաբար յուզուած ըսելով. «Հոգ չէ, վաղը կ'ըսես, չըլլա՞ր, մենք դարձեալ իրարու ընկեր ըլլանք»:

Որքա՞ն գեղեցիկ հնչեցին Մատլէնի ականջին այդ վերջին բառերը, մանկական անուշ միամտութիւնով մը ըսուած:

Որքա՞ն վիշտ պատճառած էր իրեն ընկերուհիին բաժանումը, ինք որ դեռ նոր կ'զգար քաղցրութիւնը խաղի ընկերով:

* * *

Մատլէն այն իրիկունը երբ դպրոցէն ար-

ձակուեցաւ, առաջին հարցումը եղաւ մայրիկին.
«Մայրի՛կ, Կաղանդը ի՞նչ է, ե՞րբ պիտի գայ, ի՞նչ
պիտի ընենք Կաղանդին, ի՞նչ նուէր պիտի ստանամ»:

Խեղճ կին մինչեւ այն օրը, կրցած էր աննշմար
անցնել փոքրիկներու այդ աղուոր օրը, և յաջողած
էր շատ դիւրութեամբ, անոր համար որ իրենց տունը
որ երկու սենեակէ կը բաղկանար, պարտէզի վրայ կը
նայէր, և բնական թաղերնին աղքատիկ ըլլալուն, Կա-
ղանդի աղմուկները և ուրախութիւնները մինչեւ ի-
րենց չէին հասներ:

Բայց պղտիկին աչքը բացուած էր այս տարի
դպրոց երթալուն պատճառաւ եւ մայրը կատարեալ
շփոթումի մասնեց իր փոքրիկին հարցումը:

Ու երբ պատասխանը ուշացաւ, փոքրիկը կրկնեց
իր հարցումը. «Շուտ ըսէ, մայրիկ, պէտք է սորվիմ և
երթամ դպրոցը պատմեմ, ըսեմ թէ ի՞նչ նուէր պիտի
ստանամ»:

— Այո՛, աղջիկս, կմկմաց մայրը, շատ շուտ Կա-
ղանդ կու գայ, նոր հագուստներ կը հագնին... գեղե-
ցիկ նուէրներ կ'ստանան... բայց մեր Կաղանդը եկող
տարի պիտի գայ:

Ու փոքրիկը որ եկող տարուան տեւողութեան վը-
րայ գաղափար չունէր, գոհ եղաւ տրուած պատասխա-
նէն և հանդարտեցաւ, մինչ մօրը հոգիին դառնութիւնը
աւելի չեշտուեցաւ. չէ՞ մի որ եկող տարիներէն իր
յոյսը կտրած էր: Որքա՞ն ապարդիւն յոյսերով օրօր-
ուած էր անոնցմով:

Ու երբ քաջութիւնը ստացաւ, փոքրիկը անկողին
տարաւ, վրան խնամով դոցելէն վերջ համբուրեց զայն և
ըսաւ. «Հանգիստ եղիր, սիրունս, եկող տարի քու Կա-
ղանդդ ալ պիտի գայ», ու այս վերջին բառերը այն-
պիսի վիշտով մը արտասանեց որ հազիւ կրցաւ իր

հեծկլտուքը բռնել և ինկաւ իր անկողնին վրայ կրկնելով, հազիւ լսելի ձայնով մը.

— Եկո՛ղ տարի, եկո՛ղ տարի:

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Ով կիսանոսի նման խոր ու անսահման է գիտութիւնը եւ լաւագոյնը գործելու դասըր ընդարձակ: Պէտք է անդադար ուսանիլ եւ գործել եւ այդ տեղը մեր կեանքի գեղեցիկ հանոյքներու մէկ տարբեր ձեւը նկատել: Այնպիսիին համար այն ասեմ կեանքը աւելի նոյն ու աւելի ալլազան պիտի ըլլար, իր հոգեկան աշխարհը աւելի հարուստ, իր ապրումները աւելի ազնուական եւ այնպիսին միայն ապրած պիտի ըլլար ձեւաւոր կեանքը, անձանձոյթ եւ խաղաղ:

Ձեւաւոր տաղանդները անհասական սեփականութիւններ չեն եւ չեն կրնար ըլլալ, անոնք պայծառ արեւներ են որոնց կենսասու հառազայքները անխտաբար կը բափանցեն ու կը լուսաւորեն բոլոր մարդկային հոգիները: Ու մտածել թէ՛ որքա՛ն նման արեւներ կը տիգին կամ յաւէտ ծածկուած կը մնան սեւ սեւ ամպերէն:

Աշխարհիս տառապանքը այն ասեմ պիտի դադրի, երբ մարդկութեան ռահվիրաները հասնին մտքի ու սրտի այն բարձրութեան, որ կարենան խորաշփիլ ու եւ է մանկանացուի մը հիգերը արդար կօթոններով:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Արեւ»ի մէջ կը հետեւիմ ուշի ուշով հայրենիքի վերաշինութեան շուրջ գրուած յօդուածներուն և հոգիս կը համակուի յուզումի և ուրախութեան զգացումներով:

Հայաստան, ահա բառ մը, որ իր մէջ կը բովանդակէ ցեղիս ցաւը, տառապանքը և մեծութիւնը միանգամայն:

Ո՛չ մէկ ազգ հայրենիքի մը տիրանալու համար այնքա՛ն զոհողութիւն ցոյց չէ տուած որքան մենք:

Մեր հայրենիքը բոլոր ազգերու հայրենիքէն թանկ է գնուած, անոր համար տաւել քան պաշտելի պէտք է ըլլայ մեզի համար: Մեր ցեղը իր հայրենիքին համար զոհած է բիւրաւոր կեանքեր, զոհած է իր ծաղիկ մը՝ տաւորականութիւնը, զոհած է վերջապէս բոլորը, բոլորը:

Ու այսօր, ահա՛, տիրացած ենք դարերէ ի վեր երազուած հայրենիքին և նոր ու ազնիւ բաղձանք մը եկած է համակելու մեր սիրտերը:

— Հայրենիքի վերաշինութիւնը:

Ձեմ գիտեր ինչո՞ւ այս խօսքը սարսուռ մը և միանգամայն ուրախութիւն կը պատճառէ ինձի: Ի՞նչ, մեր հայրենիքը պիտի վերաշինուի իր զաւակներուն մէկ մասին մասնակցութիւնովը միայն, ան պիտի բարգաւաճի, պիտի ծաղկի և մենք իբրեւ հարազատ զաւակներ մեր մասնակցութեան բաժինը պիտի չբերենք անոր: Այս հարցումներն են որ միտքս կը չարչարեն: Ոչ, ոչ մէկ հայ այդ հայրենիքին հարազատ զաւակը պիտի կրնայ համարուիլ, երբ անոր վերաշինութեան

սրբազան գործին մէջ իր կարողութեան չափով չօժանդակէ :

Իմ մասիս, ես պիտի չուզէի երբեք իմ հայրենիքիս յառաջդիմութեան բարիքները վայելել առանց իմ ուժերէս հոն մաս մը վատնելու : Զէ՞ որ ես պիտի չկրնայի այն տառն իմ ոտքս հայրենիքիս սրբազան հողին վրայ դնել այն ազնիւ հպարտութիւնով, որով կը հպարտանան բոլոր անոնք, որոնք ծառայած են այդ սուրբ գործին :

Բոյրե՛ր, մեր հայրերը, մեր եղբայրները, մեր ամուսինները իրենց սուրբ արեան գնով հայրենիք մը նուիրեցին մեզի, և իրենց գերեզմաններու մէջ անոնց օրհնեալ նշխարները այն տառն միայն պիտի հանգստանան և հայ երկինքին տակ թեւածող անոնց հոգիները այն տառն միայն պիտի հրճուին երբ մենք կարենանք գուրգուրալ անհուն զհաբերութեան գնով ձեռք բերուած մեր հայրենիքին վրայ :

Իմացական, բարոյական, ֆիզիքական ու նիւթական հզօր ազդակներու շնորհիւ է որ հայրենիք մը կրնայ վերականգնիլ : Իր հայրենիքին ծառայելու պարտականութեան հուրով վառած ուէ հոգի կրնայ օգտակար հանդիսանալ անոր վերաշինութեան գործին մէջ : Մին թող բերէ իր իմացական կարողութիւնը, ուրիշ մը՝ իր ֆիզիքական ուժը, երրորդ մը՝ իր նիւթական միջոցները : Եւ ահա՛ այն տառն երեւան պիտի գայ մեր հայրենիքը, բարգաւաճ, ծաղկեալ և հպարտ. հպարտ, իր այն զաւակներով, որոնք իրենց երակներուն մէջ ունին ազնուական ցեղի մը մաքուր արիւնը :

Այն տառն մեր հայրենիքին մէջ պիտի տիրէ սէր և խաղաղութիւն, և ուրախութեան ու երջանկութեան ճառագայթները պիտի գան փայլիլ մեր հալումաշ ճակատին վրայ :

Ոտքի ելէ՛ք տանջուող, և տառապանքի դառնութիւնները չճաշակող հոգիներ, ոտքի ելէ՛ք, Թող ձեզմէ իւրաքանչիւրը զինուորի ազնուական նպատակի մը համար: Մին թող կռուի տանջուած հոգւոյ մը զայրոյթի բոլոր թափովը, և այն հպարտ մտածումովը որ տառով միայն վերջ պիտի կրնայ տալ ցեղին տառապանքներուն. ուրիշ մը՝ տառապանքի անհաղորդ մնացած իր անապակ հոգիին ամբողջ կորովը թո՛ղ վառնէ հայրենանուէր գործի մը, հայրենաշէն քայլ մը առնելու համար: Եթէ հիմակ ալ թերանանք մեր պարտականութեան մէջ, այլեւս ինչպէ՞ս պիտի լռեցնենք մեր խղճին ձայնը որ պիտի շարունակէ մեզ տանջել, մեզ հալածել ամեն վայրկեան, իբրեւ պարտազանց և իբրեւ արժանի այն բոլորին զոր մեզի բաժին հանեց չարախինդ բախան ու անսիրտ մարդկութիւնը... Օ՛հ շարժի՛նք, քայրե՛ր, լծուի՛նք մեր երկրի վերաշինութեան գործին, յաղթանակի ակնկալութեամբ:

Դէպի՛ գործ ...

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Յորչափ կ'անցեսեսնք մեր հոգին զարդարելու պէտքը եւ մեր մարմինը զարդարելու համար ջանք, աշխատութիւն եւ բերեւս զոհողութիւն ալ չենք խնայեր, արժանիքի տեսակէսն տաս բան կը կորսնցնենք:

Մեր մտքին հորիզոնը բնդարձակելու եւ մեր զգացումները ազնուացնելու համար հանճարեղ եւ մեծ միտքերու հետ հաղորդակցութիւնը անհրաժեշտ է:

Պարզութեան մեջ ընտրելու անելի փափուկ եւ անելի խոր է:

ՀՐԱԾԱԼԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Ու անոնք այլեւս քեզ մոռցան: Ու անոնք թող միշտ քեզ այսպէս մոռնան:

Ու փոքրիկները, թիւով 35, շարուած են սեւ տախտակին առջեւ, իւրաքանչիւնը իր բաժին ինկած մասին վրայ պիտի նկարէ:

Ոչ մէկ ձայն որ փոքրիկներէ բնակուած ըլլալը մատնէր այդ սենեակը: Ո՛ւր է այն հաւնոցի նմանող դաստարանը, ուր կը կռկռան շարունակ դաստիարակ ու աշակերտ, ինչպէս հաւ—մայրիկը իր ճուղիկներով:

Խորին լռութիւն, ոչ տրտաքին լռածի մը արդիւնք սարսափահար լռութիւնը: Ոչ մեռելային լռութիւնը ապրողներու, զուրկ կեանքի նշանէ, այլ լռութիւնը երկունքի մեջ եղող անհատի մը տառապանքը յայտնաբերող:

Ու դաստիարակը անոնց մօտ երկիւղածօրէն կ'ըսպասէ վայրկեանէ վայրկեան ողջունելու հրաշակերտը, որ պիտի ծնի այդ մանուկ հոգիներէն:

Ու յաղթանակը ստարած է: Կարողութիւններու գանձ մը եւս դուրս եկած է այդ պեղումներէն:

Ու դաստիարակը յարգանքով ու սիրով լեցուած համբոյր մը կը դրոշմէ այդ ստեղծագործող գլխին վրայ ուրախութենէն արըշիւ:

Ու միտքը արագօրէն կը սլանայ դէպի մարդկութեան ծոցը և անոր համար դեռ սաղմին մէջ գտնուող մեծ և յիշելիւթ բարիքի մը երջանկութիւնով հրճուելու:

Ու դուն, դաստիարակ, պիտի մեծնաս այն չափով որ չափով որ կրնաս քեզի յանձնուած փոքրիկներուդ թնճուկ հոգիները քակել և հոն պահուած գանձերը դուրս բերել և զայն շահագործել յօգուտ անհատին բարիքին և մարդկութեան:

Դու լուսոյ աղբիւրդ մանուկին արուած իմաստուն
ազատութեան մէջն է, այնչափ ազատութիւն որ ան
այլեւս քեզ մոռնայ, այլ սակայն դուն զայն երբեք
չմոռնաս:

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Դաստիարակը մարդասէր բժիշկի մը պէս, անձնը-
ւեր ծնողքի մը պէս, արդարասէր քաղաքացիի մը պէս
պիտի մօտենայ բնութեանն նուազ օժտուած իր աւակեր-
ներուն եւ իր ուժերուն եւ խնամքին լաւագոյնը պիտի
նուիրէ անոնց: Այս ձեւ աշխատանքին մէջ դաստիարա-
կին ո՛չ միայն անձին մեծութիւնը երեւան կու գայ, այլ
նաեւ իր գործին դժուարութիւնը:

Սեղծել մանուկին շուրջ բարոյական մթնոլորտ մը,
որ ըլլայ ան տալիս եւ ոչ խորք, որպէսզի մանուկը
կրէ իր մարմնոյն բոլոր ծակտիկներով անոր ազդեցու-
թիւնը ամեն վայրկեան: Օր մըն ալ անա պիտի տեսնե-
ս, մանուկը պիտի գտնէ ինքզինքը իրեն համար սեղ-
ծուած բարոյական այդ ցանցին մէջ: Հրաշալի պատկեր
այս՝ այն դաստիարակին համար, որ ազնուական յուզում-
ներու ընդունակ հոգի մը կը կրէ իր մէջ:

Ամեն ծնիւթի տակ ծածկուած է տաքութիւն մը:
Հաւասարէ հաւասար յարգանք կամ սէր կրնայ գո-
յութիւն ունենալ միայն:

ՀԱԳՈՒՍՏ ԵՒ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆ

1929 թին Գալուստեան Մանկապարտէզի ուսուցչուհիներն, որոշեցին ք զետնէն վեր 30 սանդիմ միայն բաց թողուլ մեր սրունքները, ուրիշներ 37էն—40 կը թողէին այն ատենները, հնազանդելու համար նորաձեւութեան պատգամին։ Մտածումին ու գործին մէջ չուզեցին ք ժամանակ անցնել։ Արդէն հետեւեալ օրն իսկ գործածուած հագուստները երկարեցան տրուած որոշման համաձայն։

Ուսուցչուհիներուս այս որոշումը յայտնեցի զարգացած օրիորդի մը՝ հրաւիրելով զինքը յիմար նորաձեւութեանց դէմ պայքարողներու դռնին տակ մտնել։ Սարսափահար եղաւ օրիորդը, իբր թէ զինքը մեծ մեղքի մը առաջնորդել ուզէի և պատասխանեց. «Ինչպէ՞ս կարելի է նորաձեւութեան չհետեւիլ»։ — «Դարձեալ նորաձեւութեան համաձայն հագուած պիտի ըլլաք» եղաւ պատասխանս, «եւ կամ նորաձեւութեան մէջ ձեր կողմէն բան մը դրած պիտի ըլլաք, ինչ որ ձեր ինքնատպութիւնը և ձեր ճաշակը ցոյց պիտի տայ...»։

Շարունակ հրամանի մը համաձայն հագուելի. իրաւ որ լուրջ ու անվախ նկարագիր մը պիտի ընդվզէր ատոր դէմ։ Իմաստուն հրամանի մը հնազանդիլ արդարեւ իմաստութիւն է։ Կիներուս մէջ այդ իմաստութիւնը կ'երեւի կը պոկսի։ Նոյնիսկ ամէնաաւարտագոյն նորաձեւութեան չենք կրցած դէմ ելնել ոչ մէկ ատեն։ Երբ 1909 թին, քայլերնիս չկրնար շարժելու չափ նեղ քողանցքներ հագուեցուցին մեզի, ո՞վ անոր դէմ ելաւ։ Ո՞վ ըսաւ ազատ թողուցէք մեր ոտքերը որ գործենք։ Այն օրուան նորոյթը կ'ուզէր մեր քայլերը բոլորովին

կաշկանդել, մեզի համար հանրակառք ելնելը և իջնելը կատարեալ չարչարանք մըն էր։ Առանց իմաստուն բողոքի ու եւ է ճիշի մը այդ տարօրինակ նորաձեւութեան հանդուրժեցինք, անտարակոյս modernel կին ըլլալու համար։ Յաճախ փողոցին մէջ ծիծաղելի տեսարաններ կը պարզէինք մեր հաւասարակշռութիւնը կորսնցնելով՝ վար կ'իյնայինք հանրակառքէն իջնելու կամ ելնելու ատեն։ Այդ վիճակը տեսակ մը անմիտ համբերութեամբ մը տարինք, մինչև որ եկաւ նորաձեւութեան աստուածը մեր սրունքներուն կապանքները արձակել, լայն քղանցքներու պատգամը բերելով մեզ, բլօս ըստած ձեւը, բոլորովին հակասակը առաջինին, մէկ ծայրայեղութենէն ուրիշ ծայրայեղութիւն մը։ Այդքան լայն քղանցքներու ալ պէտք չունէինք։ Բայց չէ՞ մի որ մեր հոգին պատրաստ էր կոյր հնազանդութիւն մը ցոյց տալու նորաձեւութեան, այդ ալ ընդունեցինք։

Անգամ մը փոփոքեցայ որ դերձակուհիս հագուածիս վրայ գրպան մը դնէ, որուն պէտքը կ'զգայի, նորաձեւութիւն չէ ըսաւ գրպանը։ Ծիծաղելի խօսքեր մի՛ ընէք ըսի, գրպան մը ունենալու համար հրամանի չեմ կրնար սպասել և դնել տուի։ Յաճախ պատահած է որ նորաձեւութիւնը չորս գրպանը մէկէն հրամցնէ մեզի, մինչ մենք հատ մը իսկ իրաւունք չենք կրնար ունենալ դնելու։

Ինչպէս կը տեսնուի՝ մենք չէ որ կը հագուէինք, այլ մեզ կը հագուեցնեն, ինչպէս ցուցափեղկերուն մէջ mannequinները, մեր փոփոխամտութիւնը շահագործելով ինչպէս մեր բոլոր կանացի թերութիւնները։ Այբերու հագուածները գրեթէ փոփոխութեան չեն ենթարկուիր կամ այնքան աննշան որ չի նշմարուիր։ Որքան խելացի գործ մը ըրած պիտի ըլլայինք եթէ այս

մարդին մէջ գոնէ մատամբ այրերուն նմանիլ ուզէինք:

Սառագիւ փափաքելի չէ տեսնել կին էակը, գեղեցիկ սեռին ներկայացուցիչը, բոլորովին անհոգ ու անփոյթ իր արդուզարդին մէջ և ոչ ալ ծայրայեղօրէն հոգածու այդ մասին, կատարելապէս մոռացութեան տալով ինչ որ կայ անկէ դուրս օգտակար ու բարի:

Իմ մասիս ճշմարիտ դաստիարակութիւնը՝ լուրջ ու զօրաւոր, պիտի կրնայ ըլլալ մէկ հատիկ դարմանը արդուզարդին մէջ տիրող չափազանցութիւններուն վերջ մը տալու համար, անտարակոյս ոչինչ պակսեցընելով կնոջական շնորհէն ու փափկութենէն:

Որքա՛ն ժամանակ կ'սպառենք, որքա՛ն մտահոգութեան կ'ենթարկուինք աղուոր երեւնալու համար: Կ'ըսեմ՝ այրերէն կրնանք օրինակ տանել դարձեալ Տեսէք ի՞նչ պարզ են անոնք. դարձեալ չե՞նք սիրեր զիրենք: Վարժեցնենք զանոնք մեզ սիրելու մեր պարզութեան մէջ: Երկու սեռերս հաւասարապէս իրարու տկարութիւնները շահագործելու ձգտում մը ունինք, փոխանակ զիրար բարձրացնել աշխատելու: Դաստիարակութիւնն ալ իր թերին ունի: Ինչո՞ւ փոքրիկ մանչուն չենք սորվեցնել զարդասեղներ կրել, տկանջները ծակել, ալ միայն պզտիկ աղջկան կը սորվեցնենք:

Մենք մեր ձեռքով պզտիկ աղջիկը պճնասիրութեան կը վարժեցնենք, անոր թշուառութեան կ'աշխատինք, ըսել կ'ուզեմ կը մեռցնենք անոր մէջ մեծ մարդ ըլլալու ուղնուական ձգտումը: Ոչինչներով կ'ըզրազեցնենք իր միտքը, անո՞ր համար արդեօք՝ որ ոչ իրենց մայրերը և ոչ իսկ առհասարակ իրենց դաստիարակները որոշ ուղղութիւնով մը կրթուած չեն:

Ամբոխէն տարուող, որոշ անհատականութենէ զուրկ արարածներ դարձած ենք չափահասներու Սերունդին հանդէպ մեղապարտ ընթացք ցոյց տալ կը նշանակէ այս:

Մեծերը պէտք է աշխատին օրինակելի դռնալու, այս է իրենց մեծութիւնը՝

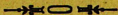
«Ամէն մարդ այսպէս կ'ընէ» միտքը սխալ է. դատողութենէ և ողջմտութենէ զուրկ անհատին արտայայտութիւնն է ատ, անկարող արդարացնելու մեր վատ արարքները՝

Մարդը միակ արարածն է բնութեան մէջ, որ կրնայ, շնորհիւ սրտի ու մտքի դաստիարակութեան բարձրանալ և մինչև մարդկութեան պաշտամունքին հասնիլ. ու կրնայ ընդհակառակը իջնել մինչև անբան անասունէն ալ վար՝

Մեր աղջիկներու մտքին մէջ ռսկի տառերով պէտք է քանդակել սա գաղափարը թէ՝ աղջկան մը մէկ արժանիքին համար եղած գովեստ մը հաղար անգամ աւելի կ'արժէ քան այն որ կ'ուղղուի անոր պերճ դարձարանքին համար։ Այսօր մեր աղջիկներն ու կիները արդուդարդի մէջ դիրար գերազանցելու ջանքը եթէ փոխարինեն իմացականապէս ու բարոյապէս դիրար գերազանցելու աշխատութիւնովը. անտարակոյս զարձարանքի ունայն սէրը պիտի չգօրանար իրենց մէջ և անգամ մը որ կինը ինքզինքը նուիրէ լուրջ ու վսեմ մտաւոր աշխատութիւններու, գեղարուեստի զանազան ճիւղերու, անգամ մը որ կնոջ ճաշակն ու հակումը յորի դէպի օգտակարն ու կարեւորը, ան պիտի արհամարհէ ապահովաբար այն ամէն բաները, որոնք անպէտ են, պիտի զգայ թէ թեթեւամտութեան արդիւնք է նորաձեւութեան չափազանց սէրը, բուռն պաշտումը։ Այդ պարագային կինը երեւան պիտի գայ իր բովանդակ արժանիքով, լուրջ, առաքինի, ընտանասէր և յառաջընթաց։

Անգամ մը որ կինը հասնի այս գիտակից բարձրութեան, այն տտենն է որ միայն պիտի կրնայ ինքզինքը ձերբազատել նորաձեւութեան ցանցէն։

ՀՐԱԾՔԸ ԲՆՈՒԹԵԱՆ

Հրաշքը բնութեան:

Որ արտաքին աշխարհէն ստացուած տպաւորութիւն մը իբրեւ սաղմ կ'երթայ մարդկային հոգիին խորը, հոն բեղմնաւորուելու և ծնունդ տալու գեղեցկութեան մը:

Հրաշքը բնութեան:

Որ ծնող մօր մը նման, նոյնպէս այդ հոգին երկունք քաշելէ վերջ, եթէ քանդակագործ մըն է գեղեցիկ արձանի մը ծնունդ կուտայ, եթէ նկարիչ մը՝ հըրաշալի պատկերի մը, եթէ բանաստեղծ մըն է՝ անմահ երկի մը, եթէ երաժիշտ մըն է՝ երաժշտական ընտիր կտորի մը:

Հրաշքը բնութեան:

Որ մարդու մէջ դրաւ սէրը արուեստին, որ ապրիան բարձրօրէն, կարենալ զայն պահպանելու և տարեցընելու համար միանգամայն:

Հրաշքը բնութեան:

Որ շնչաւոր և անշունչ արարածներով լեցուց աշխարհը, զայն փրկելով անապատի մը վերածուելէ եւ մարդուն տուաւ կարողութիւնը զայն գեղեցկացնելու իր հանճարին հրաշալիքներով:

Հրաշքը բնութեան:

Որ մարդն ու գեղարուեստը սահմանեց ըլլալու հրաշագործ ստեղծիչներ փոխադարձաբար:

Հրաշքը բնութեան:

Որ մարդը աշխարհին կապելու գաղտնիքը գտաւ, զայն դիւթական գեղեցկութիւններով շրջապատելով:

Հրաշքը բնութեան:

Որ միշտ պիտի մնայ մեր հոգիին մէջ խորունկ
պաշտամունքի առարկայ:

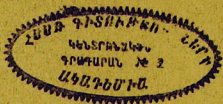
Հրաշքը բնութեան:

Որ միշտ անլուծելի պիտի մնայ ամենէն հսկայ
հանճարին մօտ իսկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երկու խօսք	3
Պզտիկներու կրթութիւնը	5
Դպրութեան Մանկապարտէզ	21
Տիպար Մանկապարտէզ	22
Դպրոցական հանդեսներ	27
Զարհուրելի անկումը	29
Դաստիարակութիւն	30
Մանկապարտէզներու կրթական սեսչութիւնները Յրանսայի մէջ	32
Մանուկին ազատութեան իրաւունքը կամ Ազատ դաստիարակութիւն	36
Գիրի դասը մանկապարտէզին մէջ	42
Խնդրուած դաստիարակները	46
Փորձառութիւն	49
Մի' մոռնար	51
Մենք որո՞ւնն ենք «Մանուկի»ն թէ մայրիկին»	52
Մանկապարտէզի մէջ Դրել-կարդալու աշխատանքը Եւ Յրանսերէնի ուսուցումը	54
Յիշողութեան զարգացումը մանկապարտէզի մէջ	61
Խնայողութիւնը դպրոցներէ ներս	64
Առաջին դաստիարակութեան կարեւորութիւնը	68
Տեղեկագիր Դպրութեան Ազգ. Մանկապարտէզի 1928—1929 Դպրոցական Շրջանի	75
Դպրոցական մաքրութիւն	83
Երազս	85

Երիտասարդութիւն	89
Երկա՞յն քե կարն	93
Մասլէնի Կաղանդը	
Կաղանդի իրական պատմութիւն	96
Հայրենիքի վերաբնութիւնը	100
Հրաւալի պատկերը	102
Հագուստ եւ նորաձեւութիւն	105
Հրաւեր բնութեան	109

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

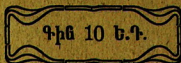
220033509

(n 104)

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

A ¹¹
33509

1. Նոր Մանկապարտեզ	Գին 6. Լ.դ.
2. Գծագրութեան Մեքոսը	» 1. »
3. Մանուկներու Բեմը	» 2. »

Գիրք ստանալու համար դիմել
ՏՊԱՐԱՆ ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ, Գանիրէ.
Կամ ուղղակի Հելիոփոլիս
No. 4, Rue Sabbagh,
Heliopolis.